

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّ اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ

دین و زندگی (۳)

رشته ادبیات و علوم انسانی

پایه دوازدهم

چاپ ۹۹

دوره دوم متوسطه

طراح : حسین عیسی پره

آموزش و پرورش منطقه سردشت دزفول

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

با تشکر و سپاس فراوان از همکاران عزیزی که از

جزوه هاشون استفاده کردم از جمله استاد قاسم مندوانی از شادگان و استاد فاطمه حکیمی راد از گیلان.

فهرست

بخش اول : تفکر و اندیشه

- ← درس اول : هستی بخش
- ← درس دوم : یگانه بی همتا
- ← درس سوم : توحید و سبک زندگی
- ← درس چهارم : فقط برای تو
- ← درس پنجم : قدرت پرواز
- ← درس ششم : سنت های خداوند در زندگی

بخش دوم : در مسیر

- ← درس هفتم : در گرو کار خویش
- ← درس هشتم : بازگشت
- ← درس نهم : زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی
- ← درس دهم : پایه های استوار
- ← درس یازدهم : عصر شکوفایی
- ← درس دوازدهم : نگاهی به تمدن جدید
- ← درس سیزدهم : مسئولیت بزرگ ما

راهنما

- ← در صفحه فهرست با لمس به صفحه آغازین درس مربوطه بروید.
- ← در دیگر صفحات با لمس در پایین صفحه ، به صفحه فهرست باز گردید.
- ← برای کار کردن این میانبرها باید برنامه موبایل یا لپتاپ این قابلیت را داشته باشد مثل :

برنامه اندروید **wps office** لینک دانلود این برنامه : [دانلود](#)

قرائت

سوره حدید؛ آیات ۱ تا ۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَ
يُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾ هُوَ الْأَوَّلُ
وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ
﴿٣﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَ
مَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَ
هُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَهُ
مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾
يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ
عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفَقُوا
مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَ
أَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَالِكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
وَ الرَّسُولِ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ
بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ
بِكُمْ لَرَنُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

۱

بخش اول

تفکر و اندیشه

A (اندیشیدن - اندیشه مانند بذری است که در ذهن جوانه می‌زند، در دل و قلب ریشه می‌دواند و برگ و بار آن به صورت اعمال ظاهر می‌گردد.

اندیشه، بهار جوانی را پرطراوت و زیبا می‌سازد، استعدادها را شکوفا می‌کند و امید به آینده‌ای زیباتر را نوید می‌بخشد. علاوه بر آن می‌تواند برترین عبادت‌ها باشد) **A** پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید:

أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِدْمَانُ التَّفَكُّرِ فِي اللَّهِ وَ فِي قُدْرَتِهِ
برترین عبادت، اندیشیدن مداوم درباره خدا و قدرت اوست.

اشاره به معیار خرد ورزی و تعقل‌گرایی از تمدن اسلامی

این بخش از کتاب به همین عبادت پرداخته است: اندیشه درباره خدا

- A. مایه طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان، کدام است؟ توضیح دهید؟
- B. مایه طراوت و زیبایی بهار جوانی و شکوفایی استعدادهای انسان، کدام است؟ *کنگور تهری ۹۹*
- (۱) ادمان التفکر فی الله و فی قدرته
- (۲) من یعیش بالاحسان اکثر ممن یعیش بالاعمار
- (۳) كلما زید فی أیمانہ زید فی بلائہ
- (۴) أنتم الفقراء إلى الله و الله هو الغنی الحمید

۱- میزان الحکمة، ری شهری، ج ۹، ص ۲۳۱.

درس اول

هستی بخش

آیا تاکنون برایتان پیش آمده است که در فضایی آرام نشسته و به دور از هیجان و هیاهوی زندگی دربارهٔ این جهان پر جنب و جوش تفکر کرده باشید؟ تفکر دربارهٔ جهان دوردست؛ یعنی آسمان بی کران با کهکشان‌ها، منظومه‌ها، خورشید و سیارگان؛ و تفکر دربارهٔ همین جهان نزدیک، یعنی زمین با جنگل‌ها، دریاها، بیابان‌ها، جانوران، گیاهان و گل‌های زیبایش.

آیا هرگز دربارهٔ آغاز و پایان این هستی پهناور فکر کرده‌اید؟ به راستی این میلیاردها میلیارد کهکشان و ستاره و سیاره، با میلیاردها موجود متنوع از کجا آمده‌اند؟ موجودات جهان، هستی خود را وامدار چه کسی هستند؟!

۱. ما بر اساس فطرت الهی خویش، می دانیم که در چگونه جهانی زندگی می کنیم؟

۲. آیا شناخت اولیه از جهانی که در آن زندگی می کنیم کافی است توضیح دهید.

۳. اگر به خودمان نظر کنیم، خود را «پدیده» می یابیم یا «پدیدآورنده» توضیح دهید.

نیازمندی جهان به خدا در پیدایش

هر کدام از ما، بر اساس فطرت خویش، خدا را می یابیم و حضورش را درک می کنیم. به روشنی می دانیم (در جهانی زندگی می کنیم که آفریننده ای حکیم آن را هدایت و پشتیبانی می کند و به موجودات مدد می رساند) (خیر- با وجود این شناخت اولیه، قرآن کریم ما را به معرفت عمیق تر درباره خداوند فرامی خواند فرا می خواند و راه های گوناگونی را برای درک وجود او و نیز شناخت صفات و افعال او به ما نشان می دهد. یکی از این راه ها، تفکر درباره نیازمند بودن جهان، در پیدایش خود، به آفریننده است) بیان این راه به شرح زیر است :

۳ (اگر به خود نظر کنیم، خود را پدیده ای می یابیم که وجود و هستی مان از خودمان نیست. در اشیای پیرامون نیز که بیندیشیم، آنها را همین گونه می بینیم؛ حیوانات، گیاهان، جمادات، زمین، ستاره ها و کهکشان ها، همه را پدیده هایی می یابیم که وجودشان از خودشان نبوده و نیست) ۳

۴ (پدیده ها، که وجودشان از خودشان نیست، برای موجود شدن نیازمند به پدیدآورنده ای هستند که خودش پدیده نباشد، بلکه وجودش از خودش باشد؛ همان طور که چیزهایی که شیرین نیستند، برای شیرین شدن نیازمند به چیزی هستند که خودش شیرین باشد) عبدالرحمان جامی این معنا را در دو بیت چنین بیان می کند :

نیازمندی موجودات به خداوند در پیدایش

ذات نیافته از هستی، بخش چون تواند که بود هستی بخش^۱
خشک ابری که بود ز آب تهی ناید از وی صفت آب دهی^۲

آری (در آفرینش نیز، یک موجود فقط در صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست که خودش ذاتاً موجود باشد. در این صورت، چنین چیزی دیگر پدیده نیست و نیاز به پدیدآورنده نخواهد داشت؛ همواره بوده است و همواره خواهد بود.) ۵

* با توجه به دو مقدمه فوق می توانیم نتیجه بگیریم که ما و همه پدیده های جهان، در پدید آمدن و هست شدن خود به آفریننده ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد و سرچشمه هستی باشد. این وجود برتر و متعالی «خدا» نامیده می شود.) ۶

۴. پدیده هایی - که وجودشان از خودشان نیست - برای موجود شدن، نیازمند به چه کسی هستند توضیح دهید؟

۵. در آفرینش، یک موجود فقط در چه صورتی در وجود خود نیازمند به دیگری نیست ؟

۶. ما و همه پدیده های جهان در پدید آمدن و هست شدن خود، به چه کسی نیازمند و محتاجیم؟

۸. « هر موجودی به آفریننده نیاز دارد » آیا این جمله صحیح است؟ توضیح دهید.

تفکر در متن

توضیحات صفحه قبل را به صورت یک استدلال، به طور خلاصه بنویسید.

۷ (مقدمه اول: ما و این جهان پدیده هایی هستیم که وجودمان از خودمان نبوده و نیست.

مقدمه دوم: موجوداتی که وجودشان از خودشان نیست برای موجود شدن نیازمند پدیده آورنده ای هستند که خودش پدیده نباشد و وجودش از خودش باشد.

نتیجه: ما و همه ی پدیده های جهان، در پدید آمدن خود به آفریننده ای نیازمندیم که خودش پدیده نباشد که آن همان خداوند سرچشمه ی هستی است.) ۷

پاسخ به یک پرسش

برخی می پرسند: چرا موجودات این جهان باید به آفریننده نیاز داشته باشند اما خود آفریننده به خالق نیاز نداشته باشد؟!

در پاسخ می گوئیم: اگر با دقت بیشتر استدلال بیان شده در صفحه قبل را مرور کنیم، متوجه می شویم که جایی برای طرح این سؤال باقی نمی ماند. آن استدلال نمی گوید که «هرموجودی» به آفریننده نیاز دارد. ^۸ (خیر اگر کسی این را بگوید، باید نتیجه بگیرد که خدا هم به آفریننده نیازمند است. نتیجه چنین حرفی این است که هیچ چیزی وجود پیدا نکند، زیرا هر موجودی را که ما فرض کنیم، باید قبل از آن موجودی باشد تا آن را پدید آورد و این سلسله تا بی نهایت پیش خواهد رفت و هیچ گاه، هیچ موجودی پدید نخواهد آمد.) ^۸

به عنوان مثال، در ساختار ساعت، ممکن است ده ها چرخ دنده وجود داشته باشد که هر یک باعث حرکت دیگری می شود. چرخ دنده اول، چرخ دنده دوم را می چرخاند و چرخ دنده دوم چرخ دنده سوم را و... اگر به حرکت این چرخ دنده ها دقت کنید متوجه خواهید شد که موتور درون ساعت علت اصلی حرکت این چرخ دنده هاست که آن موتور برای حرکت خودش، نیاز به هیچ چرخ دنده ای ندارد. حال فرض کنید تعداد این چرخ دنده ها بی نهایت است و همگی در حال چرخیدن هستند. آیا امکان دارد که زنجیره این چرخ دنده ها به هیچ موتوری که حرکت دهنده چرخ دنده ها باشد، نرسد؟

۹ (مثال: در حرکت چرخ دنده های ساعت، امکان ندارد که بی نهایت چرخ دنده در حال چرخیدن باشند ولی هیچ محرک (موتور) مستقل و بی نیازی سبب ایجاد حرکت در آنها نباشد.) ^۹ این همان مفهوم «تسلسل علت ها» است، ^۹ (یعنی اینکه سلسله علت و معلول ها تا بی نهایت ادامه یابد و به علتی نخستین ختم نشود، و این مطلب از نظر عقلی محال است.) ^۹

۹. تسلسل علت ها به چه معناست؟ مثالی برای آن ذکر کنید.

۱۰. فرض « هر موجودی به آفریننده نیاز دارد » برابر است با مفهوم «تسلسل علت ها». ص غ

۱۲. وجودی که ذاتاً موجود است (خداوند)، نیازی به پدید آورنده ندارد. ص غ

۱۳. آیا رابطه «جهان» با «خدا» مانند رابطه بنا با مسجد است توضیح دهید؟

با توجه به این نکته، عقل انسان نمی‌گوید که هر موجودی به آفریننده نیاز دارد، همان‌طور که نمی‌گوید تمام چیزهای شیرین، حتی شکر و قند، نیازمند به یک شیرین‌کننده هستند، بلکه ذهن ما اگر موجودی را ببیند که قبلاً نبوده و بعد پدید آمده، در اینجا می‌گوید «پدیده» نمی‌تواند خود به خود پدید آید و حتماً آفریننده‌ای آن را پدید آورده است.

همان‌طور که ذهن ما نمی‌پذیرد که یک پدیده بدون پدیدآورنده باشد همان‌طور هم، برعکس، نمی‌پذیرد وجودی که ذاتاً موجود است نیازی به پدیدآورنده داشته باشد.

نیازمندی جهان به خدا در بقا

شما حتماً نام مسجد گوهرشاد را که در جوار حرم مطهر امام رضا علیه السلام، است، شنیده‌اید. شاید بارها آن را دیده و در آن نماز خوانده‌اید. این مسجد یکی از شاهکارهای هنر ایرانی بازمانده از دوره تیموریان است و جاذبه زیادی برای گردشگران و زائران دارد. این مسجد باشکوه همچنان باقی است، اما از معمار و بنا و کارگرانی که آن را با عشق و هنر بنا کرده‌اند خبری نیست. آیا رابطه خدا با جهان نیز مانند رابطه بنا با مسجد است؟

اگر اندکی دقت کنیم، درمی‌یابیم که ^{۱۳} (یک تفاوت بنیادین میان این دو رابطه وجود دارد. مسجد گوهرشاد از مصالح ساختمانی مانند خاک و سنگ و گچ و چوب و کاشی و... تشکیل شده که هیچ کدام از آنها را بنا به وجود نیآورده است. هریک از این مصالح نیز خواصی دارند که بنا آن را ایجاد نمی‌کند. بنا نه چسبندگی گچ را ایجاد می‌کند و نه سختی و استحکام سنگ را؛ به عبارت دیگر بنا نه اجزای ساختمان را پدید آورده و نه خواص آن اجزا را. کار بنا فقط جابه‌جا کردن مواد و چینش آنها است. اما خداوند، خالق سنگ و گچ و چوب، و خواص آنها و حتی خالق خود بنا است. بر این اساس وجود بنا و نیز وجود مصالح و خواص آنها، همه وابسته به خداست و خداوند هر لحظه اراده کند، آنها از بین می‌روند و ساختمان متلاشی می‌گردد. به همین جهت، جهان همواره و در هر «آن» به خداوند نیازمند است و این نیاز هیچ‌گاه قطع یا کم نمی‌شود.) ^{۱۳}

^{۱۴} (به عنوان مثال می‌توان گفت که رابطه خداوند با جهان، تا حدی شبیه رابطه مولد برق با جریان برق است؛ همین که مولد متوقف شود جریان برق هم قطع می‌گردد و لامپ‌های متصل به آن نیز خاموش می‌شوند.) ^{۱۴} بنابراین، (مسجد با ساخته شدن، از بنا بی‌نیاز می‌شود اما موجودات چنین نیستند و پس از پیدایش نیز همچنان، مانند لحظه نخست خلق شدن، به خداوند نیازمند هستند. از این رو دائماً با زبان حال، به پیشگاه الهی عرض نیاز می‌کنند.) ^{۱۶}

۱۴. به عنوان مثال رابطه خداوند با «جهان»، تا حدی شبیه کدام نوع رابطه است؛ بنویسید

۱۵. رابطه خدا با انسان مانند رابطه مسجد با سازنده آن است که قطع نمی‌شود. ص غ دی ۹۸ توبری

۱۶. تفاوت مسجد و ساختمان را با پدیده‌ها و موجودات در مرحله پیدایش مقایسه نمایید <https://afshar.xyz>

۱۷. تفاوت انسانهای نا آگاه و انسانهای آگاه به نسبت به نیازهای دائمی به خداوند را بنویسید.

۱۸. هر چه معرفت انسان به خود و رابطه اش با خدا بیشتر شود، چه نتایجی در پی خواهد داشت؟

۱۹. چرا پیامبر اسلام (ص) عاجزانه از خدا درخواست می کند که حتی یک لحظه او را به حال خود واگذار نکند؟

فرداد ۹۹ تهرینی

زبان حال موجودات را مولوی این گونه بیان می کند :

ما چو کوهیم و صدا در ما زتوست
تا که ما باشیم با تو در میان
تو وجود مطلق، فانی نما
حمله مان از باد باشد دم به دم^۲

ما چو نایم و نوا در ما زتوست
ما که باشیم ای تو ما را جانِ جان
ما عدم‌هایم و هستی‌های ما
ما همه شیران ولی شیر عَلم^۱

تمام ابیات:
فقر مطلق موجودات
نسبت به خداوند

تدبّر در قرآن

در آیات زیر تدبّر کنید و به سؤالات پاسخ دهید.

ای مردم

■ **يَا أَيُّهَا النَّاسُ** بی نیازی ذاتی خداوند

شما به خداوند نیازمند هستید

و خدا است که [تنها] بی نیاز و ستوده است.

**أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ
وَ اللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ^۳**

نیازمندی موجودات به خداوند در پیدایش و بقا

هر آنچه در آسمان‌ها و زمین است، پیوسته از او
درخواست می کند.

■ **يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ**

نیازمندی دائمی موجودات به خداوند
در پیدایش و بقا

او همواره دست اندرکار امری است

→ **كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ^۴** توحید در ربوبیت

۱- فکر می کنید چرا موجودات پیوسته از خداوند درخواست دارند؟ **پاسخ پایین صفحه**

۲- نیاز انسان به خدا شامل چه چیزهایی می شود؟ **پاسخ پایین صفحه** ← فرداد ۹۹ انسانی و فرداد ۹۹ تهرینی

۳- چرا خداوند هر لحظه دست اندرکار امری است؟ **پاسخ پایین صفحه**

آگاهی، سرچشمه بندگی

۱۷) انسان‌های نا آگاه نسبت به نیاز دائمی انسان به خداوند، بی توجه‌اند؛ اما انسان‌های آگاه دائماً سایه لطف و

رحمت خدا را احساس می کنند و خود را نیازمند عنایات پیوسته او می دانند (هرچه معرفت انسان به خود

و رابطه اش با خدا بیشتر شود، نیاز به او را بیشتر احساس و ناتوانی و بندگی خود را بیشتر ابراز می کند) ۱۹

افزایش خودشناسی ← درک بیشتر فقر و نیاز ← افزایش بندگی) ۱۸

پاسخ سوال ۱ تدبّر بالا: چون همه موجودات برای لحظه لحظه وجود خود محتاج و نیازمند خداوند و اگر خداوند لحظه ای آنان را به حال خود واگذارد همه نیست و نابود می شوند.

پاسخ سوال ۲ تدبّر بالا: نیاز در وجود و پیدایش - نیاز در بقا. انسان هر چه دارد از خدا دارد سر تا پا نیازمند خداوند است.

پاسخ سوال ۳ تدبّر بالا: به دلیل نیازهای دائمی موجودات، خداوند هر لحظه دارای فیضی جدید و مستمر برای

آفریده ها است. خداوند، همواره امور هستی را تدبیر و اداره می کند. بنابر این او هر لحظه دست اندر کار امری است. همه رسانه های ما

۲۱. نور چیست؟

۲۲. نور بودن خداوند به چه معناست؟

برای همین است که پیامبر گرامی ما، با آن مقام و منزلت خود در پیشگاه الهی، عاجزانه از خداوند می خواهد که برای یک لحظه هم، لطف و رحمت خاصش را از او نگیرد و او را به حال خود واگذار نکند:

اللَّهُمَّ لَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا؛ خدایا هیچ گاه مرا چشم به هم زدنی به خودم وامگذار.^۱

درک بیشتر فقر و نیازمندی به خدا معلول خودشناسی بیشتر است

نور هستی < افزایش بندگی معلول درک بیشتر فقر و نیازمندی به خدا است.

قرآن کریم، رابطه میان خداوند و جهان هستی را با کلمه ای بیان می کند که در نظر اول برای ما شگفت انگیز می نماید. اما پس از تفکر دقیق به معنای آن پی می بریم؛ قرآن کریم می فرماید:

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ^۲.. موجودات جهان تجلی بخش خداوند

ما با نور خورشید، نور لامپ و انواع نورهای دیگر آشنا هستیم و می دانیم که خداوند از نورهایی

نیست که از اجسام ناشی می شوند، یعنی منشأ مادی دارند. پس، نور بودن خداوند به چه معناست؟

۲۱) نور آن چیزی است که خودش پیدا و آشکار است و سبب پیدایی و آشکار شدن چیزهای دیگر نیز می شود) نورهای معمولی هم این خاصیت را دارند که خودشان آشکارند و سبب آشکار شدن اشیای دیگر هم می شوند.

۲۲) (خداوند نور هستی است. یعنی تمام موجودات، «وجود» خود را از او می گیرند، به سبب او پیدا و آشکار شده و پا به عرصه هستی می گذارند و وجودشان به وجود او وابسته است. به همین جهت، هر چیزی در این جهان، بیانگر وجود خالق و آیه ای از آیات الهی محسوب می شود. در واقع، هر موجودی در حدّ خودش تجلی بخش خداوند و نشانگر حکمت، قدرت، رحمت و سایر صفات الهی است) از^۳ همین رو آنان که به دقت و اندیشه در جهان هستی می نگرند، در هر چیزی خدا را مشاهده می کنند و علم و قدرت او را می بینند.

دلی کز معرفت نور و صفا دید

و به تعبیر بابا طاهر: مشهود بودن خداوند در نظام هستی با دقت و اندیشه

به صحرا بنگرم صحرا تو بینم

به هر جا بنگرم کوه و در و دشت

۱- تفسیر قمی، علی بن ابراهیم قمی، ج ۲، ص ۷۴.
۲- سوره نور، آیه ۳۵.
۳- گلشن راز، شیخ محمود شبستری.
۴- بابا طاهر، دو بیت شماره ۱۶۲.

تفکر در حدیث

مشهود بودن خداوند در نظام هستی با دقت و اندیشه

امام علی علیه السلام می فرماید : ترجمه: هیچ چیز را ندیدم مگر اینکه خداوند را قبل و بعد و با آن دیدم

مَا رَأَيْتُ شَيْئًا إِلَّا وَرَأَيْتُ اللَّهَ قَبْلَهُ وَ بَعْدَهُ وَ مَعَهُ

مقصود امام علی علیه السلام از اینکه می فرماید قبل و بعد و همراه هر چیزی خدا را دیدم چیست؟

این حدیث امام علی (ع) بیانگر نیازمندی همیشگی موجودات به خداوند است

قبل پدیده ها یعنی آن ها روزی نبوده اند و وجودشان را از خدا گرفته اند

همراه پدیده های یعنی آن ها در بقا هم وابسته و نیازمند خدایند

بعد پدیده ها یعنی تنها خداست که خالق موت و حیات است پس در نابودی آن پدیده نیز خدا را مشاهده می کنند .

۲۳ (اینک انسان بتواند با هر چیزی خدا را ببیند، معرفتی عمیق و والاست که در نگاه نخست مشکل به

نظر می آید، اما هدفی قابل دسترس است، به خصوص برای جوانان و نوجوانان که پاکی و صفای قلب

دارند) اگر قدم پیش گذاریم و با عزم و تصمیم قوی حرکت کنیم، به یقین خداوند نیز کمک خواهد کرد

و لذت چنین معرفتی را به ما خواهد چشاند.

ناتوانی در شناخت ذات و چیستی خداوند

اکنون ممکن است برای شما این سؤال پیش آید که آیا می توان به ذات خداوند پی برد و چیستی او

را مشخص کرد؟

در پاسخ می گویم : موضوعاتی که می خواهیم درباره آنها شناخت پیدا کنیم، دو دسته اند :

۲۵ (دسته اول موضوعاتی هستند که در محدوده شناخت ما قرار می گیرند، مانند گیاهان، حیوان ها،

ستارگان و کهکشان ها؛ حتی کهکشان های بسیار دور هم ممکن است روزی شناسایی شوند و انسان

بتواند به ماهیت و ذات آنها دست یابد. در حقیقت، ذهن ما توان و گنجایش فهم چیستی و ذات چنین

موضوعاتی را دارد، زیرا همه آنها اموری محدود هستند.

دسته دوم موضوعاتی هستند که نامحدودند و ذهن ما گنجایش درک آنها را ندارد: ۲۶ زیرا لازمه

شناخت هر چیزی احاطه و دسترسی به آن است. در واقع، ما به دلیل محدود بودن ذهن خود

نمی توانیم ذات امور نامحدود را تصور کنیم و چگونگی وجودشان را دریابیم) (۲۵) خداوند حقیقتی

نامحدود دارد؛ در نتیجه، ذهن ما نمی تواند به حقیقت او احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی

نماید) (۲۶) بنابراین، با اینکه ما به وجود خداوند به عنوان آفریدگار جهان پی می بریم و صفات او را

۲۸

۲۶. چرا نمی توان به ذات خدا پی برد و چیستی او را مشخص کرد؟ فردار ۹۸ انسانی

شکل دوم سوال : چرا ذهن ما نمی تواند به حقیقت خداوند احاطه پیدا کند و ذاتش را شناسایی نماید؟

۲۷. خداوند حقیقتی نامحدود دارد و انسان می تواند به حقیقت او احاطه پیدا کرده و ذاتش را بشناسد. ص غ فردار ۹۹ تهری

۲۸. علت ناتوانی انسان در شناخت ذات و چیستی خداوند را بنویسید. دی ۹۸ تهری

خداوند را دریابیم. پاسخ: وجود داشتن و صفات - ذات و چیستی

می توانیم بشناسیم، اما نمی توانیم ذات و چیستی او را دریابیم؛ از همین رو پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرموده است:

تَفَكَّرُوا فِي كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَفَكَّرُوا فِي ذَاتِ اللَّهِ

مجاز بودن تفکر در مورد وجود داشتن خداوند و صفاتش
ممنوعیت تفکر در ذات و چیستی خداوند

دانش تکمیلی

اگر می خواهید در موارد زیر اطلاعات بیشتری به دست آورید، به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی دفتر برنامه ریزی و تألیف به آدرس <http://quran-dept.talif.sch.ir> مراجعه کنید:
۱- آشنایی با دلایلی درباره وجود خداوند
۲- پاسخ به این پرسش که: آیا نظریه تکامل داروین و یا نظریه بیگ بنگ می تواند به مباحث خداشناسی لطمه ای بزند؟

پاسخ به یک پرسش

چگونه می توان خدا را دید؟

۳۲ (رؤیت خداوند با چشم غیرممکن است، زیرا چشم ساختار مادی و جسمانی دارد و فقط از اشیا می تواند عکس برداری کند؛ آن هم اشیا بی که طیف نوری قابل درک برای چشم را منعکس کنند؛ مثلاً چشم ما نورهای مادون قرمز و ماورای بنفش را نمی بیند. بنابراین، چشم حتی توانایی دیدن همه اشیا مادی را هم ندارد، چه برسد به موجودات غیرمادی (مانند فرشتگان) و از این بالاتر به وجود مقدس خداوند که هیچ شکل و تصویری و هیچ طول و عرض و ارتفاعی ندارد. بنابراین، خداوند را نه تنها در این دنیا نمی توان با چشم مادی دید، بلکه در آخرت نیز نمی توان او را با این چشم مشاهده کرد) ۳۲

چشم ها او را در نمی یابند

و اوست که دیدگان را در می یابد

و او لطیف و آگاه است

لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ

وَ هُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ

وَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ

ناتوانی انسان در دیدن خداوند با چشم مادی

فردوسی، شاعر حماسه سرا، در ابتدای شاهنامه با الهام از قرآن کریم و امامان بزرگوار، همین معانی را در قالب شعر به ما رسانده است. او می گوید:

کزین برتر اندیشه برنگذرد

به نام خداوند جان و خرد

خداوند روزی ده رهنمای

خداوند نام و خداوند جای

۳۰. چرا رسول خدا (ص) می فرماید: «در همه چیز تفکر کنید ولی در ذات خداوند تفکر نکنید»؟ شهریور ۹۸ تهری

پاسخ: چون نمی توانیم ذات و چیستی او را دریابیم.

۳۱. ثمره درک نیازمندی به خدای بی نیاز چیست؟ پاسخ: افزایش عبودیت و بندگی شهریور ۹۸ تهری

۳۲. آیا می توانیم خداوند را با چشم مشاهده کرد؟

پاسخ: دیدن به وسیله ی قلب و ملاقات با خداست که این از برترین هدف های زندگی است.

فروزندهٔ ماه و ناهید و مهر	خداوند کیوان و گردان سپهر
نگارندهٔ بر شده گوهر است ^۱	ز نام و نشان و گمان برترست
ببینی، مرنجان دو بیننده را ^۲	به بینندگان آفریننده را
که او برتر از نام و از جایگاه ^۳	نیابد بدو نیز اندیشه راه
همان را گزیند که بیند همی	خرد گر سخن برگزیند همی
میان بندگی را بیایدت بست ^۴	ستودن نداند کس او را چو هست

ناتوانی انسان در شناخت و دیدن خداوند با چشم مادی خرد گر سخن برگزیند همی

اما نوعی از دیدن وجود دارد که نه تنها امکان پذیر است، بلکه از برترین هدف های زندگی است و هر کس باید برای رسیدن به چنین دیدنی تلاش کند. این مرتبه، دیدن به وسیلهٔ «قلب» و ملاقات با خداست.

غفلت از حضور دائمی خداوند و امکان دیدن او به وسیله ی قلب عجب تر که من از وی دورم

چه کنم با که توان گفت که دوست در کنار من و من مهجورم ^۵

اندیشه و تحقیق

۱. وجود جهان از خداست اما وجود ساعت از ساعت ساز نیست و او فقط اجزای ساعت را تنظیم می کند.
۲. دوام و بقای ساعت، وابسته به ساعت ساز نیست اما بقای جهان وابسته به خداوند است.

- ۱- او از خیال و تصور ما برتر است. او پدیدآورنده و به تصویر کشاننده برتر گوهر عالم وجود است. مصور که به معنی صورت دهنده و نقاش است، یکی از نام های خدا در قرآن کریم است.
- ۲- به وسیله چشم ها نمی توانی آفریننده را ببینی. پس دو چشم خود را به زحمت نینداز.
- ۳- اندیشه و فهم انسان نمی تواند او را درک کند. او برتر از هر توصیفی است و تعالی است که ما به او بدهیم (سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ)
- ۴- کسی نمی تواند او را آن گونه که هست بستاید. پس باید کمر بندگی را محکم بست و او را عبادت کرد.
- ۵- گلستان سعدی، باب دوم در اخلاق درویشان.

قرائت

سوره واقعه؛ آیات ۵۷ تا ۸۰

نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تُمْنُونَ
 ﴿٥٨﴾ أَأَنْتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَرْنَا
 بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا لِنَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ
 أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ
 النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ
 ﴿٦٣﴾ أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ
 حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُعْرِمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ
 نَحْنُ مُحْرِمُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾
 أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَاءُ
 جَعَلْنَاهُ أَجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي
 تُورُونَ ﴿٧١﴾ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ ﴿٧٢﴾
 نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذَكُّرًا وَرِجَازًا لِلْمُقِيمِينَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ
 بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُ
 لَقَسَمٌ لَوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾
 فِي كِتَابٍ مَكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾
 تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٨٠﴾

درس دوم

یگانه بی همتا

«خدای من! مرا این عزت بس که بنده تو باشم و این افتخار بس که تو پروردگار منی، خدای من! تو همان گونه‌ای که من دوست دارم، پس مرا همان گونه قرار ده که تو دوست داری.»
امام علی علیه السلام

نکات بسیار مهم

مهم ترین اعتقاد دینی «توحید و یکتاپرستی» است. اسلام دین توحید و قرآن کتاب توحید است. در اسلام بدون اعتقاد به توحید هیچ اعتقاد دیگری اعتبار ندارد. توحید سرلوحه دعوت همه پیامبران بوده است. خداوند در قرآن کریم اخلاق، احکام و همه اعمال فردی و اجتماعی مؤمنان را بر مدار توحید قرار داده است. توحید مانند روحی در پیکره معارف و احکام دین حضور دارد و به آن حیات و معنا می بخشد؛

از این رو شایسته است درباره ابعاد این اصل اساسی بیشتر ببیندیشیم :

- ۱- حقیقت توحید چیست و مراتب آن کدام اند؟
- ۲- مرز میان توحید و شرک چیست؟
- ۳- آیا درخواست از غیر خدا مساوی با شرک است؟

۱- إلهی کفی بی عزاً أن أكون لك عبداً و کفی بی فخراً أن تكون لی رباً أنت کما أجب فاجعلنی کما تُحب؛
بحار الانوار، مجلسی، ج ۹۱، ص ۹۲.

۲. توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است یعنی چه؟

۳. رسول خدا(ص) از همان ابتدا از مشرکان خواست با گفتن چه جمله ای دست از شرک بردارند و به چه ایمان بیاورند؟

۴. با گفتن لا اله الا الله توسط مشرکان چه نتایجی برایشان حاصل می شد؟

توحید و برخی مراتب آن

۱) (توحید به معنای اعتقاد به خدای یگانه است) یعنی خدا بی همتاست و شریکی ندارد و این بیانگر اصل و حقیقت توحید است) رسول خدا ﷺ، از همان آغاز رسالت خود، از مشرکان می خواست با گفتن جمله «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» دست از شرک و بت پرستی بردارند و به خدای یگانه ایمان آورند. (با گفتن این عبارت تمام احکام و حقوق اسلامی فرد به رسمیت شناخته می شود و دفاع از حقوق او بر دیگر مسلمانان واجب می گردد و در زمره برادران و خواهران دینی قرار می گیرد). بنابراین، جمله «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» فقط یک شعار نیست بلکه پابندی به آن، همه زندگی فرد مسلمان را در رابطه با خدا، خویشتن، خانواده، اجتماع و دیگر مخلوقات تغییر می دهد) ۵

اشاره به

توحید در خالقیّت

توحید و یگانگی خداوند مراتبی دارد که به برخی از این مراتب می پردازیم :

۶ (۱- توحید در خالقیّت) توحید در خالقیّت عبارت از این است که معتقد باشیم خداوند تنها مبدأ و خالق جهان است، موجودات همه مخلوق او هستند و در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد). ۷
اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ... ۲
خدا آفریننده ی هر چیزی است.

شهریور ۹۸ تهری

دی ۹۸ تهری

اشاره به

توحید در مالکیّت

۶ (۲- توحید در مالکیّت) از آنجا که خداوند تنها خالق جهان است پس تنها مالک آن نیز هست، زیرا هر کس که چیزی را پدید می آورد، مالک آن است) ۸
وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۲ و برای خداست آنچه در آسمان ها و آنچه در زمین است.

اشاره به

توحید در ولایت

۶ (۳- توحید در ولایت) هر کس مالک چیزی باشد حق تصرف و تغییر در آن چیز را دارد، اما دیگران بدون اجازه وی نمی توانند در آن تصرف یا از آن استفاده کنند. به این حق تصرف، ولایت و سرپرستی می گویند) ۹

شهریور ۹۸ تهری

... مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ
وَأُولَئِكَ سَبُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ بِيَعْلَابٍ أَعْمَى ۱
آن ها هیچ ولی (سرپرستی) جز او ندارند
و او در فرمانروایی خویش کسی را شریک نمی سازد.

۱۰ (از آنجا که خداوند، تنها مالک جهان است تنها ولی و سرپرست جهان نیز هست و مخلوقات، جز به اجازه او نمی توانند در جهان تصرف کنند). (چنین اجازه ای به معنی واگذاری ولایت خداوند به دیگری نیست، بلکه بدین معناست که خداوند آن شخص را در مسیر و مجرای ولایت خود قرار داده است) ۱۰

۵. آیا جمله لا اله الا الله صرفاً یک شعار است؟

۶. توحید و یگانگی خداوند مراتبی دارد چهار مورد آنها را بنویسید؟

۷. از مراتب توحید، توحید در خالقیّت را توضیح دهید؟ فررد ۹۹ انسانی

۸. از مراتب توحید، توحید در مالکیّت را توضیح دهید؟

۹. ولایت و سرپرستی به چه معناست؟

۱۰. از مراتب توحید، توحید در ولایت را توضیح دهید؟

۱۱. اگر خداوند ولایتی به شخصی بدهد این به چه معناست؟ توضیح دهید.

اگر خداوند پیامبر اکرم ﷺ را ولیّ انسان‌ها معرفی می‌کند، بدین معناست که ایشان را واسطه ولایت خود و رساننده فرمان‌هایش قرار داده است. ۱۱

۶ (۴- توحید در ربوبیت) واژه «رب»، در قرآن کریم از اهمیت فراوانی برخوردار است و بعد از واژه «الله» بیشترین فراوانی را در میان اسمای الهی دارد. کلمه رب بیش از نهمصد بار در قرآن کریم آمده است. عبارت «رَبِّ الْعَالَمِينَ» نیز بیش از چهل بار در قرآن تکرار شده است. ۱۳ (ربّ به معنای مالک و صاحب اختیاری است که تدبیر و پرورش مخلوق به دست اوست. هر کس که خالق و مالک و ولیّ چیزی باشد می‌تواند آن را تدبیر کرده و پرورش دهد.) از آنجا که خداوند تنها خالق، مالک و ولیّ جهان است، تنها ربّ هستی نیز می‌باشد. اوست که جهان را اداره می‌کند و آن را به سوی مقصدی که برایش معین فرموده هدایت می‌نماید و به پیش می‌برد. ۱۴

البته باید به این نکته توجه داشت که توحید در ربوبیت بدان معنا نیست که موجودات، به خصوص انسان، نقشی در پرورش و تدبیر سایر مخلوقات ۱۵ (خیر - باغبانی که زحمت می‌کشد و به پرورش درختان اقدام می‌کند، رشد این درختان نتیجه تدبیر اوست. بلکه، توحید در ربوبیت بدین معناست که این باغبان و تدبیرش همه از آن خدا و تحت تدبیر او هستند.

کشاورز وقتی خود را با دیگران، یعنی کسانی که در کشت زمین او دخالتی نداشته‌اند، مقایسه می‌کند می‌بیند که این کشت حاصل دسترنج خودش است، اما وقتی رابطه خود را با خدا بررسی می‌کند، می‌بیند که هم خودش و هم نیرو و توانش از آن خداست و کشت و زرع او براساس استعدادی که خداوند در آن قرار داده رشد کرده و محصول داده است. در نتیجه، در می‌یابد که زارع حقیقی و پرورش دهنده اصلی زراعت او خداست و باید شکرگزار او باشد. ۱۵

اشاره به توحید در ربوبیت
شهریور ۹۸ تهری
قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْعٰی رَبًّا
وَ هُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ... ۲
بگو: آیا جز خدا پروردگاری را بطلبیم
در حالی که او پروردگار همه چیز است؟ ...

شرک و مراتب آن

۱۶ (شرک به معنای شریک قرار دادن برای خدا است. هر کس که معتقد باشد خداوند شریک دارد مشرک به حساب می‌آید.) شرک نیز مانند توحید درجاتی دارد که متناسب با درجات توحید، به برخی از آنها می‌پردازیم:

۱۴. از مراتب توحید، توحید در ربوبیت را توضیح دهید؟ شهریور ۹۸ انسانی

۱۵. آیا توحید در ربوبیت به این معناست که موجودات به خصوص انسان قدرت تدبیر ندارند توضیح دهید؟ مثال بزنید؟

۱۶. شرک به چه معناست؟ مشرک چه کسی است؟

۱۷. شرک و توحید هر دو درجات و مراتبی دارند. ص غ

۱۹. اگر معتقد باشیم در کنار خداوند، دیگران نیز حق تصرف در جهان را دارند، به چه شرکی گرفتار شده ایم؟

پاسخ: شرک در ولایت فرداد ۹۸ انسانی

۱۸ (۱- شرک در خالقیت: اگر کسی معتقد باشد که این جهان را چند خالق آفریده‌اند، گرفتار شرک در خالقیت شده است.) ۱۸

سؤال: چرا خداوند در آفرینش جهان شریکی ندارد؟

۲۰ (زیرا این تصور که چند خدا وجود دارد و هر کدام خالق بخشی از جهان‌اند، یا با همکاری یکدیگر این جهان را آفریده‌اند، به معنای آن است که هر کدام از آنها محدود و ناقص هستند و به تنهایی نمی‌توانند کل جهان را خلق کنند.

همچنین به معنای آن است که هر یک از خدایان کمالاتی دارند که دیگری آن کمالات را ندارد و گرنه عین همدیگر می‌شوند و دیگر چند خدا نیستند. چنین خدایان ناقصی، خود، نیازمند هستند و هر یک از آنها به خالق کامل و بی‌نیازی احتیاج دارد که نیازش را برطرف نماید.

پس تصور چند خدایی صحیح نیست و خدای واحد آفریننده جهان است. ۲۰
مثال زیر می‌تواند ما را در درک بهتر یکتایی خداوند کمک کند:

۲۱ (دریای بدون ساحل و بیکرانی را فرض کنید که از هیچ جهت محدود نباشد؛ نه از جهت عمق و ارتفاع و نه از جهت طول و عرض، یعنی از هر جهت بیکران باشد. آیا با این فرض می‌توان دریای دومی را در کنار این دریا قرار داد؟

روشن است که این دریا، جای خالی برای دریای دیگر قرار نمی‌دهد.) (۲۱ «واحد قهار» بودن خداوند که در آیه ۱۶ سوره رعد بیان شده، به معنای آن است که جای خالی برای غیر باقی نگذاشته است تا آن غیر، خود را نشان دهد.) ۲۲

۱۸ (۲- شرک در مالکیت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگران هم مالک بخشی از جهان هستند. اگر کسی معتقد به شرک در خالقیت باشد، معتقد به شرک در مالکیت نیز خواهد بود.) ۱۸

۱۸ (۳- شرک در ولایت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که سرپرستی جهان را بر عهده دارند و خودشان حق تصرف در جهان را دارا می‌باشند.) ۱۸

۱۸ (۴- شرک در ربوبیت: اعتقاد به اینکه علاوه بر خداوند و در کنار او، دیگرانی نیز هستند که تدبیر امور موجودات را بر عهده دارند. اگر کسی در کنار ربوبیت الهی، برای خود یا سایر مخلوقات حساب جداگانه باز کند و گمان کند که کسی می‌تواند مستقل از خداوند، امور را تدبیر کند گرفتار شرک شده است.) ۱۸

۲۰. چرا خداوند در آفرینش جهان شریکی ندارد؟ (شکل دوم سوال: چرا تصور چندخدایی صحیح نیست؟)

۲۱. برای درک بهتر یکتایی خدا مثالی ذکر کنید؟

۲۲. واحد قهار بودن خداوند در آیه ۱۶ سوره رعد به چه معناست؟

به نام خداوند بخشنده مهربان

۱- بگو خداوند یکتاست

۲- خدا بی نیاز است

۳- نه زاییده و نه زاییده شده (فرزند ندارد و فرزند کسی نیست)

۴- هیچ کس همتای او نیست

تدبیر در قرآن

الف) با توجه به اهمیت سوره توحید و جایگاه آن در قرآن کریم، در آیات این سوره تدبیر کنید و پیام های آن را به دست آورید.

اصل توحید → بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿۱﴾ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ﴿۱﴾ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ﴿۲﴾ لَمْ یَلِدْ وَّ لَمْ یُولَدْ ﴿۳﴾ وَّ لَمْ یَكُنْ لَهُ کُفُوًا اَحَدٌ ﴿۴﴾

۱- خداوند در ذات خود یگانه و یکتاست.

۲- خداوند از همه و هر چیزی بی نیاز است و همه موجودات به آن نیازمندند.

۳- برای خداوند هیچ همتا و مشابهی وجود ندارد.

ب) بعد از ترجمه آیه ۱۶ سوره رعد، به سؤالات زیر پاسخ دهید :

بگو پروردگار آسمان ها و زمین کیست؟

قُلْ مِنْ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَّ الْاَرْضِ

بگو خدا است،

قُلْ اللّٰهُ

بگو آیا غیر از او سر پرستانی گرفته اید که

قُلْ اَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُوْنِهٖ اَوْلِیَاءَ

(حتی) اختیار سود و زیان خود ندارند؟

لَا یَمْلِكُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَّ لَا ضَرًّا

بگو آیا نابینا و بینا برابر است؟

قُلْ هَلْ یَسْتَوِی الْاَعْمٰی وَّ الْبَصِیْرُ

آیا تاریکی ها و روشنایی ها برابرند؟

اَمْ هَلْ تَسْتَوِی الظُّلُمٰتُ وَّ النُّوْرُ

یا آن ها شریک هایی برای خدا قرار داده اند

اَمْ جَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَکَآءَ

که [آن شریکان هم] مثل خداوند آفرینشی داشته اند

خَلَقُوْا کَخَلْقِهٖ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَیْهِمْ

و در نتیجه [این دو] آفرینش بر آنان مسته شده است

شُرک در خالقیت دی ۹۸ انسانی

[و از این رو شریکان را نیز

توحید در خالقیت

مستحق عبادت دیده اند؟!]

بگو خالق همه چیز خداست،

قُلْ اللّٰهُ خَالِقُ کُلِّ شَیْءٍ

و او یکتای مقتدر است.

وَ هُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ

اصل توحید

۱- کسی را می توانیم به عنوان رب خود انتخاب کنیم که خالق جهان است

۲- کسی که اختیار سود و زیان خود را ندارد نمی تواند سرپرست و ولی مردم باشد

۳- در چه صورت جا داشت که مردم در اعتقاد به توحید در شک بیفتند؟ اگر آنچه را مشرکان شریک

خدا قرار داده اند همچون خدا مخلوقاتی خلق کرده

۱- فاعل در عبارت «خَلَقُوا» ضمیر «او» است که به شرکا برمی گردد.

بودند در این صورت جا داشت که انسان به شک بیفتد و

به خدایان دیگر نیز معتقد باشد.

۲۴. درخواست از پیامبر اکرم (ص) و اولیای الهی (ع) برای اجابت خواسته ها، منافاتی با توحید ندارد. ص ۲۳

۲۵. آیا اگر کسی از غیر خدا (مثلا معلم یا پزشک) درخواست کمک کند، گرفتار شرک شده است؟ توضیح دهید؟

ج) مراتب توحید یا شرک را در آیات صفحه قبل مشخص کنید. در صفحه ی قبل مشخص شد

طرح چند سؤال

۲۳. اگر سؤالات: (مرز توحید و شرک کجاست؟ آیا اگر کسی پزشک را وسیله درمان و بهبود بیماری بداند مشرک

است؟ آیا اگر کسی از غیر خدا درخواست کمک کند گرفتار شرک شده است؟ آیا اگر کسی دعا را وسیله جلب مغفرت الهی و صدقه را وسیله دفع بلا بداند مشرک است؟ و بالاخره، آیا توسل به پیامبران و معصومین (علیهم السلام) شرک به حساب می آید؟) از ما پرسیده شود، چه پاسخی باید به آنها بدهیم؟
در پاسخ به سؤال های فوق می گوئیم:

۲۳ (اولاً خداوند رابطه علیت را میان پدیده های جهان حاکم کرده است. آتش موجب گرما و روشنی و دارو سبب شفا و بهبودی است. پزشک وسیله درمان، معمار عامل بنای ساختمان و معلم نیز وسیله تعلیم و تربیت است.

در امور معنوی نیز همین گونه است. دعا سبب آمرزش، صدقه موجب دفع بلا، و صله رحم موجب افزایش طول عمر است) ۲۳

۲۵ (خیر زیرا همه این روابط توسط خود خداوند طراحی شده و به اذن و اراده او صورت می گیرد). بنابراین، کسی که برای آموختن نزد معلم می رود، یا برای درمان به پزشک مراجعه می کند، نه تنها معلم و پزشک را شریک خداوند قرار نداده، بلکه به قانون الهی عمل کرده است.

۲۳ (ثانیاً همان گونه که درخواست از پزشک برای درمان بیمار با توحید منافاتی ندارد، درخواست از

اولیای الهی برای اجابت خواسته ها نیز منافاتی با توحید ندارد؛ زیرا پزشک به واسطه استفاده از اسباب مادی و اولیای الهی به واسطه اسباب غیر مادی و با اذن خداوند این کار را انجام می دهند) ۲۳

عقیده به توانایی پیامبر اکرم (ص) و اولیای دین (علیهم السلام) در برآوردن حاجات انسان (مانند شفا دادن) وقتی موجب شرک است که این توانایی را از خود آنها و مستقل از خدا بدانیم (۲۷). اگر این توانایی را صرفاً از خدا و انجام آن را با درخواست اولیا از خداوند و به اذن خدا بدانیم عین توحید است و از این جهت مانند اثر شفابخشی داروست که خداوند به آن بخشیده است) (۲۶). این توانایی تنها به زمان حیات دنیوی پیامبر اکرم (ص) محدود است (۲۸).

۲۶. عقیده بر توانایی پیامبر (ص) و اولیاء دین (ع) در برآوردن حاجات انسان چه زمانی عین توحید است؟ فررداد ۹۸ تهری

۲۳

۲۷. در چه صورت اعتقاد به توانایی پیامبری (ص) در برآوردن حاجات موجب شرک می گردد؟ فررداد ۹۹ تهری

۲۸. آیا توانایی کمک رساندن پیامبر اکرم (ص) و اولیای الهی (ع) به دیگران، تنها به زمان حیات دنیوی آنها اختصاص دارد؟ همه رسانه های ما <https://afshar.xyz>

۳۰. کدام جریان، بزرگترین ضربه را به اسلام وارد کرد و سبب تنفر برخی از مردم جهان از اسلام شد؟ پیروان این گروه، چه

اعتقاداتی دارند؟ پاسخ: جریان تکفیری - ادامه پایین ↓

اختصاص ندارد و پس از رحلت ایشان نیز استمرار دارد. به عبارت دیگر، روح مطهر رسول خدا ﷺ پس از رحلت زنده است و می‌تواند به انسان‌ها یاری برساند^۱. اکنون اگر ما از رسول خدا ﷺ چیزی درخواست کنیم، درخواست از جسم ایشان نیست، بلکه از حقیقت روحانی و معنوی ایشان است^۲. آیا اگر کسی از پدر و مادرش و یا هر مؤمنی بخواهد که برای سعادت‌مندی او دعا کند چنین درخواستی شرک آلود است؟

۲۹ (خیر هیچ گروهی از مسلمانان، غیر از جریانی که امروزه به «تکفیری‌ها» مشهور شده، چنین درخواستی را شرک آلود نمی‌دانند).^{۲۹} جریان تکفیری در سال‌های اخیر برخی از جوامع و کشورهای اسلامی را گرفتار خود کرده است^{۳۰}. (پیروان این جریان فکری خشک و غیرعقلانی با تفکر غلطی که درباره توحید و شرک دارند، هر مسلمانی را که مانند آنها نمی‌اندیشد، مشرک و کافر می‌خوانند و گاه کشتن او را واجب می‌شمارند. پیروان این جریان می‌گویند توسل به پیامبران و معصومین شرک است. طلب دعا و شفیع قرار دادن دیگران برای اینکه خدا انسان را ببخشد، شرک است و همچنین معتقدند این‌گونه افراد کافر هستند و مسلمان محسوب نمی‌شوند.)^{۳۰}

متأسفانه این جریان بزرگ‌ترین ضربه را بر اسلام وارد کرد و سبب تنفر برخی از مردم جهان از دین اسلام شد.

هم‌اندیشی

به نظر شما، چرا دقیقاً در زمانی که مسلمانان در پرتو بیداری اسلامی، در حال معرفی اسلام حقیقی به مردم جهان بودند و حتی جمعیت کشورهای صنعتی به سرعت در حال تغییر به نفع مسلمانان بود، چنین جریانی شکل گرفت؟

دانش تکمیلی (۱)

جریان «تکفیری» که این روزها گروه‌های مختلف با نام‌های گوناگونی را شامل می‌شود، ریشه در یک جریان تاریخی در تاریخ اسلام دارد. برای شناخت ریشه‌های تاریخی این جریان، به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

۱ - نمونه بارز این موضوع شهیدان هستند که به تصریح قرآن کریم زنده‌اند و مانند زمان حیات در دنیا و بلکه بیشتر از آن، از احوال این دنیا با خبر هستند (سوره بقره، آیه ۱۵۴) و معلوم است که مقام پیامبر مکرم اسلام ﷺ بالاتر از شهیدان است.

۳۲. دو نمونه از تأثیر داشتن موجودات گوناگون بر عالم که در قرآن آمده است را ذکر کنید؟

۳۳. برای قبول توحید در ربوبیت، باید هرگونه اثرگذاری را از اشیاء و انسان ها سلب کنیم. ص غ فرادر ۹۸ انسانی

بیشتر بدانیم

ذکر نمونه‌هایی از توسل در قرآن کریم

۱- قرآن کریم نقل می‌کند که فرزندان یعقوب از پدرشان درخواست کردند که برای آنها طلب آموزش کند و یعقوب نیز به آنان وعده دعا داد.^۱

۲- قرآن کریم بیان می‌کند که استغفار پیامبر در حق گناه کاران مؤثر است:
وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا^۲
اگر آنان وقتی به خود ستم کرده بودند، پیش تو می‌آمدند و از خدا آموزش می‌خواستند و پیامبر برای آنان طلب آموزش می‌کرد، قطعاً خدا را توبه‌پذیر مهربان می‌یافتند.

هم‌چنین در تاریخ آمده است که مسلمانان در زمان پیامبر برای درخواست دعا نزد آن حضرت می‌آمدند. پس از رحلت ایشان نیز کنار قبر ایشان می‌رفتند و یا از دور درخواست خود را مطرح می‌کردند.^۳

دانش تکمیلی (۲)

آیا تبرک جستن به قبور یا بارگاه اولیای الهی شرک به حساب می‌آید؟

پاسخ به این سؤال را در وبگاه گروه قرآن و معارف به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی» مشاهده کنید تا ببینید که جز همین گروه‌های تکفیری و ریشه‌های تاریخی آنان، هیچ یک از فرق مسلمان و علمای اسلامی این امور را شرک به حساب نمی‌آورند.

چند نکته تکمیلی :

۱- قرآن کریم، بارها تأثیر داشتن موجودات گوناگون را در عالم یادآوری کرده است^{۳۲} (به طور مثال، فرموده که «در غسل برای مردم شفاست»^۴ و نیز از زبان حضرت عیسی علیه السلام فرموده «من برایتان از خاک پرنده‌ای می‌سازم و در آن می‌دمم و آن خاک به اذن خداوند پرنده می‌شود»^۵)^{۳۲}
برای قبول توحید در ربوبیت ضرورتی ندارد که هرگونه اثر را از اشیاء و یا انسان‌ها سلب کنیم.

۱- سوره یوسف، آیات ۹۷ و ۹۸.

۲- سوره نساء، آیه ۶۴

۳- سنن دارمی، أبو محمد الدارمی، ج ۱، صص ۴۳ و ۴۴ (باب: اکرم الله نبیه بعد موته)؛ وفاء الوفاء بأخبار دار المصطفى، علی بن عبدالله

سهمودی، ج ۲، ص ۵۴۹.

۴- سوره نحل، آیه ۶۹.

۵- سوره آل عمران، آیه ۴۹.

۳۴. آیا برای قبول توحید در ربوبیت ضرورت دارد هر گونه اثر را از اشیا و انسان سلب کنیم؟

۳۵. اثر بخشی و شفا بخشی اولیای الهی چگونه و از چه راهی است؟

۳۶. انسان موحد در هنگام مصرف دارو و کمک خواستن از بنده خدا به چه چیزی توجه دارد؟

۳۴ (خیر) - می توان با قبول اثر مخلوقات، این اثر را از خداوند بدانیم، نه مستقل و بی نیاز از خداوند) ۳۴

به این نکته مهم توجه کنیم که (خداوند برای شفابخشی، فقط یک راه - که همان دارو باشد - قرار نداده است، بلکه فراتر از راه های مادی، راه های معنوی هم قرار داده است. اولیای الهی هم که مراحل کمال و بندگی را پیموده اند، وسیله و طریق این شفابخشی هستند) ۳۵

۳۶ (انسان موحد وقتی دارویی مصرف می کند و شفا می یابد، در همان حال توجه دارد که این اثرگذاری را خداوند به آن دارو عنایت کرده است، از این رو از خداوند سپاسگزاری می کند، و زمانی که بنده ای از بندگان خدا به او احسان می کند و نیازی از نیازهایش را برطرف می سازد، هم از آن انسان تشکر

ترجمه: کسی که نعمت دهنده از مخلوقات را شکرگزار نباشد، شکرگزار خداوند نیز نخواهد بود

۳۶ امام رضا علیه السلام فرموده اند

لزم سپاسگزاری از مخلوقات می کند و هم شکرگزار خداوند می شود) به همین جهت
تأثیر گذاری مخلوقات در طول تأثیرگذاری خداوند به اجازه اوست

مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ، لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ

۲- آنان که با ایمان و عمل صالح و پیمودن صراط مستقیم، مراحل کمال را می پیمایند و به قرب الهی می رسند، پاداش هایی دریافت می کنند که کرامات و عنایات به مخلوقات، جلوه کوچکی از آن است.

۳۶ (خیر) - عده ای که منکر این کرامات برای معصومین علیهم السلام هستند، تفاوتی میان وجود مقدس این بزرگواران با انسان های معمولی و یا انسان های شرور و گنهگار نمی بینند. نظام خلقت مبتنی بر حق است، هر انسانی که در مسیر بندگی پیش رود، در پیشگاه خداوند منزلتی می یابد و قدرتی پیدا می کند که برتر از قدرت های طبیعی است و این توانایی جزء قانونمندی الهی و زیبایی نظام هستی است. در قرآن کریم می خوانیم که وزیر سلیمان، آصف بن برخیا، در یک لحظه تخت بلقیس (ملکه سبا) را از مسافتی طولانی منتقل کرد) ۳۹ (نشان دهنده آن است که انسان با طی مراتب بندگی می تواند به اذن خداوند به چنین توانایی هایی در عالم هستی برسد.) ۳۹

پاسخ اندیشه و تحقیق زیر: به هر میزان که به توحید و مراتب آن ایمان و باور قلبی داشته باشیم

خود را ملزم به پیروی از دستورات خداوند می یابیم و زندگی مان بهتر و زیبا تر می شود مثلا با اندیشه و تحقیق

ایمان به توحید در ولایت دیگر فرد تن به ذلت حاکمیت هوی و هوس و طاغوت را نمی دهد.

باور به توحید در خالقیت، مالکیت، ولایت و ربوبیت چه تأثیری در زندگی ما می گذارد؟

۳۷. از پاداش هایی که نتیجه ایمان، عمل صالح و رسیدن به کمال و قرب الهی و به مخلوقات است.

پاسخ: کرامات و عنایات

۳۸. آیا کسانی که منکر کرامات و عنایات اولیا و مقربین الهی هستند عقیده صحیحی دارند توضیح دهید؟ مثالی از

قرآن ذکر کنید؟

۳۹. جا به جایی تخت بلقیس ملکه ی صبا توسط آصف بن برخیا، نشان دهنده ی چیست؟

۴۰. کشف ارتباط فرادر ۹۹ تبری

« ب » (یک مورد اضافی است.)

« الف »

- (الف) خداوند در کار آفرینش شریک و همتایی ندارد.
 - (ب) مخلوقات فقط به اذن خدا در جهان تصرف می کنند.
 - (ج) تدبیر و پرورش مخلوقات در دست پروردگار است.
 - (د) توحید در ولایت
- (۱) توحید در ربوبیت
(۲) توحید در مالکیت
(۳) توحید در خالقیت
(۴) توحید در ولایت

قرائت

سوره انعام؛ آیات ۱۵۸ تا آخر سوره

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ
 يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ
 نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي
 إِيْمَانِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ انظُرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴿٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ
 فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيْعًا لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ ۗ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ
 إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٥٩﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
 فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۗ وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا
 مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ قُلِ إِنِّي هَدَانِي رَبِّي إِلَىٰ
 صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَمَا كَانَ
 مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦١﴾ قُلِ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ
 وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۗ وَبِذَلِكَ
 أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغَىٰ رَبًّا وَهُوَ
 رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۗ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۗ
 وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي
 جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ
 دَرَجَاتٍ لِيُبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ
 وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٥﴾

درس سوم

توحید و سبک زندگی پیام: ثمرات زندگی توحیدی

بر آستان جانان گر سر توان نهادن گلبانگ سربلندی بر آسمان توان زد

وقتی برای خرید یک کالا به بازار می رویم، معمولاً با رسیدن به اولین مغازه و دیدن اولین نمونه دست به خرید نمی زنیم، بلکه با جست و جو، بهترین ها را انتخاب می کنیم.

امروزه در بازار سبک زندگی، سبک های گوناگونی از زیستن تبلیغ می شود که ما باید از میان آنها بهترین را انتخاب کنیم. انتخاب هر یک از این سبک ها، مسیر زندگی ما را تغییر می دهد و سرنوشت دنیا و آخرت ما را رقم می زند. وقتی برای خرید یک کالا، آن چنان دقت و حساسیتی به خرج می دهیم، پس باید این انتخاب مهم بر اساس فکر و به دور از احساسات باشد و دلیلی محکم و عقل پسند از آن حمایت کند. خوب است بدانیم که هر سبکی از زندگی، ریشه در اندیشه های خاصی داشته و از جهان بینی ویژه ای سرچشمه می گیرد. شناخت آن ریشه ها کمک فراوانی به تصمیم گیری درست ما خواهد کرد.

«زندگی توحیدی» نیز شیوه ای از زندگی است که ریشه در جهان بینی توحیدی دارد و در درس های گذشته تا حدودی با این جهان بینی آشنا شدیم.

در این درس می خواهیم به این پرسش پاسخ دهیم که ایمان به خداوند، به عنوان خالق و پروردگار جهان، چه سبکی از زندگی را به دنبال می آورد و در مقابل آن کدام سبک از زندگی قرار می گیرد؟

۴. انسانی که خداوند را به عنوان تنها خالق جهان پذیرفته است و ایمان دارد که او پروردگار هستی است چگونه رفتاری خواهد داشت و چگونه زندگی برای خود تنظیم خواهد نمود؟

یادآوری

در پایهٔ دهم، این اصل کلی را آموختیم که (۳) افکار و اعتقادات هر فرد مهم‌ترین عامل در تعیین هدف‌ها و رفتارهای اوست؛ مثلاً اگر کسی پذیرفت و ایمان پیدا کرد که سعادت بشر در کسب ثروت است و انسان فقط با لذات مادی خوشبخت می‌شود، به‌طور طبیعی، زندگی خود را صرف رسیدن به همین هدف می‌کند. (۳) یا اگر کسی چنین اندیشید و واقعاً معتقد شد که دانش و آگاهی، بزرگ‌ترین کمال انسان است و هیچ امر دیگری با آن قابل مقایسه نیست، عمر خود را به کسب علم خواهد گذراند و در همین راه تلاش خواهد کرد.

پس هر فردی متناسب با اعتقادات خویش، مسیر زندگی خود را انتخاب و بر همان اساس رفتار خواهد کرد.

بازتاب توحید در زندگی

با توجه به اصل فوق می‌توانیم بگوییم (۴) انسانی که خداوند را به‌عنوان تنها خالق جهان پذیرفته است و ایمان دارد که او پروردگار هستی است، رفتاری متناسب با این اعتقاد خواهد داشت و جهت زندگی خود را خدا قرار خواهد داد. چنین انسانی در مسیر «توحید عملی» حرکت می‌کند؛ به‌عنوان مثال، می‌توانیم از جعفر بن ابی طالب یاد کنیم که در حضور «نجاشی»،

پادشاه حبشه، اثرات پذیرش این اعتقاد را، این‌گونه توصیف کرد:

(۵) «ما قبلاً قومی جاهل بودیم، بت می‌پرستیدیم، مردار می‌خوردیم، مرتکب زشتی‌ها می‌شدیم، پیوند خویشاوندی را قطع می‌کردیم، بی‌پناه را پناه نمی‌دادیم و قوی، ضعیف را می‌بلعید. این چنین بودیم تا اینکه خداوند از میان ما پیامبری مبعوث فرمود که خانواده‌اش را می‌شناسیم و به صداقت و امانت‌داری و عفتش ایمان داریم.

پیامبر، ما را به خدا فراخواند که او را یگانه بدانیم، عبادت کنیم و آنچه را که خود و پدرانمان می‌پرستیدیم کنار بگذاریم، چیزی را شریک او قرار ندهیم، او ما را به عدل، احسان، راستی، درستی، امانت‌داری و نیکی نسبت به خویشان و همسایگان دعوت کرد (۵) و از خوردن مال یتیم و ارتکاب فحشا

۵. جعفر بن ابی طالب (ع) در حضور نجاشی پادشاه حبشه، زندگی‌شان را قبل و بعد از پذیرش عقیده

۷. با کدام معیار می توان درجه ی ایمان خود را بررسی کرد؟ پاسخ: معیار تأثیر عملی آن در زندگی مان

و منکر و دروغ نهدی کرد و دستور داد نماز را به پا داریم، زکات پردازیم و ماه رمضان را روزه بگیریم، ما نیز او را تصدیق کرده و به او ایمان آوردیم و از او پیروی کردیم.»^۱

البته، از آنجا که ایمان همه افراد یکسان نیست و دارای شدت و ضعف است، میزان تأثیرگذاری این اعتقاد بستگی به درجه ایمان افراد به توحید و یکتاپرستی دارد. هرچه ایمان قوی تر باشد تأثیر عملی آن در زندگی بیشتر و هرچه ضعیف تر باشد تأثیر آن کمتر خواهد بود. با این معیار، هرکس می تواند درجه ایمان خود و تأثیر آن را در زندگی خویش بررسی کند.

تدبر در قرآن (۱) پیام آیه: بازتاب توحید در زندگی ۲. توحید عملی معلول توحید در ربوبیت است.

پس از ترجمه آیه زیر، با تدبر در آن به سؤالات پاسخ دهید:

إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ < توحید در ربوبیت > همانا خداوند پروردگار من و شماست

فَاعْبُدُوهُ < توحید عملی > پس او را بندگی کنید

هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ^۲ (که) این راه راست (و درست) است.

۱- چرا تنها خداوند را باید عبادت کرد؟ چون بندگی خداوند تنها راه برای کمال انسان است همچنین خودش نیز مدبر و هدایت کننده انسان به سوی آن کمال است

۲- چرا خداوند بندگی خود را، راه راست و درست زندگی بیان کرده است؟

راه درست زندگی یا همان صراط مستقیم عبادت خداوند است.

شهریور ۹۸ انسانی توحید عملی دارای دو بعد: فردی و اجتماعی است که به تبیین هر یک می پردازیم:

الف) بعد فردی توحید عملی و ثمرات آن: هرکسی در زندگی خود از فرمان های خدا

اطاعت کند، گام در مسیر توحید عملی گذاشته است. چنین فردی می کوشد تمایلات درونی، تصمیم ها و فعالیت های خود را در جهت خواست و رضایت الهی قرار دهد؛ مثلاً در انتخاب همسر، شغل، دوست، در چگونگی تحصیل، تفریح، ورزش و حتی در انتخاب نوع پوشش و به طور کلی در تمام برنامه های روزانه خود خدا را در نظر می گیرد و تلاش می کند از دایره فرمان های او خارج نشود.^۹

۱۰) (از نظر انسان موحد هیچ حادثه ای در عالم بی حکمت نیست، گرچه حکمت آن را نداند. از همین رو

موحد واقعی همواره انسانی امیدوار است. در مقابل سختی ها و مشکلات، صبور و استوار است و

آنها را زمینه موفقیت های آینده اش قرار می دهد. باور انسان موحد دارد که دشواری های زندگی نشانه بی مهری

خداوند نیست، بلکه بستری برای رشد و شکوفایی اوست. دی ۹۸ انسانی

۸. کسی که در زندگی خود، از فرمان خدا اطاعت کند، به مراتبی از توحید رسیده است.

پاسخ: عملی شهریور ۹۸ انسانی

۹. بعد فردی توحید عملی را توضیح دهید و ثمرات آن را بنویسید

۱۰. برای یک انسان موحد جهان چگونه معنایی دارد؟

پاسخ: نتیجه ی تنظیم زندگی خود بر اساس رضایت الهی و پیرو فرمانهای او بودن است.

۱۲. ویژگی های انسان موحد را بنویسید؟

سر ارادت ما و آستان حضرت دوست
نظیر دوست ندیدم، اگرچه از مه و مهر
پیام کلی آیه: ثمرات توحید عملی در بعد فردی
که هر چه بر سر ما می رود ارادت اوست
نهادم آینه ها در مقابل رخ دوست^۱

۱۲ (انسان موحد، چون زندگی خود را بر اساس رضایت خداوند تنظیم کرده و پیرو فرمان های اوست،

شخصیتی ثابت و پایدار دارد و برخوردار از آرامش روحی است. **فردار ۹۹ انسانی**

انسان موحد، موجودات جهان را مخلوق خدا می بیند و می داند که خداوند او را در برابرشان مسئول قرار داده است) بر همین اساس امام علی علیه السلام به مردم زمان خود و همه مردمی که به خدا ایمان دارند می فرماید:

«تقوای الهی پیشه کنید؛ هم در مورد بندگان خدا، هم در مورد شهرها و آبادی ها؛ چرا که شما در برابر همه اینها حتی سرزمین ها و چهارپایان مسئولید. خدا را اطاعت کنید و از عصیان او بپرهیزید.»^۲
پیام کلی آیه: ثمرات توحید عملی در بعد فردی

خودارزیابی

با تفکر در رفتارهای خود، بررسی کنید که تا چه اندازه ویژگی های توحید فردی در شما وجود دارد.

در مقابل^{۱۵} اگر کسی دل به هوای نفس (بت درون) سپرده و او را معبود خود قرار دهد و اوامرش را

به فرمان های خداوند ترجیح دهد یا در پی کسب رضایت قدرت های مادی و طاغوت ها (بت های بیرون)

برآید، چنین شخصی گرفتار شرک عملی شده است. **شهریور ۹۸ تهرمی و فردار ۹۹ انسانی**

پیام کلی آیه: ثمرات شرک عملی در بعد فردی

أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ
أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكَيْلًا
آیا دیدی آن کسی را که هوای نفس خود را معبود خود گرفت،
آیا تو ضامن او می باشی [و به دفاع از او برمی خیزی]؟

۱۶ (تسلیم بودن در برابر امیال نفسانی و فرمان پذیری از طاغوت باعث می شود شخص، درونی ناآرام و

شخصیتی ناپایدار داشته باشد؛ زیرا از یک سو هوای نفس وی هر روز خواسته جدیدی جلوی روی او

۱۳. به چه علت امام علی (ع) مردم را به تقوا در مورد شهرها و بندگان خدا توصیه می کند؟

پاسخ: زیرا انسان در برابر همه اینها حتی سرزمین ها و چهارپایان و مسئول است.

۱۴. بت درون و بت بیرون کدامند؟ پاسخ: بت درون همان هوای نفس و بت بیرون قدرت های مادی و طاغوت است.

۱۵. چه کسی گرفتار شرک عملی شده است؟

۱۶. تسلیم شدن در برابر بت درون امیال نفسانی و بت بیرون طاغوت چه پیامدهایی به دنبال دارد؟

۱۸. در چه صورت یک نظام اجتماعی، توحیدی است؟ فرداد ۹۸ تهرمی

۱۹. در یک نظام اجتماعی توحیدی آیا توحیدی بودن رکن سیاسی آن کافی است توضیح دهید؟

قرار می‌دهد و از سوی دیگر، قدرت‌های مادی که هر روز رنگ عوض می‌کنند او را به بردگی جدیدی می‌کشاند. ۱۶

پیام کلی آیه: اشاره به شرک عملی در بعد فردی

تدبر در قرآن (۲)

با توجه به آیه زیر به سؤالات پاسخ دهید:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ۱

اشاره به افرادی که فقط عبادت مقطعی در هنگام وسعت روزی دارند

از مردم کسی هست که خدا را بر یک جانب و کناره‌ای [تنها به زبان و هنگام وسعت و آسودگی] عبادت و بندگی می‌کند،

پس اگر خیری به او رسد، دلش به آن آرام می‌گیرد

و اگر بلایی به او رسد، از خدا رویگردان می‌شود.

او در دنیا و آخرت، [هر دو]، زیان می‌بیند.

این همان زیان آشکار است.

فَإِنِ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ

وَإِنِ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ ۲

خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ۳ مَعْلُول

ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۴ مَعْلُول

۱- پرستشی که از روی ایمان باشد با پرستشی که از روی تردید باشد چه تفاوتی دارد؟

۲- چرا برخی انسان‌ها در برابر هر خیر و شری که به آنها می‌رسد دو روش متفاوت پیش می‌گیرند؟

به دلیل اینکه ایمان عده‌ای فقط زبانی (و برای کسب منفعت) است و قلبی و خالصانه نیست

تعبیر
زیان آشکار در
وصف افرادیست
که با دیدن
زیانی از خدا
رویگردان
می‌شوند.

ب) بُعد اجتماعی توحید عملی و ثمرات آن: بُعد اجتماعی توحید به معنای قرار گرفتن همه

ارکان یک جامعه در جهت خداوند و اطاعت همه جانبه از اوست. مهم‌ترین رکن یک جامعه حکومت

آن است. ۱۷) وقتی یک جامعه توحیدی است که حاکم آن بر اساس قوانین الهی به حکومت رسیده باشد و

همان شرایطی را که خداوند برای حاکم تعیین کرده است دارا باشد و بکوشد قوانین الهی را در جامعه

به اجرا درآورد. ۱۸

۱۹) یک جامعه، علاوه بر رکن سیاسی، دارای ارکان دیگری مانند اقتصاد و فرهنگ نیز هست. جامعه‌ای

۱- کلمه (حرف) به معنای طرف، لبه، جانب و کناره هر چیزی است. «علی حرفی» اشاره به این دارد که بعضی از مردم برطرف و کناره‌دین و ایمان ایستاده‌اند و در متن ایمان و اسلام قرار ندارند؛ روشن است کسانی که در لبه چیزی قرار گرفته‌اند در آن چیز مستقر و پا بر جا نیستند و با تکان مختصری از مسیر خارج می‌شوند. عبادت افراد مورد نظر مقطعی است، نه همیشگی؛ وقتی خیری به آنها می‌رسد عابدند و هنگامی که شری به آنها می‌رسد، از خدا رویگردان می‌شوند.

۲- سوره حج، آیه ۱۱. پاسخ سوال ۱ تدبر در قرآن:

پرستشی از روی ایمان در سختی‌های زندگی نیز پایدار است و آن سختی‌ها را آزمایش

خداوند می‌داند اما پرستش از روی تردید فقط در ایام خوشی هاست و با سختی‌ها از

خدا رویگردان می‌شود.

که در مسیر توحید اجتماعی حرکت می‌کند، اقتصاد و فرهنگ و سایر ابعاد و ارکان آن نیز به سوی اجرای فرمان‌های خدای یگانه پیش می‌رود و به صورت جامعه‌ای عدالت‌گستر در می‌آید. ^{۱۹}

۲۰ (جامعه توحیدی، حکومت کسانی را که خداوند به آنها حق حکومت نداده است نمی‌پذیرد، با آنان که نسبت به خداوند و مسلمانان دشمنی می‌ورزند، دوستی نمی‌کند، با ظالمان مبارزه می‌کند، بنابه فرمان خداوند، از محرومان و مستضعفان حمایت می‌کند) و به این سخن خداوند گوش فرامی‌دهد که فرموده است:

دی ۹۸ تهری

یا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ
تَلْقَوْنَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ
وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ... ۱

ای کسانی که ایمان آورده اید
دشمن من و دشمن خودتان را دوست نگیرید،
[به گونه‌ای که] با آنان مهربانی کنید.
حال آنکه آنان به دین حقی که برای شما آمده است، کفر ورزیده‌اند...

معلول
علت

پیام کلی آیه: اشاره به شرک عملی در بعد اجتماعی

ارتباط دوسویه توحید فردی و اجتماعی

۲۱ (میان بُعد فردی و بُعد اجتماعی توحید رابطه متقابل وجود دارد. هر قدر که مردم یک جامعه به سوی توحید حرکت کنند ارکان جامعه نیز بیشتر رنگ توحیدی به خود می‌گیرد؛ همان‌طور که هر قدر نهادهای اجتماعی در خدمت اجرای قوانین الهی باشد، زمینه برای رشد انسان‌ها و حرکت به سوی خداوند و زندگی موحدانه آسان‌تر می‌گردد.) ^{۲۱}

۲۲ (از این‌رو، اگر قرار باشد همه فقط خواسته‌ها و تمایلات دنیوی خود را دنبال کنند و تنها منافع خود را محور فعالیت اجتماعی قرار دهند و اهل ایثار و تعاون و خیر رساندن به دیگران نباشند، تفرقه و تضاد جامعه را فرا می‌گیرد و امکان رشد و تعالی از بین می‌رود.) ^{۲۲} (در ^{۲۳} ~~این~~ جامعه‌ای، روز به روز ^{که} انسان‌های ستمگر قدرت بیشتری پیدا می‌کنند و دیگران را در خدمت امیال خود به کار می‌گیرند.) ^{۲۳}

در نتیجه، دیگر سخنی از حاکمیت خداوند و فرمان‌های او نیست، بلکه سخن از حاکمیت طاغوت و دستورهای اوست.^۲

۲۱. ارتباط میان توحید فردی و توحید اجتماعی را شرح دهید. فرورد ۹۹ تهری

۲۲. چه زمانی تفرقه و تضاد جامعه را فرا می‌گیرد و امکان رشد و تعالی از بین می‌رود؟

۲۳. چه زمانی در یک جامعه توحیدی سخن از خداوند نیست بلکه سخن از حاکمیت طاغوت است؟

۲۵. آیا انسان و جوامع بشری به سوی زندگی توحیدی حرکت می کنند توضیح دهید.

دانش تکمیلی

ممکن است کسی بپرسد : چرا با وجود آنکه کشور ما براساس قوانین اسلامی اداره می شود در ابعاد مختلف اقتصادی و فرهنگی با معیارهای جامعه توحیدی فاصله دارد؟

برای دریافت پاسخ این سؤال به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی»، مراجعه کنید.

توحید و شرک در جهان امروز

توحید روح و محور زندگی دینی و **شرک** روح و محور زندگی ضد دینی است. تا اینجا مراتب و ابعاد توحید را شناخته ایم. اکنون می خواهیم بینیم زندگی انسان عصر حاضر تا چه اندازه توحیدی است و کدام یک از مراتب توحید در آن بیشتر مورد غفلت قرار گرفته است. ^{۲۴} منظور ما از انسان عصر حاضر تمام افراد جامعه نیست، بلکه جو حاکم بر اکثریت افراد است، نه تک تک افراد. ^{۲۴}

می دانیم که جوامع بشری، امروز از نظر صنعت و فناوری پیشرفت فراوانی کرده اند و این جوامع را نمی توان از این جهت با جوامع گذشته مقایسه کرد. همچنین انسان امروز کمتر از بت پرستان قبل از اسلام، که بیش از ۳۶۰ بت را می پرستیدند،^۱ به دنبال این قبیل بت پرستی هاست.

بنابراین، جای طرح این سؤال هست که آیا انسان و جوامع بشری به سوی زندگی توحیدی حرکت می کنند؟ در ابتدا به نظر می رسد که امروزه کمتر کسی گرفتار شرک باشد و از این جهت نیز بشر در مسیر پیشرفت می باشد، اما یک واقعیت تلخ در اینجا وجود دارد و آن ^{۲۵} (خیر- گرچه شرک در قالب بت و مانند آن در میان بیشتر جوامع امروزی وجود ندارد، اما انواع دیگری از شرک که بسیار پیچیده تر از شرک قدیم است، در میان بشر به چشم می خورد) ^{۲۵} که خوب است به آنها توجه کنیم و برای دوری از آنها تلاش نماییم؛ از جمله اینکه :

^{۲۶} ۱- امروزه، بسیاری از انسان ها، جهان خلقت را ملک خود تلقی می کنند و بدون توجه ^{۲۷} به نظر مالک حقیقی آن، یعنی خدا، هرگونه که بخواهند در این جهان تصرف می کنند. این افراد و جوامع، در واقع خود را مالک و ولی و پرورش دهنده (رب) جهان می پندارند ^{۲۶} که از جمله پیامدهای ^{۲۸} آن (تخریب محیط زیست، آلوده شدن طبیعت، پیدا شدن جوامع بسیار فقیر در کنار جوامع بسیار ثروتمند) ^{۲۸} مانند آنهاست. برخی از این انسان ها، مانند فرعون که «أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى»^۲

۲۶. دو نمونه از شرک های پیچیده ی جوامع امروزی را ذکر کنید؟

۲۷. از انواع شرک در جهان امروز اعتقاد بسیاری از انسانها به مالکیت جهان است آن را توضیح دهید؟

۲۸. سه مورد از پیامدهای افراد و جوامعی که خود را مالک حقیقی ولی و پرورش دهنده جهان می پندارند را بنویسید؟

می گفت و خود را پروردگار بزرگ مردم معرفی می کرد؛ خود را مالک دیگر جوامع می پندارند و برای آنها تصمیم گیری می کنند.

۲۶ (۲) - بسیاری از انسان ها چنان به امور دنیوی سرگرم شده اند که خدا را فراموش کرده و خداوند در قلب آنها جایگاهی ندارد (زینت دنیا و لذات و شهوات چنان در دلشان فزونی یافته که جایی برای خلوت انس با خدا و درک معنویت نیایش با پروردگار باقی نگذاشته است. ^{۳۰} گویی هوی و هوس و آنچه و آن کس که آنان را به هوس هایشان می رساند، بت و معبودشان شده و آنها را همچون خدا می پرستند؛ و از ابزارهای جدید مانند سینما، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و سایر رسانه ها در این راه بهره می گیرند و یکسره از خدا و آخرت غافل شده اند) ^{۳۰}

۳۱. به نظر شما وظیفه ما در مقابل وضع موجود چیست و چگونه می توانیم به اصلاح جامعه امروزی

اقدام کنیم؟ پاسخ: قدم اول در این راه شناخت وضع موجود و بت پرستی نوین است قرآن کریم معیار های شرک و توحید را به گفته و ما باید تلاش کنیم زندگی فردی و اجتماعی مان را بر اساس این معیارها تنظیم کنیم.

تحلیل و بررسی

- درباره این سؤال ها فکر کنید و در صورت نیاز با دبیر خود مشورت کرده و پاسخی برای هریک تهیه نمایید؛ سپس نتیجه تحلیل و بررسی خود را در کلاس ارائه کنید.
- آیا به طور کلی انسان امروزی بیش از گذشته به یاد خداست؟
 - آیا مردم در انتخاب نوع پوشش، غذا، تفریح، مشاهده فیلم، مطالعه کتاب، ورود به سایت های اینترنتی و شبکه های اجتماعی حلال و حرام الهی را مراعات می کنند؟
 - آیا بشر امروز اصولاً به دنبال یادگیری تکالیف الهی خود است؟
 - الگوهای بشر امروزی چگونه اند؟ آیا الگوهایی هستند که سبک زندگی آنها مورد پسند و رضایت خداوند باشد؟
 - به نظر شما چگونه می توان مظاهر شرک را از جامعه دور کرد و مظاهر توحید را تقویت نمود؟

۱- از نگاه قرآن، دنیا بد نیست و ما اجازه نداریم با بدبینی به آن نگاه کنیم؛ آنچه بد است این است که همه هم و غم ما دنیا شود و به همین زندگی دنیوی بسنده کنیم و هدف نهایی خود را دنیا قرار دهیم و از امور معنوی و جهان آخرت غافل شویم. به عبارت دیگر، دنیا بد نیست، فقط کم است و حیف است که انسان با آن همه ظرفیت ها، به کم قانع شود؛ آدمی برای زندگی هفتاد سال نیست. (برگرفته از کتاب حکمت ها و اندرزهای شهید مطهری، فصل نظر دین درباره دنیا).

اندیشه و تحقیق

آیا انسان موحد برای انجام دستورات خداوند باید در محیط و جامعه ای سالم زندگی کند همچنین برخی احکام اجتماعی اسلام مانند امر به معروف و نهی از منکر نشان می دهد که انسان موحد نمی تواند نسبت به جامعه ی خود بی تفاوت باشد.

قرائت

سوره زمر؛ آیات ۱۱ تا ۲۱

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾ وَ
 أُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ
 إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُ
 مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَأَعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ۗ قُلْ
 إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَ أَهْلِيهِمْ يَوْمَ
 الْقِيَامَةِ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ
 فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَ مِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۗ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ
 اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُ ۗ يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ ﴿١٦﴾ وَ الَّذِينَ اجْتَنَبُوا
 الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ
 فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ
 أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَٰئِكَ هُمُ أَوْلُوا
 الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ أَفَأَنْتَ
 تُنقِذُ مَنْ فِي النَّارِ ﴿١٩﴾ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ
 غُرَفٌ مِّنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
 وَعَدَّ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ
 السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعٌ فِي الْأَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ
 زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهْبِجُ فَتَرَاهُ مُمْصَفًا ثُمَّ يَجْعَلُهُ
 حُطَامًا ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرًا لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٢١﴾

پاسخ سوال ۱: منظور این است که انسان ها به صورت فردی یا گروهی برای اجرای دستورات خداوند به پا خیزند و اقدام کنند.

نمونه قیام های فردی: اقامه نماز، مطالعه کتاب های دینی، امر به معروف و نهی از منکر

نمونه قیام های گروهی: برپایی نماز جماعت، تشکیل حکومت اسلامی، جهاد، تشکیل گروه های خیریه،

تشکیل گروه های جهادی برای سازندگی

پاسخ سوال ۲: بله، یکی از مصادیق بندگی و پرستش خدا، قیام و به پا خاستن برای خداست.

فقط برای تو

اشاره به اخلاص برای خدا

بگو همانا نماز و عبادت‌هایم و زندگی و مرگم فقط برای خداست که پروردگار جهانیان است^۱.
در درس گذشته با سبک زندگی توحیدی و نیز آثار سوء شرک در زندگی آشنا شدیم. اکنون شایسته است بدانیم چگونه می‌توان به سوی پرستش خالصانه این خدای بی‌همتا گام نهاد و یک زندگی توحیدی را تجربه نمود و اندیشه و قلب و عمل را برای او قرار داد و آن‌گونه که خداوند می‌پسندد، زندگی کرد.

۱- قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، (سوره انعام، آیه ۱۶۲).

۲. کسی که راه توحید را بر می‌گزیند و در پی آن اندیشه و عمل خویش را در جهت رضای خدا قرار می‌دهد چه نتایجی برای او حاصل می‌شود؟

۳. در روایت پیامبر اکرم (ص) راهیابی شرک به دل انسان از چه چیزی پنهان تر تعبیر شده است؟ توضیح دهید؟

تدبر در قرآن

خدای بی‌نیاز که جز کمال و سعادت بندگانش را نمی‌خواهد، در کلامی به پیامبر می‌فرماید:

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ...^۱

اشاره به اخلاص در عبودیت و بندگی خدا قیام کنید... (به بندگانم) بگو شما را فقط یک موعظه می‌کنم، (و آن) اینکه به صورت گروهی و فردی برای خدا قیام، باید برای خدا باشد

یگانه موعظه پیامبر (ص) به مردم در این آیه: قیام گروهی و فردی برای خدا

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * وَ أَنْ

اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ^۲ پیمان‌هایی که خداوند از انسان گرفت: ۱. نپرستیدن شیطان ۲. پرستش خداوند

ای فرزندان آدم، آیا از شما پیمان نگرفته بودم که شیطان را نپرستید که او دشمن آشکار شماست؟ * و اینکه مرا پرستید آگاه این راه مستقیم است؟
صراط مستقیم همان بندگی خداوندست

پس از ترجمه آیات و با تفکر در آن توضیح دهید که:

۱- مقصود از قیام گروهی و قیام فردی چیست؟ برای هر کدام نمونه‌هایی ذکر کنید. جواب صفحه ی قبل

۲- آیا میان عبارت «أَنْ اعْبُدُونِي» و «أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ» رابطه‌ای می‌بینید؟ توضیح دهید. جواب صفحه ی قبل

قبلاً آموختیم که هدف خلقت انسان تقرب به خداست و این تقرب بدون تلاش خود انسان به دست نمی‌آید! (انسان، همواره بر سر دوراهی بندگی خداوند و بندگی هوای نفس و شیطان قرار دارد) و زندگی، صحنه انتخاب یکی از این دو راه است. آن کس که راه توحید را بر می‌گزیند و در پی آن اندیشه و دل و عمل خویش را برای رضای حضرت دوست قرار می‌دهد (خطراتی او را تهدید می‌کند و احتمال انحراف از توحید برای او هست) در روایتی از پیامبر اکرم ﷺ آمده است که (راهیابی شرک به دل انسان از راه رفتن مورچه‌ای سیاه در شب تاریک بر تخته سنگی سیاه پنهان‌تر است)^۳ پس باید چگونه از حریم دل پاسبانی کنیم تا آفت شرک به آن راه نیابد و عمل ما خالص برای

فرداد ۹۹ تهری

۱- سورة سبأ، آیه ۴۶.

۲- سورة یس، آیات ۶۰ و ۶۱.

۳- الدر المنثور، سیوطی، ج ۲، ص ۳۱.

۵. کلمه اخلاص در کاربرد دینی به چه معناست؟

۶. در اسلام شرط قبولی تمام اعمالی که انسان در به درگاه خداوند عرضه می دارد چه چیزی است؟ پاسخ: اخلاص خداوند انجام شود.

پاسبان حرم دل شده ام شب همه شب تا در این پرده جز اندیشه او نگذارم

مراقبت از اندیشه و دل در امور برای دستیابی به اخلاص برای خداوند

اخلاص در بندگی

۴ (اخلاص به معنی خالص کردن و پاک کردن یک چیز از غیر آن است) (این کلمه در کاربرد دینی بدین معناست که شخص عملش را فقط برای رضای خداوند و همان گونه که او دستور داده است، انجام دهد) در اسلام اخلاص شرط قبولی تمامی اعمالی است که فرد به درگاه خداوند عرضه می دارد.

۷ (به اخلاص مانند دوست داشتن، سخاوت و شجاعت درجات و مراتبی دارد. همان گونه که در ارزش گذاری طلا، عیار یا درصد خلوص آن اهمیت دارد، اعمال انسان نیز هرچه با اخلاص بالاتری همراه باشد، ارزش بیشتری دارد. مهم این است که انسان تلاش کند تا عمل خود را روز به روز برای خداوند خالص تر گرداند) بر همین اساس پیامبر اکرم ﷺ می فرماید :

«مؤمنان، با توجه به مراتب اخلاصشان، بر یکدیگر برتری پیدا می کنند.»

توجه کنیم که هر عملی از دو جزء تشکیل شده است؛ اول نیت که به آن هدف یا قصد نیز می گوئیم، دوم شکل و ظاهر عمل.

۱۰ (قصد و نیت به منزله روح عمل است و شکل عمل نیز در حکم بدن و کالبد آن روح می باشد. بنابراین، عمل بدون نیت، کالبد بی جانی بیش نیست) به همین جهت رسول خدا ﷺ می فرماید :

نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ ۳ نیت مؤمن از عمل او برتر است.

برتری نیت بر عمل

و نیز به خاطر همین جایگاه مهم و ارزشمند نیت است که ایشان فرمود :

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ۴ همانا اعمال انسان وابسته به نیت های اوست.

۷. آیا اخلاص دارای درجاتی است؟ توضیح دهید.

۸. به فرموده پیامبر اکرم (ص) مؤمنان با توجه به کدام ویژگی شان نسبت به یکدیگر برتری دارند؟

پاسخ: با توجه به مرتبه اخلاصشان

۹. هر عمل از چند جزء تشکیل شده است، توضیح دهید؟

۱۰. منظور پیامبر از حدیث « نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ » چه بود؟

۱۲. در هر عملی باید چند حُسن موجود باشد نام برده هر کدام به چه معناست؟

تفکر در حدیث

برتری نیت بر عمل

امیرالمؤمنین علی علیه السلام می فرماید:

فَاعِلُ الْخَيْرِ، خَيْرٌ مِنْهُ، وَ فَاعِلُ الشَّرِّ، شَرٌّ مِنْهُ. ۱

در این سخن حکیمانه تفکر کنید و رابطه آن را با اخلاص توضیح دهید. فرد و اندیشه خالصانه از عمل خیرش برتر است زیرا این اندیشه و باور فرد است که سبب انجام کار خیر شده است و همچنین فرد اندیشه بدش از عمل شرش بدتر است زیرا اگر این اندیشه ناسالم نبود آن عمل شر صورت نمی گرفت.

انسان مؤمن، علاوه بر اینکه می کوشد نیت خود را خالص کند و عمل را به خاطر خدا انجام دهد،

تلاش می کند عمل را به همان صورت که خداوند دستور داده است، انجام دهد؛ (یعنی عمل را از جهت کمیت، کیفیت، زمان، مکان و شیوه همان طوری انجام دهد که خداوند می خواهد؛ مثلاً اگر خداوند امر فرموده که نماز صبح در دو رکعت و با یک رکوع و دو سجده در هر رکعت و قبل از طلوع آفتاب انجام شود، انسان مؤمن نیز تلاش می کند نماز خود را به همین صورت انجام دهد تا صحیح و درست انجام داده باشد) ۱۱

تعریف اصطلاح: حُسن فاعلی: شهریور، ۹۸ تهرین

۱۲ (پس در هر عملی باید دو «حُسن») موجود باشد: حُسن فاعلی و حُسن فعلی. حُسن فاعلی بدین معناست که انجام دهنده کار، دارای نیت الهی باشد. حُسن فعلی نیز بدین معناست که کار به

درستی و به همان صورت که خداوند فرمان داده است انجام شود) ۱۲
پاسخ ۱ تطبیق: بله مثلاً فردی که نماز را برای ریاضی خواند و نیت الهی نداشته باشد و برعکس آن کسی که هدفش از خواندن نماز رضای خداست اما ارکان نماز را رعایت نمی کند

تطبیق

پاسخ ۲ تطبیق: خیر روزه اش باطل است زیرا او حُسن فاعلی ندارد

با توجه به تعریف بالا از حُسن فاعلی و حُسن فعلی، موارد زیر را بررسی کنید:

۱- آیا ممکن است عملی دارای حُسن فاعلی باشد اما حُسن فاعلی نداشته باشد؟ و یا برعکس، حُسن فعلی نداشته باشد ولی دارای حُسن فاعلی باشد؟ مثال بزنید.

۲- اگر فردی تنها برای لاغر شدن و یا سلامت جسم روزه بگیرد روزه اش درست است؟

۳- اگر کسی به تیت شرکت در نماز جماعت مسجد از منزل بیرون بیاید و به دلیل مانعی نتواند به مسجد برسد، آیا تزد خدا پاداش دارد؟ به چه دلیل؟ در این کار کدام یک از اقسام حُسن وجود دارد؟ بله به دلیل نیت خالصانه ای که داشت خداوند به او پاداش می دهد زیرا طبق حدیث پیامبر (ص) اعمال انسان به نیت ها وابسته است - در کارش حُسن فاعلی وجود دارد اما حُسن فعلی نداشت

۱۳. اگر کسی عملی را به صورتی که خداوند فرمان داده، انجام دهد، به کدام حُسن (فعلی) - فاعلی) توجه کرده است؟ پاسخ: حُسن فعلی

فرزاد ۹۸ انسانی

۱۴. انجام عملی با نیت الهی، به کدام حُسن اخلاقی اشاره می کند؟ پاسخ: حُسن فاعلی

۱۵. هر عبادتی که از جهت کمیت و کیفیت مطابق دستور خداوند انجام گیرد، دارای کدام حُسن می باشد؟ پاسخ: حُسن فعلی

فرزاد ۹۹ تهرین

۱۷. از راه های تقویت اخلاص، "افزایش معرفت نسبت به خداوند" است، آن را توضیح دهید؟

بررسی

با توجه به اینکه ریا در مقابل اخلاص قرار می گیرد، بررسی کنید که هر یک از موارد زیر مصداق ریا قرار می گیرد یا مصداق اخلاص؟

۱- حضور در نماز جماعت اگر برای رضای خداست اخلاص است و اگر هدفش خود نمایی است ریا می باشد

۲- کمک به افراد نیازمند در حضور دیگران

اگر آن عمل برای رضای خداست مصداق اخلاص است هر چند آشکار یا پنهان باشد

همچنین اگر آشکار کردن کمک برای تشویق دیگران به کمک کردن باشد بهتر هم است

و اگر هدفش خود نمایی است ریا می باشد هر چند آشکار یا پنهان باشد

راه های تقویت اخلاص

برای تقویت اخلاص در وجود خود راه هایی وجود دارد که چند مورد از آن را در اینجا می آوریم :

۱۶ (۱- افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند) پیوند محکمی میان معرفت به خداوند و ایمان

به او وجود دارد. همچنین ارتباط دقیقی میان ایمان به خدا و اخلاص برقرار است. بنابراین، هر قدر که

معرفت ما به خداوند بیشتر شود به افزایش درجه اخلاص کمک خواهد کرد. پس خوب است ساعاتی

را صرف تفکر در آیات و نشانه های الهی کنیم تا بیشتر دریابیم که :

آفرینش همه تنبیه خداوند دل است دل ندارد که ندارد به خداوند اقرار

این همه نقش عجب بر در و دیوار وجود هر که فکر نکند نقش بود بر دیوار

البته اگر کسی گرفتار غفلت شد و چشم اندیشه را به روی جهان بست، آیات الهی را نخواهد یافت

و دل به مهر او نخواهد داد. ۱۸ افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند

از راه های تقویت اخلاص

مهر رخسار تو می تابد ز ذرات جهان هر دو عالم پُر ز نور و دیده نابینا، چه سود

توجه به یک نکته مهم

عمل براساس معرفت و آگاهی بسیار ارزشمندتر و مقدس تر از عملی است که در آن معرفتی نیست

و یا با معرفت اندکی صورت می گیرد. ۱۹ (مثلاً) نمازی که با معرفت انجام بگیرد، نزد خداوند بسیار ارزشمندتر

از نمازی است که به جا آورنده آن نمی داند چه می گوید و برای چه می گوید. حتی گاه پیش می آید که

انسان های نادان به تصور اینکه کار خیر می کنند، مرتکب گناهان بزرگ می شوند. ۱۹

۱۸. پیام این بیت شعر "مهر رخسار تو می تابد به ذرات جهان *** هر دو عالم پر ز نور و دیده نابینا چه سود" را

بنویسید؟

۱۹. « عملی که بر اساس معرفت است بسیار ارزشمندتر از عملی است که در آن معرفت کمی است یا در آن معرفتی

نیست » این جمله را با مثال توضیح دهید؟

بیشتر بدانیم

در جنگ صفین، وقتی امام علی علیه السلام در آستانه پیروزی بر معاویه قرار گرفت و شکست لشکر معاویه قطعی شده بود، معاویه با پیشنهاد عمرو عاص به لشکریانش دستور داد که قرآن‌ها را بر سر نیزه کنند و فریاد بزنند که ما هر دو گروه مسلمانیم و باید قرآن میان ما و شما داور باشد.

تعداد زیادی از لشکر امیرالمؤمنین علیه السلام، فریب این نیرنگ را خوردند و حاضر به پیکار با معاویه نشدند و پیروزی حتمی را از دست دادند و امام را وادار به تسلیم و سپس قرارداد صلح با معاویه کردند. این کار مسیر تاریخ اسلام را عوض کرد و سبب شد که ده‌ها سال حکومت اسلامی به دست بنی امیه بیفتد و به جای حکومت عدالت، ظالمین بر مسلمانان حاکم شوند.

در سال‌های اخیر، وقتی نهضت بیداری اسلامی در کشورهای مسلمان خاورمیانه و شمال آفریقا آغاز شد و مسلمانان برای آزادی از حکومت‌های مستبد و تابع غرب قیام کردند، سازمان‌های مخفی در آمریکا و اروپا و برخی حاکمان کشورهای اسلامی، یک جریان افراطی و انحرافی را که افکاری بسیار مخرب داشتند وارد قیام مسلمانان کردند. آنان نیز توانستند بسیاری از جوانانی را که فقط تعصب دینی داشتند اما از معرفت صحیح دینی بی‌بهره بودند، به سوی خود جذب کنند و با استفاده از این نیروهای با انگیزه، اما ناآگاه، جهت مبارزه را تغییر دهند و به جای مبارزه با دشمنان به کشتن مسلمانان در جهان اسلام بپردازند؛ در نتیجه، بسیاری از سرزمین‌های اسلامی در این جنگ‌ها و کشمکش‌ها به ویرانه تبدیل شد. رسانه‌های کشورهای استعماری هم از این فرصت استفاده کردند و خشونت‌های آنان را به نام اسلام در دنیا پخش نمودند، به طوری که امروزه بسیاری از مردم جهان وقتی نام اسلام را می‌شنوند آن را با سر بریدن، ویران کردن و جاهلیت مساوی می‌پندارند.

۱۶ (۲- راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او) (نیایش و عرض نیاز به پیشگاه خداوند و یاری جستن از او برای رسیدن به اخلاص، غفلت از خداوند را کم می‌کند، محبت او را در قلب تقویت می‌سازد و انسان را از کمک‌های الهی بهره‌مند می‌نماید) ۲۰

۱۶ (۳- دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات) (گناه، ریشه درخت اخلاص و بندگی را

پاسخ: در دوری از گناهان - برای آزمون اخلاص مردم

می سوزاند و آن را به تدریج از بین می برد، به همین جهت امیرالمؤمنین علی (ع) می فرماید:

«تمام اخلاص در دوری از گناهان جمع شده است.»^۱

از طرف دیگر، توجه به واجبات، درخت اخلاص را آبیاری می کند و رشد می دهد. در میان اعمال واجب،

روزه تأثیر خاصی در تقویت اخلاص دارد. امیرالمؤمنین علی (ع) می فرماید:

«خداوند بدان جهت روزه را واجب کرد تا اخلاص مردم را بیازماید.»^۲

دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات
از راه های تقویت اخلاص

میوه های درخت اخلاص

۲۴ (۱- دستیابی به درجاتی از حکمت).^{۲۴} حکمت، به معنای علم محکم و استوار و به دور از خطاست

که هدف درست و راه رسیدن به آن را نشان می دهد و مانع لغزش ها و تباهی ها می شود.^{۲۵} (انسان حکیم،

به درجاتی از بصیرت و روشن بینی می رسد که می تواند در شرایط سخت و پیچیده، حق را از باطل

تشخیص دهد و گرفتار باطل نشود).^{۲۶} خداوند در قرآن کریم، علاوه بر آنکه لقمان را به داشتن حکمت،

توصیف کرده، سفارش های ارزنده و حکیمانه ای از ایشان نقل کرده است.^{۲۷}

سوال پای فالی
نویسی دی ۹۸ انسانی

پیامبر اکرم (ص) می فرماید:

«هرکس چهل روز کارهای خود را خالصانه برای خدا انجام دهد، چشمه های حکمت از قلبش بر

زیانش جاری خواهد شد.»^{۲۷}

۲۴ (۲- نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه های شیطان).^{۲۸} اگر انسان در اخلاص پیش رود، به مرحله ای

می رسد که دیگر فریب وسوسه های شیطان را نمی خورد؛ چراکه شیطان، خود اقرار کرده است که

توانایی فریب دادن مؤمنان با اخلاص را ندارد.^{۲۸}

برو این دام بر مرغی دگر نه

که عنقا را بلند است آشیانه^{۲۹}

سوال پای فالی
شهریور ۹۸ انسانی

نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه های شیطان

میوه های درخت اخلاص

۱- «تَمَامُ الْإِخْلَاصِ تَجَنُّبُ الْمَعَاصِي» کنزالفوائد، محمدبن علی کراجکی، ج ۱، ص ۲۷۹.

۲- نهج البلاغه، حکمت ۲۵۲.

۳- امیرالمؤمنین علی (ع): عِنْدَ تَحَقُّقِ الْإِخْلَاصِ تَسْتَنْبِرُ الْبَصَائِرُ؛ به هنگام تحقق اخلاص، چشم بصیرت انسان، روشنی می گیرد.

عُرَالِحِكُمْ، آمدی، حدیث ۶۲۱۱.

۲۳. حدیث «تمام اخلاص در دوری از گناهان جمع شده است.» به کدام یک از راه های تقویت اخلاص اشاره

می کند؟ پاسخ: دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات فرداد ۹۸ انسانی و دی ۹۸ تهرمی

۲۴. میوه های درخت اخلاص را نام ببرید؟ فرداد ۹۹ تهرمی

۲۵. حکمت به چه معناست؟

۲۶. دستیابی به حکمت را که یکی از میوه های درخت اخلاص است، شرح دهید. دی ۹۸ تهرمی

۲۷. طبق فرموده پیامبر اکرم (ص) هر کسی که چهل روز کارهای خالصانه انجام دهد چه نتیجه ای برایش حاصل می شود؟

۲۸. نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه های شیطان را که یکی از میوه های درخت اخلاص است، شرح دهید.

مخلصین: انسان هایی هستند که از مراتب اولیه اخلاص گذشته و اکنون خداوند او را خالص برای خود برگزیده است و دیگر شیطان توانایی وسوسه و نفوذ به او را ندارد.

بررسی

یکی از اوصافی که خداوند در قرآن برای حضرت یوسف علیه السلام ذکر کرده، داشتن اخلاص و

رسیدن به مقام مخلصین است.^۱

با بررسی آیات ۳۲ و ۳۳ سوره یوسف بگوئید شیطان چه دامی برای حضرت یوسف علیه السلام

گسترده بود و او چگونه توانست از این دام نجات یابد؟

این آیات ماجرای هوس زلیخا را که دام شیطان برای گمراهی حضرت یوسف بود، بیان می کنند.

توجه و درخواست حضرت یوسف (ع) از خداوند و پناه بردن به سوی او، باعث نجات وی شد.

شیطان امروزه نیز، از همان نوع دامی که برای کشاندن حضرت یوسف علیه السلام به گناه و فساد گسترده

بود، به صورت های گوناگون برای انسان ها پهن کرده است تا هوس زودگذر آنها را تحریک کند و

به گناه بکشاند و آنان را از بهشت جاویدان محروم سازد.^{۲۹} فیلم ها، وبگاه ها، شبکه های ماهواره ای

گمراه کننده، شبکه های مجازی ناسالم و گروه ها و دسته های منحرف اجتماعی از جمله این دام هاست)^{۲۹}

که مقاومت در برابر آنها نیازمند روی آوردن به پیشگاه خداوند و پذیرش خالصانه فرمان های اوست.

کسی که در چنین دام هایی گرفتار شود، هم زندگی پاک و با نشاط دنیا را از دست خواهد داد و هم

حیات سرشار از شادکامی آخرت را.

^{۲۴} (۳- دریافت پاداش های وصف ناشدنی)^{۲۴} (بندگی خالصانه خداوند پاداش هایی دارد که چه بسا در

ذهن ما ننگجد و از تصوّر و تخیل ما فراتر رود.

از جمله این پاداش های وصف ناشدنی، دیدار محبوب حقیقی و تقرب به پیشگاه کسی است که بنا

به تعبیر امیرمؤمنان^{۳۱}، (نهایت آرزوی عارفان، دوست دل های صادقان، ولی مؤمنان و معبود عالمیان

است.)^{۳۰} (۳۱)

کافی است به زندگی زیبای رسول خدا صلی الله علیه و آله، امیرالمؤمنین علی علیه السلام، فاطمه زهرا علیها السلام و دیگر

پیشوایان خود نظر بیفکنیم و ببینیم که چگونه از راه بندگی خالصانه خدا، این همه خوبی و زیبایی و آن

مقام قرب و نزدیکی به محبوب را به دست آورده اند.

۲۹. از دام هایی که برای مقاومت در برابر آن، نیازمند روی آوردن به پیشگاه خداوند و پذیرش خالصانه فرمان های

است چهار مورد را نام ببرید؟

۳۰. دریافت پاداش های وصف ناشدنی را که یکی از میوه های درخت اخلاص است، شرح دهید.

۳۱. حضرت علی (ع) دریافت پاداش های وصف ناشدنی که از میوه های درخت اخلاص است را چگونه توصیف

کرده است؟

- ۱- نفوذ ناپذیری در برابر وسوسه های شیطان □ ۲- دریافت پاداش های وصف ناشدنی ☑

بندگی کن تا که سلطانت کنند	تن رها کن تا همه جانت کنند
همچو سلمان در مسلمانی بکوش	ای مسلمان تا که سلمانت کنند
خوی حیوانی سزاوار تو نیست	ترک این خو کن که انسانت کنند
چون نداری درد، درمان هم خواه	درد پیدا کن که درمانت کنند
بنده شیطانی و داری امید	که ستایش همچو یزدانت کنند؟ ^۱

کشف ارتباط ۱ فردار ۹۹ انسانی

(الف)	(ب)
الف) یاری جستن از خداوند برای رسیدن به اخلاص	۱- افزایش معرفت و شناخت نسبت به خداوند
ب) تفکر در آیات و نشانه های الهی	۲- راز و نیاز با خدا و کمک خواستن از او
ج) دیدار محبوب حقیقی	۳- دست یابی به درجاتی از حکمت
	۴- دریافت پاداش وصف ناشدنی

کشف ارتباط ۲ فردار ۹۸ تهری

(الف)	(ب)
الف) از میوه های درخت اخلاص	۱) افزایش معرفت نسبت به خدا
ب) تاثیر روزه در تقویت اخلاص	۲) دریافت پاداش وصف ناشدنی
ج) تفکر در آیات و نشانه های الهی	۳) دوری از گناه و تلاش برای انجام واجبات
	۴) راز و نیاز با خداوند و کمک خواستن از او

۱- خزائن الاشعار، سیدعباس جوهری.

قرائت

سوره مُدَّثِرٍ؛ آیات ۳۲ تا آخر سوره

كَلَّا وَالْقَمَرَ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا
أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لِأَحَدَى الْكُبْرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ
﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾ كُلُّ
نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ
﴿٣٩﴾ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾
مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ
﴿٤٣﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمِ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَحْوُ مَعَ
الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّى
آتَانَا الْيَقِينَ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ
عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَانَتْهُمْ حُمْرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ
﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ
مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُنشَرَّةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٣﴾
لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٥٤﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٥﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ
﴿٥٦﴾ وَ مَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ
يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَ أَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

درس پنجم

قدرت پرواز

در درس‌های پیشین دانستیم که تنها خالق، مالک، ولی، رب و مدبّر جهان خداست و هیچ‌یک از مخلوقات در اداره جهان با او شریک نیستند. همه موجودات، تحت اراده و تدبیر خداوند قرار دارند و به اذن او عمل می‌کنند.

در این درس، به بررسی و پاسخ این سؤال‌ها خواهیم پرداخت که :

۱- با توجه به اینکه همه رخدادهای جهان، تحت قوانین و تدبیر خداوند است، نقش اختیار انسان در این نظام جهانی چیست؟ آیا این قوانین مانع اختیار انسان است یا بستری مناسب برای شکوفایی آن؟

۲- در این نظام که با علم و اراده الهی اداره می‌شود، جایگاه اراده انسان کجاست؟ آیا اراده الهی مانع اراده انسان است؟

اختیار، حقیقتی وجدانی^۱ و مشهود

میان حرکات قلب یک فرد برای گردش خون و حرکات پای وی به هنگام قدم زدن، تفاوت اساسی وجود دارد، همچنان که تفاوت است میان حرکات دستی که بر اثر بیماری لرزش دارد با حرکت دستی که خود شخص برای غذا خوردن بالا و پایین می‌آورد (ضربان قلب و حرکت دستی که لرزش دارد اختیاری نیست؛ ولی حرکات پا برای رفتن به سوی یک مقصد و حرکات دست در هنگام غذا خوردن اختیاری و تابع اراده انسان است).^۱

۲) اختیار که به معنای توانایی بر انجام یک کار و یا ترک آن است، یک حقیقت وجدانی است و هر انسانی آن را در خود می‌یابد و می‌بیند که شبانه‌روز در حال تصمیم‌گرفتن برای انجام یک کار یا ترک آن است. حتی کسی که اختیار را در سخن یا بحث انکار می‌کند، در عمل از آن بهره می‌برد و آن را اثبات می‌کند. مولوی این حقیقت را در قالب یک مثال این گونه یادآوری می‌کند: ← اختیار حقیقت وجدانی

آن یکی می‌رفت بالای درخت	می‌فشانند آن میوه را دزدانه سخت
صاحب باغ آمد و گفت ای دنی	از خدا شرمت، بگو چه می‌کنی؟
گفت: از باغ خدا بنده خدا	می‌خورد خرما که حق کردش عطا
پس بیستش سخت آن دم بر درخت	می‌زدش بر پشت و پهلو چوب سخت
گفت: آخر از خدا شرمی بدار	می‌گُشی این بی‌گنه را زار زار
گفت: کز چوب خدا این بنده‌اش	می‌زند بر پشت دیگر بنده‌اش
چوب حق و پشت و پهلو، آن او	من غلام و آلت فرمان او
گفت: توبه کردم از جبرای عیار	اختیار است، اختیار است، اختیار ^۲

البته باید توجه داشته باشیم که (سیاری از امور اختیاری نیست و ما در وقوع آنها نقشی نداریم. به عنوان مثال، هیچ‌یک از ما در عملکرد دستگاه‌های مختلف بدن خود، مانند دستگاه گوارش و یا گردش خون و همچنین در قوانین حاکم بر طبیعت مانند قانون جاذبه زمین، توالی فصل‌ها و... نقشی نداریم و این امور خارج از اختیار ما و به صورت طبیعی انجام می‌شود).^۳ در عین حال، باید توجه داشت که همین

اختیار محدودی که داریم، مبنای تصمیم‌گیری‌های ما و تعیین‌کننده سرنوشت ماست. ← فردا ۹۹ تهری

۱- حقایق وجدانی، اموری هستند که به قدری آشکار و بدیهی می‌باشند که هرکس بدون نیاز به هیچ دلیل و واسطه‌ای در درون خود به آنها علم دارد.

۲- مثنوی معنوی، مولوی، دفتر پنجم، با اندکی تلخیص.

۶. از شواهد وجود اختیار " تفکر و تصمیم " را شرح دهید. فردار ۹۹ انسانی

۷. از شواهد وجود اختیار " احساس رضایت یا پشیمانی " را شرح دهید.

با وجود روشن بودنِ اختیار و بی‌نیازی آن از استدلال، همه ما شواهدی بر وجود آن را در خود می‌یابیم که عبارت‌اند از:

۵ (۱- تفکر و تصمیم) هرکدام از ما همواره تصمیم‌هایی می‌گیریم و برای این تصمیم‌ها ابتدا اندیشه می‌کنیم و جوانب آن را می‌سنجیم و سپس دست به عمل می‌زنیم. گاهی نیز دچار تردید می‌شویم که از میان چندین راه و چندین کار، کدام‌یک را انتخاب کنیم) دست آخر، پس از بررسی‌های لازم، یکی را برگزیده و عمل می‌کنیم.

اشاره به تفکر و تصمیم از شواهد وجود اختیار فردار ۹۸ تهری

این که فردا این کنم یا آن کنم خود دلیل اختیار است ای صنم^۱

۵ (۲- احساس رضایت یا پشیمانی) هرگاه در کاری موفق شویم، احساس رضایت و خرسندی وجودمان را فرا می‌گیرد. این احساس رضایت نشانه آن است که آن کار را از خود و نتیجه اراده و تصمیم عاقلانه خود می‌دانیم. گاه نیز در کاری مرتکب اشتباه می‌شویم و به خود یا دیگری زیان می‌رسانیم. در این هنگام احساس پشیمانی می‌کنیم و با خود می‌گوییم ای کاش آن کار را انجام نمی‌دادم. این احساس پشیمانی نشانگر آن است که من توان ترک آن کار را داشته‌ام) ۷

احساس رضایت یا پشیمانی از شواهد وجود اختیار

گر نبودی اختیار این شرم چیست این دریغ و خجالت و آزرم چیست؟

وان پشیمانی که خوردی زان بدی ز اختیار خویش گشتی مهتدی^۲

۵ (۳- مسئولیت‌پذیری) هرکدام از ما خودمان را مسئول کارهای خود می‌دانیم. به همین جهت آثار و عواقب عمل خود را می‌پذیریم و اگر به کسی زیان رسانده‌ایم، آن را جبران می‌کنیم. عهدها و پیمان‌ها نیز بر همین اساس استوارند. بنابراین، اگر کسی پیمان‌شکنی کند و مسئولیتش را انجام ندهد خود را ^{شایسته} مستحق مجازات می‌داند) ۸

اشاره به مسئولیت‌پذیری از شواهد وجود اختیار شهریور ۹۸ تهری

هیچ گویی سنگ را فردا بیا ورنه نیایی من دهم بد را سزا؟

هیچ عاقل مر کلوخی را زند؟ هیچ با سنگی عتابی کس کند؟^۳

فردار ۹۹ تهری

خدای متعال، متناسب با همین قوه اختیار، بشر را راهنمایی کرده و او را مختار گذاشته است که از

۸. از شواهد وجود اختیار " مسئولیت‌پذیری " را شرح دهید.

۹. عهدها و پیمان‌ها بر چه اساس استوارند؟ پاسخ: بر مسئولیت‌پذیری که از اختیار نشأت می‌گیرد.

۱۰. خدا متناسب با کدام قوه بشر را راهنمایی کرده است؟ پاسخ: قوه اختیار و تصمیم‌گیری

۱۱. خداوند از ما خواسته که بر ما نشان دهد که ما دانه برای زندگیمان تصمیم گیری کنیم! پاسخ با قدرت اختیار

۱۲. خداوند از ما خواسته است که از قدرت اختیار چگونه استفاده کنیم؟

۱۳. جهانی که ما در آن زندگی می کنیم چگونه جهانی است؟

راهنمایی خداوند استفاده کند و سپاسگزار باشد، یا ناسپاسی کند و از هدایت و لطف الهی بهره نبرد و مسیر شقاوت را بپیماید :

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا^۱

تدبر در قرآن (۱)

پس از ترجمه آیات زیر در آن تأمل کنید و توضیح دهید هر یک از این آیات کدام یک از شواهد و نشانه‌های وجود اختیار در انسان را بیان می کند؟

به راستی که دلایل روشن از جانب پروردگارتان به سوی شما آمده است. **قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرٌ^۲ مِنْ رَبِّكُمْ**

ترجمه آیه

پس هر کس که بینا گشت، به سود خود اوست

شهریور ۹۸ انسانی

و هر کس کور دل گردد، به زیان خود اوست...

پیام: هدایت تشریحی (ارسال پیامبران) توسط خداوند و اختیار انسان در بهره مندی از آن

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيكُمْ این [عقوبت]، به خاطر کردار پیشین شماست

وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ^۳ [و نیز به خاطر آن است که] خداوند هرگز به بندگان ستم نمی کند.

پیام: عقوبت اخروی نتیجه ی کردار اختیاری انسان ها در دنیاست.

قانونمندی جهان، زمینه ساز شکوفایی اختیار

خداوند، قدرت اختیار و اراده را به ما عطا کرده^{۱۲} و از ما خواسته است با استفاده از آن، برای زندگی خود برنامه ریزی کنیم و در مسیر رشد و کمال تا آنجا پیش برویم که جز خداوند کسی به عظمت آن آگاه نیست^{۱۲} ممکن است در اینجا این سؤال به ذهن برسد^{۱۳} که ما در جهانی زندگی می کنیم که خداوند امور آن را تدبیر می کند و قوانین مشخصی را بر آن حاکم کرده و جهان هستی مطابق با آن قوانین عمل می کند و به پیش می رود؛ به عبارت دیگر، ما در جهانی زندگی می کنیم که قدر و قضای الهی بر آن حاکم است (قانونمند است)^{۱۳} پس در این صورت، آیا قدر و قضای الهی مانع اختیار ما نیست؟ قبل از پاسخ به این سؤال لازم است این دو اصطلاح قرآنی، یعنی «قدر» و «قضا» را بیشتر بشناسیم و در معنا و مفهوم آنها عمیق تر تأمل کنیم.

پاسخ تدبر در قرآن بالا: در آیه اول خداوند رهنمودها و دلایل روشن خود را برای ما انسان ها می فرستد و این انسان است که باید بر اساس تفکر و تصمیم با این رهنمودها مواجه شود. اشاره آیه به داشتن قدرت تفکر و تصمیم گیری نشانه ای از اختیار انسان است

در آیه پایین خداوند انسان را به خاطر اختیاری که دارد مسئول اعمال بدش معرفی می کند.

۱۴. **قدر و قضای الهی** («قَدْر» و «قَدْر» به معنای «اندازه» است و «تقدیر» به معنای «اندازه گرفتن».)

۱۵. «قضا» نیز به معنای «به انجام رساندن»، «پایان دادن»، «حکم کردن» و «حتمیت بخشیدن» است.)

۱۶. (مخلوقات جهان، از آن جهت که خدای متعال با علم خود، اندازه، حدود، ویژگی، موقعیت مکانی و

زمانی آنها را تعیین می کند، به تقدیر الهی وابسته هستند) از آن جهت که با فرمان و حکم و اراده الهی

ایجاد می شوند، به **قضای الهی** وابسته اند) پس اینکه می گوئیم قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است،

۱۸. (به این معناست که نقشه جهان با همه موجودات و ریزه کاری ها و ویژگی ها و قانون هایش از آن خدا و

از علم خداست (قدر) و اجرا و پیاده کردن آن نیز به اراده خداست (قضا). به همین دلیل، نه در نقشه

جهان نقصی هست و نه در اجرا و پیاده کردن آن) ۱۸

حال با توجه به معنای قدر و قضا، اگر وضع جهان غیر از این بود، یعنی تحت نظام قدر و قضای الهی

قرار نداشت (قانونمند نبود)، آیا می توانستیم با همین اطمینان خاطری که اکنون داریم، با اختیار خود

دست به انتخاب زده و در این جهان کار و فعالیت کنیم؟ **نکته: جهان تحت نظام قدر و قضای الهی و قانونمند است.**

۲۰. (از این رو، فقط با زندگی در یک جهان قانونمند است که امکان بهره مندی از اختیار و انتخاب وجود دارد،

۲۰. زیرا اگر وقایع جهان قانونمند نبود و همه چیز اتفاقی رخ می داد، انسان نمی دانست باید دست به چه انتخابی بزند.)

۲۱. (آبی که برای رفع تشنگی می نوشیم، به سبب اعتماد به همین تقدیر و قضاست؛ یعنی می دانیم که

خداوند آب را با این ویژگی ها آفریده که سبب رفع تشنگی می شود) اما اگر کسی این تقدیرها را نبیند و

نظم فعلی جهان را یک اتفاق از میان میلیاردها اتفاق ممکن دیگر بداند، اگر واقعاً بخواهد همین نگاه را

مبنای عمل خود در زندگی قرار دهد، چه خواهد کرد؟ آیا امکان استفاده از اختیار را در چنین جهانی

خواهد داشت؟ ۱۸. **اینکه میگوئیم قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است این به چه معناست؟**

۱۹. **چرا نه در نقشه ی جهان نقصی است و نه در اجرا و پیاده کردن آن؟ پاسخ:** زیرا هم نقشه

جهان و هم اجرای این نقشه همه به عهده خداست یعنی قدر و قضای الهی بر جهان حاکم است.

تفکر

درباره سؤال های بالا بیندیشید و نظر خود را درباره هر یک از آنها ارائه دهید.

۱- دبیر محترم، تفکیک قضا و قدر از یکدیگر، تنها یک تفکیک ذهنی و برای درک مفهوم آنهاست و در عالم واقع، قضا و قدر قابل تفکیک نیستند، زیرا تا خداوند ویژگی های مخلوقی را تقدیر می کند، آن مخلوق تحقق هم می یابد: **إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ** (سوره یس، آیه ۸۲). به تعبیر دیگر میان تقدیر یک شیء از سوی خداوند (قدر الهی) و تحقق آن (قضای الهی) فاصله ای نیست. پس هر مخلوقی هم دربردارنده مفهوم قضا و هم قدر است. یعنی از آن جهت که دارای ویژگی هایی است، مشمول تقدیر الهی و از آن جهت که تحقق یافته، مشمول قضای الهی شده است. از این رو، طراحی سؤالاتی که از دانش آموز می خواهد مشخص کند که یک شیء شامل قضای الهی شده یا تقدیر الهی، از اساس غلط است.

۲۰. **لازمه ی استفاده از قدرت اختیار و کار و فعالیت در این جهان چیست؟ توضیح دهید؟**

۲۱. **«آبی که برای رفع تشنگی می نوشیم، به سبب اعتماد به همین تقدیر هاست» این جمله به چه معناست؟**

شکل دوم سوال: **یک نمونه از اعتماد به تقدیر و قضاها در زندگی مان را ذکر کنید؟ توضیح دهید؟**
همه رسانه های ما <https://afshar.xyz>

۲۳. در ماجرای امام علی (ع) و دیوار سست با برخاستن امام علی از پای آن دیوار مردی به او گفت « آیا از قضای

الهی می گریزی؟ پاسخ امام علی (ع) به آن مرد چه بود؟ برداشت نا بجای آن مرد چه بود؟
اصلاح یک پندار

شکل دوم سوال ۲۲. برخی که می پندارند قدر و قضای الهی با اختیار انسان ناسازگار است، تصور می کنند تقدیر، چیزی غیر از قانونمندی جهان و نظم در آن است که وقتی به حادثه‌ای تعلق گرفت، هر قانونی را لغو و هر نظمی را برهم می زند، آیا این عقیده صحیح است؟^{۲۲} (معنای قدر و قضای الهی این است که هر چیزی مهندسی و قاعده خاص خود را دارد و تمام جهان بر اساس قواعدی بنا شده است و این قواعد، توسط انسان قابل یافتن و بهره گیری است. پس بدون قدر و قضای الهی هیچ نظمی برقرار نمی شود و هیچ زمینه‌ای برای کار اختیاری پدید نمی آید)^{۲۲} روزی امیرمؤمنان علی علیه السلام با جمعی از یاران خود در سایه دیواری نشسته بود. آن حضرت متوجه کجی و سستی دیوار شد و برای اینکه مبدا دیوار روی او و یاران خراب شود، از آنجا برخاست و زیر سایه دیوار دیگری نشست. یکی از یاران به آن حضرت گفت :

– یا امیرالمؤمنین آیا از قضای الهی می گریزی؟

۲۳ (امام فرمود : «از قضای الهی به قدر الهی پناه می برم.»)

یعنی از نوعی قضا و قدر الهی، به نوع دیگری از قضا و قدر الهی پناه می برم.

برداشت نابجای آن شخص چنین بود که ما هیچ اختیاری در تعیین سرنوشت خود نداریم و اگر قرار باشد دیوار بر سرمان خراب شود حتماً این اتفاق خواهد افتاد و ما نمی توانیم تغییری در آن ایجاد کنیم)^{۲۳}

بنابراین، حرکت و تغییر مکان و تصمیم گیری بر اساس دستور عقل بی فایده است. اما امیرالمؤمنین علیه السلام با رفتار و سپس گفتار خود، نگرش صحیح خود از قدر و قضای الهی را نشان داد و به آن شخص و دیگران آموخت که اعتقاد به قدر و قضا، نه تنها مانع تحرک و عمل انسان نیست، بلکه عامل و زمینه ساز آن است.^{۲۴} (در واقع، فرو ریختن دیوار سست و کج یک قضای الهی است، اما این قضا متناسب با ویژگی و تقدیر خاص آن دیوار، یعنی سستی و کجی آن است. اما اگر دیوار، ویژگی دیگری داشته باشد، مثلاً محکم باشد، قضای دیگری را به دنبال خواهد آورد و انسانی که این دو تقدیر و این دو قضا را بشناسد تصمیم می گیرد و دست به انتخاب مناسب تر می زند).^{۲۴} بنابراین، جهان آفرینش مجموعه ای از قدرها و قضاها الهی است و این انسان است که باید با تشخیص درست، بهترین ها را انتخاب کند.

اختیار انسان، یک تقدیر الهی

وقتی از تقدیر جهان به وسیله خداوند سخن می گوئیم، منظورمان فقط^{۲۵} (تعیین طول، عرض، حجم، مکان و زمان یک موجود نیست. اینها ساده ترین و آشکارترین تقدیرها هستند)^{۲۵} تقدیر الهی شامل همه ویژگی ها، کیفیت ها، کمیت ها و کلیه روابط میان موجودات می شود. اینکه آب در چه درجه ای

۱- توحید، شیخ صدوق، ص ۳۳۷.

۲۴. در داستان امام علی (ع) و دیوار سست تقدیر و قضای الهی کدامند؟

۲۵. ساده ترین و آشکارترین تقدیرها در جهان کدامند؟

۲۶. تقدیر الهی شامل چه ویژگی هایی می شود چند تقدیر مثال بزنید؟
همه رسانه های ما

۲۸. در پیدایش یک پدیده علل عرضی چگونه علت‌هایی اند با مثال توضیح دهید؟

۲۹. در پیدایش یک پدیده علل طولی چگونه علت‌هایی اند با مثالی توضیح دهید؟

به جوش آید، تعداد الکترون‌های هر عنصر چه تعداد باشد، ماه در کدام مدار دور زمین گردش کند، بدن انسان از چه اعضای تشکیل شود، هر عضوی کدام کار را انجام دهد، همه و همه از تقدیرات الهی است) (۲۶ یکی از تقدیرات الهی برای انسان این است که او دارای اختیار باشد؛ یعنی همان طور که مثلاً به آب، ویژگی مایع بودن را داده است، به انسان نیز ویژگی مختار بودن را عطا کرده است.

به تعبیر دیگر، خداوند این گونه تقدیر کرده که انسان کارهایش را «با اختیار انجام دهد» و کسی نمی‌تواند از اختیار که ویژگی ذاتی اوست، فرار کند؛ حتی اگر بخواهد آن را انکار کند و از آن فرار کند، باز هم این کار اختیاری بوده، چون همین کار را با خواست و اراده خود انجام داده است) (۲۷

رابطه اختیار انسان با اراده خداوند

در اینجا ما با یک مسئله دیگر روبه‌رو می‌شویم. آن مسئله این است که: چگونه می‌توان هم به قضا و اراده الهی اعتقاد داشت و گفت همه کارها با اراده خداوند انجام می‌شود و هم انسان را موجودی مختار دانست که کارهایش را با اراده خودش انجام می‌دهد؟

برای پاسخ به این پرسش لازم است ابتدا با علت‌هایی که در پیدایش یک پدیده دخالت دارند، بیشتر آشنا شویم. این علل، بر دو دسته‌اند:

۲۸ (۱) علل عرضی: در پیدایش هر پدیده ممکن است چند عامل به صورت مجموعه و با همکاری یکدیگر مشارکت کنند؛ مثلاً برای رویش یک گل، مجموعه‌ای از باغبان، خاک، آب، نور و حرارت دست به دست هم می‌دهند و با مشارکت یکدیگر گل را پدید می‌آورند؛ یا مثلاً وقتی دو نفر دسته‌های یک گلدان بزرگ را می‌گیرند و جابه‌جا می‌کنند، هر کدام از این دو نفر نیروی خاصی را وارد می‌کند که باعث جابه‌جایی گلدان می‌شود. در هر دو مثال، هریک از این عوامل و عناصر اثر خاصی را، مستقل

از دیگری، اعمال می‌کند تا گل بروید یا گلدان جابه‌جا

شود. این گونه علل را «علل عرضی» می‌گویند. (۲۸ در علل

عرضی هر عامل به طور مستقیم نقش خاصی را برعهده

دارد که با نقش دیگری متفاوت است.

۲۹ (۲) علل طولی: گاهی تأثیر چند عامل در پیدایش یک پدیده این گونه است که یک عامل در عامل دوم اثر می‌گذارد و عامل دوم در عامل سوم تأثیر می‌کند تا اثر عامل اول را به معلول منتقل کند. برای مثال، به هنگام نوشتن، چند عامل در طول هم در انجام این کار دخالت دارند:

– نفس یا روح که اراده نوشتن می‌کند؛

– ساختار عصبی بدن که با اراده نفس، موجب حرکت دستمان می‌شود؛

۳۱. تفاوت علل در مثال پرورش گل با مثال نوشتن در چیست؟

– دست که قلم را به حرکت درمی آورد؛

– قلم که با حرکت خود در صفحه، جملات را می نگارد. (۲۹)

۳۰. (کل کار نوشتن را به هر یک از این عوامل می توان نسبت داد؛ بدین معنا که اگر هر یک از این عوامل نبود، عمل نوشتن ممکن نمی شد، اما هر علتی، به ترتیب، علت بودن خود را از عامل بالاتر می گیرد. قلم می نویسد، اما حرکت آن ناشی از حرکت دست است. حرکت دست به نوبه خود محصول کار دستگاه عصبی است. این کار هم ناشی از اراده ای است که برآمده از نفس شماسست. این علت ها را «علل طولی» می گویند.) (۳۰) در مثال پرورش گل، علت ها در عرض هم قرار داشتند (در یک ردیف و هر کدام مستقل از دیگری بودند)، اما در مثال نوشتن، علت ها در طول هم هستند (در یک ردیف و مستقل نیستند بلکه نسبت به هم در مرتبه های مختلف قرار دارند و علت مرتبه پایین، وابسته به علت مرتبه بالایی است.) (۳۱)

۳۲. (وجود اختیار و اراده در انسان ناشی از اراده الهی و خواست خداست. به عبارت دیگر، خداوند اراده کرده است که انسان موجودی مختار و دارای اراده باشد. در فعل اختیاری، تا زمانی که ما اراده کاری را نکرده ایم، آن کار انجام نمی گیرد؛ در عین حال، وجود ما، اراده ما و عملی که از ما سر می زند همگی وابسته به اراده خداوند است؛ یعنی اراده انسان در طول اراده خداست و با آن منافات ندارد.) (۳۲)

بررسی

با اینکه قضای الهی و اختیار، هر دو، چه در موفقیت ها و چه در شکست های انسان نقش دارند، چرا برخی انسان ها می کوشند شکست های خود را به قضا و قدر الهی نسبت دهند؟ به این دلیل که معمولاً آدم ها نمی خواهند بپذیرند که خودشان علت شکست های خود بوده اند و تصمیم های غلط آنها باعث شده است که فلان حادثه و اتفاق پیش بیاید و نتوانستند موفق شوند مثلاً کوهنوردی که از وسایل ایمنی مثل طناب استفاده نکند آسیب می بیند و اگر استفاده کند کمتر آسیب می بیند و این آسیب دیدن و یا ندیدن هم و قضا و قدر مربوط است هم به تصمیم ها و اختیار او.

نمونه

پس از جنگ صفین و در راه بازگشت از جنگ، مردی از امام علی علیه السلام سؤال کرد، آیا رفتن به جنگ بنا بر قضا و قدر الهی بود؟
آن حضرت پاسخ داد: «آری، از هیچ تپه ای بالا نرفتید و در هیچ وادی سرازیر نگشتید، مگر به قضا و قدر الهی.»

۳۲. رابطه اختیار انسان با اراده خداوند را شرح دهید. شهریور ۹۸ تهرینی و فرورد ۹۹ تهرینی

۳۳. بنا به فرموده علی (ع) با جبری و حتمی بودن قضا و قدر بر اعمال انسان تا چه نتیجه ای حاصل می شد؟

۳۴. عده ای می گویند: «اگر خداوند از قبل سرنوشت و آینده ی مرا می داند پس دیگر تلاش و اراده ی من، چه

نقشی در آینده ام ندارد؟» چنین برداشتی از علم الهی ناشی از چیست؟ کلید پاسخ به این سوال کدام است؟

آن مرد پرسید: «پس رنج های مادر این سفر آیا به حساب خدا گذاشته خواهد شد و نباید انتظار پاداشی

داشته باشیم؟» (این همان برداشت نادرست از قضا و قدر است که امروزه نیز گاه مشاهده می شود.)

امام علیه السلام، فرمود: «خداوند به شما سه اجر بزرگ عنایت فرموده، اجر رفتن به جنگ، زیرا

با اراده خود رفتید؛ اجر حضور در جبهه، زیرا به اراده خویش در آنجا حضور داشتید؛ اجر

بازگشت از نبرد، زیرا به اراده خود بازگشتید و در هیچ یک از این مراحل مجبور نبودید.»

سپس امام، به برداشت ناصحیحی که در ذهن آن مرد بود، اشاره کرد و فرمود: «شاید از اینکه

گفتم رفتن بنا بر قضا و قدر الهی بود، گمان کردی قضا و قدر، جبری و حتمی بود.» ^{۳۳} (اگر اعمال

مردم بر این گونه بود، پاداش و مجازات، بیهوده و باطل می شد.) ^{۳۳}

پاسخ به یک پرسش

ممکن است برای شما این سوال پیش آید که «اگر خداوند از قبل، سرنوشت و آینده مرا

می داند، پس دیگر تلاش و اراده من، چه نقشی در آینده ام دارد؟»

^{۳۴} (چنین برداشتی از علم الهی، ناشی از مقایسه کردن علم خدای متعال با علم انسان است و از

لغزشگاه هایی است که قرآن کریم پیوسته در این باره هشدار می دهد.

کلید پاسخ به این سوال در این نکته نهفته است که علم خداوند هم پایان و نتیجه امور و هم فرایند انجام

حوادث را در برمی گیرد. در حالی که انسان ها صرفاً براساس مشاهده شواهد، پایان امور را پیش بینی

می کنند که ممکن است آن پیش بینی اتفاق هم نیافتد.) ^{۳۴} مثلاً یک کارشناس فوتبال که نتیجه یک

مسابقه را پیش بینی می کند، یا معلمی که آینده یک دانش آموز را حدس می زند، هر یک براساس اطلاعات

محدودی که دارند، دست به این کار می زنند؛ اما آن معلم علم ندارد که این دانش آموز از لحظه بعد تا روز

امتحان چه تصمیم هایی خواهد گرفت، آیا متحول خواهد شد یا به راه گذشته ادامه خواهد داد. در حالی که

علم خداوند این گونه نیست. او همان طور که پایان فرایند را می بیند بر تمام اتفاقات و تصمیم گیری های

طول فرایند هم شاهد و آگاه است. او می داند که مثلاً فردا آن دانش آموز به اختیار خود تصمیم می گیرد

ساعات مطالعه خود را افزایش دهد، تصمیم می گیرد از میزان خواب خود کم کند و ده ها تصمیم اختیاری

دیگر. همچنین می بیند که این تصمیم ها در پایان، منجر به قبولی وی خواهد شد ^{۳۵} (خیر- علم خداوند منحصر

به نتیجه پایانی فرایند نیست، بلکه به سلسله تصمیم ها و عوامل دیگر مؤثر در آن فرایند نیز متعلق است.

در حقیقت، علم خداوند، پیش بینی صرف درباره نتیجه نیست، بلکه خداوند با شناخت کامل و دقیقی که از

مخلوقات خود دارد، می داند که این فرد با انتخاب خودش، چه مسیری را در پیش می گیرد.) ^{۳۵}

۳۵. عده ای می گویند: «اگر خداوند از قبل سرنوشت و آینده ی مرا می داند پس دیگر تلاش و اراده ی

من، چه نقشی در آینده ام ندارد؟» آیا این عقیده صحیح است؟

همه رسانه های ما

قرائت

سوره آل عمران؛ آیات ۱۳۷ تا ۱۴۵

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ﴿٣٧﴾ هَذَا بَيَانٌ لِلنَّاسِ وَ
هُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا
وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٣٩﴾ إِنْ يَمَسُّكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ
مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلَهُ ۚ وَ تِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ
وَ لِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَ يَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ ۗ وَ اللَّهُ
لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَ لِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا
وَ يَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿٤١﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَ
لَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَ يَعْلَمَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٢﴾
وَ لَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ
وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٤٣﴾ وَ مَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ
قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۚ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ۚ وَ مَنْ
يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا ۗ وَ سَيَجْزِي
اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿٤٤﴾ وَ مَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ
كِتَابًا مُّوَجَّلًا ۗ وَ مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَ مَنْ يُرِدْ
ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا ۗ وَ سَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿٤٥﴾

سنت‌های خداوند در زندگی

درس ششم

در درس قبل با حقیقت اختیار و رابطه آن با قضا و قدر الهی آشنا شدیم و دانستیم که قانونمندی

حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر الهی و زمینه‌ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و

اختیار اوست. در این درس می‌خواهیم به دو سؤال زیر پاسخ دهیم:

۱- قوانین و سنت‌های الهی حاکم بر زندگی انسان کدام‌اند؟

۲- آشنایی با این قوانین و سنت‌ها چه تأثیری در برنامه‌ریزی ما در زندگی و پیمودن راه موفقیت

دارد؟

تدبر در قرآن

آیات زیر را ترجمه کنید. ← آزمایش انسان با شر و خیر (سنت ابتلا)

هرکسی طعم مرگ را می چشد؛
و قطعاً ما شما را با شر و خیر می آزمایشیم
و به سوی ما بازگردانده می شوید.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً
وَ اِلَيْنَا تُرْجَعُونَ^۱

سنت
ابتلاء

اشاره به معاد جسمانی و روحانی انسان ها

آیا مردم گمان کردند رها می شوند
همین که بگویند ایمان آوردیم؛
و آزمایش نمی شوند؟

اَحْسِبَ النَّاسَ اَنْ يُّتْرَكُوا
اَنْ يَقُولُوا اٰمَنَّا
وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ^۲

سنت
ابتلاء

پیام: ادعای ایمان آوردن، آزمایش و امتحان الهی را به همراه دارد

هر یک از اینان و آنان [دنیا طلبان و آخرت طلبان]

را مدد می‌رسانیم

از عطای پروردگارت

و عطای پروردگارت [از کسی] منع نشده است.

كُلًّا نُمِدُّ هُوَآءًا وَ هُوَآءًا

پیام: مدد رسانی خداوند به نیکوکار و بدکار

سنت
امداد عام

مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ

وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا^۳

و کسانی که در راه ما جهاد [و تلاش] کنند
حتماً آنان را به راه های خود هدایت می کنیم.
و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است.

وَ الَّذِينَ جَاهَدُوا فِيْنَا

لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

وَ اِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ^۴

سنت
امداد خاص
(توفیق الهی)

پیام: نصرت و هدایت الهی از جلوه های سنت توفیق الهی است که معلول تلاش و مجاهدت است.

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند
به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد،

از آن راه که نمی دانند،

و به آنها مهلت می دهیم

همانا تدبیر من استوار است.

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ

مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ

وَ اَمَلِي لَهُمْ

اِنَّ كَيْدِي مَتِيْنٌ^۵

کلمات خاص سنت
املاء و استدراج

سنت
املاء و
استدراج

۱- سورة انبياء ، آیه ۳۵ .

۲- سورة عنكبوت، آیه ۲ .

۳- سورة اسراء، آیه ۲۰ .

۴- سورة عنكبوت، آیه ۶۹ .

۵- سورة اعراف، آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ .

اشاره به فضل الهی (پاداش ده برابر)

کسی که کار نیکی بیاورد
ده برابر آن [پاداش] می گیرد
و کسی که کار بدی بیاورد
جز به اندازه ی آن کیفر نمی شود
و بر آنان ستم نمی شود.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا
وَ هُمْ لَا يُظْلَمُونَ

اشاره به عدل الهی (مجازات به اندازه عمل)

و اگر مردم شهرها ایمان آورده
و تقوا پیشه می کردند،
قطعاً برایشان می گشودیم
برکاتی از آسمان و زمین
ولی تکذیب کردند، پس آنان را گرفتار ساختیم
به [کیفر] آنچه مرتکب می شدند.

وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ **آمَنُوا**
وَ اتَّقَوْا
لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم
بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ
وَ لَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ^۳

سنت
سبقت
رحمت بر
غضب الهی

سنت
تاثیر اعمال
انسان در
زندگی او

پیام: برکات آسمان ها و زمین معلول ایمان و تقوای افراد است و مجازات افراد معلول تکذیب خدا و کردار بدشان است

با تفکر در آیات پیشین، پیام های زیر را تکمیل کنید.

۱- هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله امور **شر** یا با امور **خیر** در معرض امتحان و آزمایش است.

سوره انبیا / آیه ۳۵

۲- هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش قرار می گیرد.

سوره عنکبوت / آیه ۲

۳- رحمت واسعة الهی به همه افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، تعلق می گیرد.

سوره اسراء / آیه ۲۰

۴- خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند، به طور خاص **هدایت** می کند.

سوره عنکبوت / آیه ۶۹

۱- سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۲- اهل القری: مردم شهرها

۳- سوره اعراف، آیه ۹۶.

۵- برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می دهند به تدریج

گرفتار عذاب می شوند.

سوره اعراف / آیه ۱۸۲

۶- خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می دهد و این نشانه

لطف و رحمت الهی است.

سوره انعام / آیه ۱۶۰

۷- مطابق با قانون الهی، آینده انسان براساس رفتارهای خوب یا بد او رقم می خورد.

سوره اعراف / آیه ۹۶

۵. شناخت قوانین جهان از طریق علوم تجربی را با شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها را مقایسه کنید؟

سنت های الهی

دانستیم که (براساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می پیمایند. این قانونمندی اختصاص به پدیده های طبیعی ندارد و زندگی فردی و اجتماعی انسان ها را هم دربرمی گیرد. قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت های الهی» یاد کرده) و مردم را به شناخت آنها، به خصوص سنت های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.^۱

۳ (شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست شناسی سبب آشنایی ما با نشانه های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می شود.)^۲ اما شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها، موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی ها و شیرینی ها، شکست ها و موفقیت ها، بیماری و سلامت و به طور کلی همه حوادث زندگی می شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می سازد و بالاخره این شناخت در روابط ما با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد) ^۴ ۵ برخی از سنت های الهی عبارت اند از :

۱- ابتلاء : ابتلاء در لغت به معنای امتحان است و در اصطلاح دینی، به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد) البته میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد و آن این است که (در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی خبر هستیم و می کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی (امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به

۶. شش مورد از سنت های الهی را نام ببرید؟ پاسخ: ۱. ابتلا ۲. امداد عام الهی ۳. امداد خاص الهی (توفیق الهی)

۴. سبقت رحمت بر غضب ۵. املاء و استدراج ۶. تأثیر اعمال انسان در زندگی او.

۷. ابتلا در لغت به چه معناست؟ پاسخ: امتحان

۸. سنت ابتلاء را شرح دهید. شهریور ۹۸ انسانی شکل دوم سوال : ابتلا در اصطلاح دینی به چه معناست؟

۶۹

۹. میان امتحان الهی و امتحان بشری چه تفاوتی وجود دارد؟ دی ۹۸ انسانی و فرورد ۹۹ تهرنی

۱۰. کدام سنت الهی را می توان به ظهور رساندن استعداد های آدمی می شود؟ پاسخ: سنت ابتلا <https://alirezaafshar.org/>

پاسخ: سنت ابتلا که ثابت و همیشگی است - برای همه ی انسان ها و در همه ی دوران ها

۱۲. موفقیت در هر مرحله از امتحان یا ابتلا الهی سبب چه نتایجی می شود؟ مثالی بنویسید.

ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است. (۹)

سنت ابتلاء عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان ها در همه دوران ها می شود. به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مؤمن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، صحنه انواع امتحان ها و آزمایش هاست. **هویت و شخصیت انسان ها با این ابتلائات ساخته می شود و شناخته می گردد.**

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۱۲) موفقیت در هر مرحله ای از امتحان الهی سبب ورود فرد به مرتبه ای برتر می شود و او را با امتحان های جدیدتر روبه رو می کند؛ درست مانند دانش آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله ای بالاتر از امتحانات می گردد تا به موفقیت نهایی برسد؛ **به طور مثال (۱۳)** اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند، بنا به سنت ابتلاء، وارد امتحان ها و آزمایش های خاص آن می شود و به میزانی که در آزمون های اولیه سر بلند بیرون آید، قدم در آزمون های بعد می گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می شود. (۱۳)

امام صادق علیه السلام درباره رابطه مراتب ایمان و مراتب امتحان می فرماید :

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ

بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ

كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ

زِيدَ فِي بَلَاءِهِ^۲

به راستی که مؤمن

به مانند کفه ترازوست

هر اندازه ایمانش افزوده شود،

امتحانش نیز افزوده می شود.

رابطه ی مستقیم میان مراتب ایمان و مراتب امتحان الهی

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟

ممکن است برسید : خداوند با چه چیزی ما را امتحان می کند؟ پاسخ این است **کلا** او با هر امر خیر یا شری ما را می آزمايد؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشک سالی و به طور کلی هر حادثه شیرین یا تلخ، مواد امتحانی

۱۳. اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند خداوند با کدام سنت او را می آزمايد؟ توضیح دهید.

۱۴. طبق فرمایش امام صادق (ع) دشوار تر شدن امتحان مومن معلول چه چیزی است؟ پاسخ: معلول افزایش ایمان او.

۱۵. خداوند با چه چیزی ما را امتحان می کند؟ با ذکر مثالی مطلب را توضیح دهید؟

ما به حساب می آیند و نحوه مواجهه ما با آنها پیروزی یا شکست ما را رقم می زند و مهیای امتحانی دیگر می سازد.

از این رو، کوچک ترین حادثه ای که پیرامون ما رخ می دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می گیریم و چگونه عمل می کنیم. عمل درست، رشد و کمال و عمل غلط، عقب ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد. **۱۵**

تفکر در متن

در رفتار و عملکرد کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند، با کسی که آن را یک

پیشامد طبیعی می شمارد، چه تفاوت هایی وجود دارد؟

۱. کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند در برابر مصیبت شکیبایی می ورزد، اما کسی که آن را پیشامد طبیعی می داند بی تابی می کند و تحمل مواجه شدن با مصیبت را ندارد.

۲. کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می داند گرفتار یأس و ناامیدی نمی شود زیرا می داند خداوند همه این سختی ها را به بهترین شکل جبران می کند اما کسی که این نگاه را ندارد سریع دچار بحران های روحی، ناامیدی و افسردگی می شود.

۳. کسی که مصیبت را امتحان الهی می داند مصیبت و گرفتاری را پله ای برای رشد معنوی و ایمان خود می داند اما کسی که این نگاه را ندارد، در هر مصیبتی به خداوند گمان بد می برد و از خدا دور تر می شود.

پاسخ به یک پرسش

ممکن است این سؤال برای شما پیش آید که چگونه هر حادثه شیرین یا تلخی می تواند

و سیله ابتلاء و امتحان ما باشد؟

۱۶ (بسیاری از افراد، امور روزمره زندگی خود را جریانانی عادی، و نه آزمایش و امتحان، تلقی می کنند.

آنها می پندارند که امتحانات الهی تنها به لحظات سرنوشت ساز و استثنایی زندگی اختصاص دارد و فقط در چنین لحظاتی است که ایمان آدمی آزمایش می شود؛ در صورتی که با نگاهی دقیق درمی یابیم که هر ساعت از عمر ما با ده ها امتحان الهی همراه است و شکست یا پیروزی ما لحظه به لحظه در پرونده اعمالمان ثبت می گردد. **۱۶**

۱۷ (همین که هر لحظه، درباره افرادی که با آنان روبه رو می شویم قضاوت می کنیم خود نوعی امتحان

است؛ و اگر خدای ناکرده در فکر و اندیشه خود با سوءظن با دیگران مواجه شویم در آزمایش شکست خورده ایم. همچنین در مواجهه با هر عملی از طریق توجه به رعایت حریم و واجبات و محرمات امتحان می شویم. در هنگام حضور در میان مردم نیز از طریق رعایت حقوق دیگران مورد آزمایش قرار می گیریم. **۱۷** به طور کلی جای جای زندگی انسان محلی برای امتحان است. انسان مؤمن با توجه به همین

۱۹. آیا روی آوردن دنیا و لذت های دنیوی به برخی انسان های گناه کار نشانه ی لطف و رحمت خداوند به آنان است؟

مسئله است که لحظه لحظه گفتار و کردار خود را در معرض آزمایش الهی می داند و سعی می کند نوع و سبک زندگی خود را به گونه ای قرار دهد که در آزمایش الهی سربلند بیرون آید. به این خاطره درباره شهید ابراهیم هادی توجه کنید :

«ورزشکار بود و قد و اندام مناسبی داشت. هرروز با ساک دستی و لباس ورزشکاری به سمت باشگاه می رفت. یک بار رفقاییش به او گفتند: دیروز دو تا دختر دنبال تو بودند و درباره تو حرف می زدند. ماشاءالله با این تیپ و هیکل، خوب جلب توجه می کنی!

از فردا دیگر ساک ورزشی بر نمی داشت! لباس های ورزشی خود را داخل کیسه نایلونی می گذاشت و یک پیراهن گشاد می پوشید و روی شلوارش می انداخت؛ می گفت نمی خواهم با نوع پوشش، ذهن یک جوان را مشغول کنم.»^۱

۲- امداد عام الهی: (سنت دیگر، سنت امداد الهی است. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرامی خوانند مردم در برابر این دعوت دو دسته می شوند : دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می دهند و هدایت الهی را می پذیرند و دسته ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود^{۱۸} (در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته ها و هدف های هر دو گروه را فراهم کرده است، حال، کسی که راه حق را برمیگزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می یابد و مراتب کمال را می پیماید و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می کند همان را به دست می آورد.^۲ البته اینان عواقب زیان بار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد) قرآن کریم در این باره می فرماید :

کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می دهیم و کم و کاستی نخواهند دید؛ اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است.^۲

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۲۰. قرآن کریم در مورد چه کسانی می فرماید: " ... اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است " به کدام سنت الهی اشاره دارد؟ و در رابطه با چه کسانی است؟ پاسخ: سنت امداد الهی - کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند.

شکل دوم سوال: از سنت های الهی، امداد خاص (توفیق الهی) است آن را توضیح دهید؟ فردار ۹۸ تهری

۲۲. دو مورد از جلوه های خاص امداد الهی (توفیق الهی) را بنویسید.

۳- امداد خاص (توفیق الهی): در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است؛ یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد. این امداد خاص خداوند سنت «توفیق الهی» نام دارد. ۲۱

۲۲ (یکی از جلوه های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. ۱ خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می کند، دست او را می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد.

۲۳. «یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیر گذار و هدایتگر» از جلوه های کدام سنت الهی است؟ پاسخ: توفیق الهی (امداد خاص)

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟

از جلوه های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می باشد مانند یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیر گذار و هدایتگر) ۲۲

۲۴ (در کسب توفیق الهی، عوامل درونی مانند داشتن روحیه حق پذیری هم نقشی تعیین کننده دارد؛ برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم ﷺ می شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را تقویت می کرد ولی بر لجابت و کفر دیگری می افزود؛ و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی می گذرند و صدای اذان را می شنوند، یکی به مسجد می رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می گذرد) ۲۴

۴- سبقت رحمت بر غضب^۱: از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می کند. او به بندگان خود اعلام می کند که:

پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.^۲

یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می گیرد، باز هم از درجه لطف و رحمت است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می کند تا او را از اشتباه باز دارد و به هیچ وجه قصد انتقام گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت گناهکار به خدا همیشه باز است. ۲۵

۲۶ (آمزش گناهان با توبه، آمزش برخی گناهان با انجام کار نیک^۳، حفظ آبروی بندگان گناهکار،

۱- سورة آل عمران، آیات ۱۲۳ تا ۱۲۵؛ سورة انفال، آیه ۴۴؛ سورة بقره، آیه ۲۴۹.

۲- مقصود از غضب الهی، محروم کردن ظالمین و فاسقان از برخی نعمت ها و گرفتار کردن آنها در عذاب های دنیوی و اخروی است.

۲۴. در کسب توفیق الهی، چه چیزی نقش تعیین کننده ای دارد؟ مثالی بنویسید.

۲۵. از سنت های الهی سبقت رحمت بر غضب است آن را توضیح دهید.

۲۶. نمونه هایی از سبقت رحمت خدا بر غضبش را بنویسید.

۲۷. حفظ آبروی بندگان گناهکار و پذیرش عبادت اندک، نمونه هایی از سنت است. شهربور ۹۸ انسانی

۲۹. سنت املاء و استدراج را تعریف کنید؟

۳۰. از سنت های الهی حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه سنت است. پاسخ: املاء و استدراج پذیرش عبادت اندک^۱ و رضایت سریع از کسی که طلب آمرزش کرده^۲، نمونه هایی از سبقت رحمت

خدا بر غضب او است.)^{۲۷} اشاره به سنت سبقت رحمت بر غضب

یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ^۳ ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است.

۲۸ (یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می دهد، خداوند

به فرشته اش فرمان می دهد که فوراً آن را ثبت نماید، اما وقتی گناهی مرتکب می شود به فرشته خود دستور می دهد که صبر کند تا بنده اش توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه

را ثبت نماید.^۴ همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می دهد.^۴ ۲۸

اشاره به سنت سبقت رحمت بر غضب

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۵- املاء و استدراج^۶: خداوند برای انسانی که به دام گناه می افتد، شرایطی را فراهم می کند

که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می گذرد؛ اما^{۲۹} اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آنها فرصتی می دهد و بر امکانات و نعمت های آنان می افزاید و آنها این فرصت و نعمت ها را وسیله غوطه ور شدن در گناهان قرار می دهند. درحقیقت، مهلت ها و نعمت ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه گر شده و باعث می شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین تر شود و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک تر می شوند. این سنت که از جمله سنت های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، سنت «املاء و استدراج» نام دارد^{۲۹}

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

۱- «... یا مَنْ يَقْبَلُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ...». مفاتیح الجنان، دعای سحر.

۲- «... یا سریع الزّضا...». دعای کمیل.

۳- فرازی از دعای جوشن کبیر.

۴- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۴۳۷.

۵- سوره شوری، آیه ۴۰؛ سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۶- دبیر محترم؛ املاء و استدراج در این کتاب، سنت واحد گرفته شده و طراحی سؤالاتی که بخواد این دورا از هم جدا کند، صحیح نیست.

۷- املاء به معنای مهلت دادن است و استدراج به معنای حرکت تدریجی به سمت عذاب الهی است.

قرار گرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسان هاست. بنابراین باید بکوشیم که در دایره این سنت ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.

امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «چه بسا احسان یابی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.»

اشاره به سنت املا و استدراج فررار ۹۹ تهری

پیام آیات

با توجه به آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ سوره اعراف تحلیل کنید که در چه صورتی و فور نعمت نشانه سنت املاء و استدراج است؟ صرف و فور نعمت دلیل بر گرفتار شدن به استدراج نیست بلکه اگر کسی غرق در نعمت باشد و در همان حال بی اعتقاد به خداوند و دستورات او باشد، او گرفتار استدراج شده است.

نمونه

بخش نمونه در مورد سنت املا و استدراج

در خطبه ای که حضرت زینب علیها السلام در شام و در برابر یزید ایراد کرد این گونه یزید را مورد خطاب قرار داد:

... ای یزید، آیا گمان برده ای حال که جای جای زمین و آفاق آسمان را بر ما گرفتگی و بستگی و ما چونان کنیزان رانده شدیم، مایه خواری ما و موجب کرامت توست و حکایت از عظمت جایگاه تو دارد، که این چنین باد در بینی انداخته ای، و برق شادی و سرور از دیدگانت می جهد؟! اندکی آرام گیر، مگر سخن خدای را فراموش کرده ای که فرمود: «آنان که کافر شدند تصور نکنند که اگر به آنان مهلت می دهیم، (این مهلت) به نفع آنها است، فقط به این خاطر به آنان مهلت می دهیم تا بر گناهان خود بیفزایند برای آنان عذاب خوارکننده خواهد بود»^۲.

نقل کننده حضرت زینب (س) در برابر یزید
این آیه اشاره به سنت املا و استدراج دارد

۶- تاثیر اعمال انسان در زندگی او^۳ (رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می دهد، در موارد بسیاری تحت تاثیر رفتارهای گذشته

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۶، ابتدای عبارت: «کم من مستدرج...».

۲- لهوف، سید ابن طاووس، صص ۲۱۶-۲۱۴.

۳- سوره آل عمران، آیه ۱۷۸.

او، اعم از رفتارهای خوب و بد است. (۳۲

اشاره به سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او
فردار ۹۸ تهرینی و فردار ۹۹ انسانی

به طور مثال، امام صادق علیه السلام می‌فرماید:

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ

وَ مَنْ يَعْيشُ بِالْإِحْسَانِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعْيشُ بِالْأَعْمَارِ

کسانی که به واسطه گناه می‌میرند

از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می‌میرند، بیشترند.

و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند،

از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند، بیشترند.

همچنین در تعالیم دینی آمده است که صلهٔ رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می‌دهد^۲ و قطع رحم و بی‌محبتی به خویشان عمر را کاهش می‌دهد.^۳ احسان به والدین، امانت داری، لقمهٔ حلال، آب دادن به درخت تشنه^۴ یا سیراب کردن حیوانات^۵ و نیز برطرف کردن اندوه و غصهٔ دیگران زندگی را بهبود می‌بخشد. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان‌باری از جمله نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد،^۶ همان‌طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول برکات الهی می‌گردد.^۷ (۳۳)

کدام آیهٔ فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟

برنامه‌ریزی

۱- برای اینکه در امتحانات الهی موفق باشیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

.....

۲- برای اینکه از توفیق الهی بهره‌مند شویم چه برنامه‌هایی را پیشنهاد می‌دهید؟

.....

کشف ارتباط

شهریور ۹۸ تهرینی

ب	الف
۱- ابتلاء	الف) حمایت خداوند از انسان تلاشگر و مجاهد
۲- امداد خاص (توفیق الهی)	ب) ساخته و شناخته شدن هویت و شخصیت انسان‌ها
۳- امداد و استدراج	ج) سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه
۴- امداد عام	

قرائت

سوره نساء؛ آیه ۶ تا ۱۱۳

وَ اسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ۚ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيْمًا ﴿٦﴾ وَ لَا تُجَادِلْ
عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۚ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ
خَوَّانًا اَثِيْمًا ﴿٧﴾ يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَ لَا يَسْتَخْفُوْنَ
مِنَ اللّٰهِ وَ هُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّنُوْنَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ ۚ
وَ كَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا ﴿٨﴾ هَا اَنْتُمْ هٰؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ
عَنْهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
اَمْ مَنْ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ وَكِيْلًا ﴿٩﴾ وَ مَنْ يَعْمَلْ سُوْءًا اَوْ
يَظْلِمْ نَفْسَهٗ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُورًا رَّحِيْمًا
﴿١٠﴾ وَ مَنْ يَكْسِبْ اِثْمًا فَاِثْمًا يَكْسِبْهُ ۖ عَلٰى نَفْسِهٖ ۗ وَ
كَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿١١﴾ وَ مَنْ يَكْسِبْ خَطِيْئَةً اَوْ
اِثْمًا ثُمَّ يَرِمْ بِهٖ بَرِيْئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿١٢﴾ وَ
لَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ وَ رَحْمَتُهٗ ۖ لَهَمَّتْ طَآئِفَةٌ مِنْهُمْ اَنْ
يُضِلُّوْكَ وَ مَا يُضِلُّوْنَ اِلَّا اَنْفُسَهُمْ وَ مَا يَضُرُّوْكَ مِنْ شَيْءٍ ۚ
وَ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ عَلَّمَكَ مَا لَمْ
تَكُنْ تَعْلَمُ ۚ وَ كَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيْمًا ﴿١٣﴾

۲

بخش دوم

در مسیر

سرآغاز هر حرکت، از جمله حرکت به سمت رشد و کمال، اندیشه و تفکر است؛ موضوعی که در بخش اول با محوریت تفکر پیرامون خدا، آثار و صفاتش، سنت‌های او در جهان هستی به‌ویژه زندگی انسان به آن پرداختیم.

اما ^B گام بعد، حرکت برای کسب کمالات و مدارج معنوی و انسانی است که با انجام دادن مجموعه‌ای از کارها (واجبات) و ترک برخی از امور (محرمات) در قلمروهای مختلف ممکن است. ^B

بیانگر توحید عملی

هرچند این مسیر با دشواری‌هایی ممکن است همراه باشد اما یادمان نرود که خداوند، قدرتمندترین قدرتمندان، پشتیبان ما در این مسیر است: **علت**

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ ^{معلول}

وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمًا ^{مفهوم آیه: بیانگر گام دوم حرکت به سمت کمال}

یعنی کسب کمالات و مدارج معنوی انسانی

بیانگر توحید در ربوبیت

و اما کسانی که به خدا گرویدند و به او تمسک جستند، به زودی [خدا] آنان را در جوار رحمت و فضلی از جانب خویش درآورد، و ایشان را به سوی خود، به راهی راست، هدایت کند.

A. سرآغاز هر حرکت، از جمله حرکت به سمت رشد و کمال چیست؟ پاسخ: اندیشه و تفکر

B. پس از اندیشه و تفکر، گام بعدی برای رسیدن به رشد و کمال کدام است؟ توضیح دهید.

C- خداوند چه کسانی را به سوی خود و به راه راست هدایت می‌کند؟ فارح عمومی ۹۹

- (۱) ﴿أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا﴾
- (۲) ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ﴾
- (۳) ﴿آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾
- (۴) ﴿أَقْمِنُ أَسْسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ﴾

۱- سوره نساء، آیه ۱۷۵.

در گرو کار خویش

در درس گذشته، با چند مورد از سنت‌های الهی از جمله «نقش عمل انسان در سرنوشت او» آشنا شدیم و نمونه‌هایی از این تأثیر را مطالعه کردیم. اما یک سؤال اساسی در رابطه میان انسان و عمل او وجود دارد که لازم است به‌طور جدی درباره آن بیندیشیم و ببینیم که قرآن کریم و پیشوایان دین درباره آن، چه رهنمودی به ما داده‌اند. آن سؤال اساسی این است که:

عمل انسان چه نقشی در ساختن شخصیت او دارد؟

درباره ارزشمندی قدرت اختیار بارها توضیح داده شده است که انسان به کمک همین ویژگی می تواند مراحل کمال را یکی پس از دیگری بیامد و به تعبیر سعدی :

رسد آدمی به جایی که به جز خدا نبیند بنگر که تا چه حد است مکان آدمیت
طیران مرغ دیدی تو ز پابیند شهوت به در آی تا ببینی طیران آدمیت

انسان همان طور که (با قدرت اختیار خود می تواند راه کمال را طی کند، با همین توانایی می تواند در مسیر شقاوت پیش رود و هلاکت خود را رقم بزند) **یعنی** عواملی همچون شیطان، شرایط فرهنگی و اجتماعی، دوستان، رسانه ها و هر عامل دیگر فقط در حدّ وسوسه و تحریک نقش دارند و این، خود انسان است که سرنوشت شقاوت بار خود را رقم می زند و آینده خود را تباہ می سازد. پس انسان گنه کار در گرو عمل خویش است) **۲** اشاره به شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن و شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن از سرمایه های انسان

تدبر در قرآن

قَالَهُمْهَا فُجُورًا وَ تَقْوَاهَا

مفهوم کلی : اختیار زمینه ی کمال یا شقاوت

آنگاه [تشخیص] بدکاری و پرهیزکاری را به آن [نفس انسان] الهام کرد.

که هر کس آن را پاک گردانید، قطعاً رستگار شد.
و هر کس آن را آلوده کرد، قطعاً محروم شد.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا
وَ قَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا

- ۱- در این آیات یک بشارت وجود دارد و یک انذار، آنها را مشخص کنید.
بشارت : عبارت **قد افلح** : این عبارت به کسانی که وجود خود را پاک سازند بشارت رستگاری می دهد.
انذار : عبارت **قد خاب** : این عبارت به کسانی که نه تنها نفس خود را پاک نمی کنند بلکه آن را آلوده می کنند به محروم شدن از رستگاری هشدار و انذار می دهد
- ۲- این بشارت و انذار نشانه چه حقیقتی است؟ اهمیت اختیار انسان در سرنوشت

بیشتر بدانیم

قرآن کریم در ابتدای گفت و گویی از بهشتیان با دوزخیان می فرماید **۲** :
هر انسانی در گروی کاری است که کرده و باید جوابگو باشد که چرا این زیان را به خود یا دیگری رسانده است.
سپس آن گفت و گو را چنین بیان می کند تا نشان دهد که دوزخیان در گروی چه رفتاری بوده اند :

۱- سوره شمس، آیات ۸ تا ۱۰.
۲- سوره مدثر، آیات ۳۸ تا ۴۸.

۴. چرا خداوند حکیم امیال و غرایز و گرایش‌های گوناگونی را در وجود انسان قرار داده است؟

۵. چرا بسیاری از انسان‌ها به سوی گناه می‌روند و مرتکب گناه می‌شوند؟ پاسخ: به علت طغیان یک یا چند میل و غریزه عرصه بر گرایش‌های انسان به خیر تنگ میشود و گناه می‌کند. به عنوان مثال کسانی که به مردم ظلم می‌کنند قوه غضبش را از اعتدال خارج کرده و از آن نادرست استفاده می‌کند.

اصحاب یمین از مجرمان می‌پرسند: چه چیزی شما را به راه دوزخ کشاند؟
آنان با تأسف می‌گویند: ما نمازگزار نبودیم و توجهی به بینوایان نداشتیم و آنان را اطعام نمی‌کردیم و پیوسته با اهل باطل همشین بودیم و روز قیامت را تکذیب می‌کردیم که ناگهان مرگ آمد و ما را دربرگرفت.
پس از آن خداوند با حالتی تأسف‌آمیز می‌فرماید: کار اینان به جایی رسید که حتی شفاعت شفاعت‌کنندگان نیز برای آنان سودی نداشت. سپس خداوند، ما را به علت اصلی این سرنوشت وحشتناک توجه می‌دهد که اینان از هر اندرز و نصیحتی فرار می‌کردند، همان‌طور که چهارپایان از حمله شیرهای درنده فرار می‌کنند.

زمینه‌های گناه

۳ (هیچ انسانی به‌طور فطری به دنبال ظلم، خیانت، دروغ‌گویی، تجاوز به حقوق دیگران و سایر اموری که گناه و بدی نامیده می‌شوند، نیست؛ بلکه برعکس، انسان‌ها عدل، امانت‌داری، صداقت، عفت، پاکدامنی، حیا و اموری که عمل صالح و خُلق نیکو محسوب می‌شوند را دوست دارند) و می‌خواهند که دیگران هم نسبت به آنان راستگو و درست‌کردار باشند.

ممکن است پرسید: پس چرا برخی از انسان‌ها به سوی گناه می‌روند و مرتکب گناه می‌شوند؟ در تبیین علت و چرایی حرکت انسان به سمت گناه می‌گوییم:

۴ (خداوند حکیم امیال و غرایز و گرایش‌های گوناگونی در وجود انسان قرار داده تا به وسیله آنها حیات مادی و معنوی خود را سامان دهد و تکامل بخشد؛ امیال و غرایز برای حیات مادی و گرایش به خیر و نیکی برای حیات معنوی.)

آنچه در این میان مهم است این است که انسان باید حد و مرز این امیال و غرایز را رعایت کند و آنها را کنترل نماید تا طغیان یک یا چند میل موجب نشود تا انسان گرایش‌های معنوی خود را به فراموشی سپرد و همه زندگی خود را صرف امیال مادی کند.

۶ (تمایلات مادی در انسان شبیه به جریان آب در طبیعت است. اگر آب، که مایه حیات انسان و گیاهان و حیوانات مادی در انسان است، در پشت سدها و در مزارع و رودخانه‌ها به طرز صحیحی استفاده گردد، موجب آبادانی می‌شود؛ اما اگر همین آب کنترل نشود و به صورت سیل و سیلاب جاری شود، تخریب و ویرانی به بار می‌آورد) بنابراین، اگر امیال مادی انسان کنترل نشود، این امیال سر به طغیان

۶. تمایلات مادی انسان شبیه چه چیزی است؟

۸۴

۷. وظیفه قوه غضب در هنگام خطر چیست؟ چه وقت موجب گناه می‌شود؟

پاسخ: دفاع از مردم هنگام خطر زمانی — زمانی که دیگران را زیر سلطه ببرد و اموالش را تصاحب کند. <https://afshar.org>

۸. با مثالی قایده ی امیال و عزایز و گرایش هایی که خدا به ما داده را بیان کنید و بگویید چه زمانی این امیال و غرایز منجر به گناه می شوند.

۹. آیا محدود کردن تمایلات مادی و حیوانی انسان در احکام الهی سبب حریص تر شدن انسان می شود؟ دلیل بیاورید. برداشته و انسان مرتکب گناه می شود.

به طور مثال یکی از قوای وجودی ما قوه غضب است. خداوند این قوه را در انسان قرار داده تا در مواقع خطر از خود دفاع کند و با متجاوزان مقابله نماید. اما اگر کسی حد و مرز این میل را رعایت نکند و مردمان دیگر را زیر سلطه و قدرت خود قرار دهد و اموال آنان را به چنگ آورد، از این قوه سوء استفاده کرده و مرتکب گناه شده است. ظالمین و متجاوزان به حقوق مردم در جهان، کسانی هستند که از این قوه استفاده نادرست کرده اند. ۸

بررسی

چه عواملی امروزه سبب می شوند تمایلات مادی ما تحریک شوند و از حد اعتدال خارج گردند؟ آنها را شناسایی کرده و نام ببرید. قانع نبودن و نداشتن اعتماد به نفس بالا - توجه افراطی به مسائل مادی - غرق شدن در دنیای مجازی

پاسخ به یک پرسش

ممکن است بپرسید با توجه به این سخن که انسان از هر چیزی منع شود نسبت به آن حریص تر می شود، آیا محدود کردن تمایلات مادی انسان توسط احکام الهی، سبب حریص تر شدن انسان و طغیان آن میل نمی شود؟ در پاسخ به این سؤال می گوئیم:

۹) اولاً؛ احکام الهی انسان را از توجه به امیال مادی منع نمی کند بلکه توصیه به استفاده معتدل از آنها می نماید.

ثانیاً؛ انسان به چیزی حرص می ورزد که نسبت به آن تحریک شود. انسان ها در زندگی اجتماعی خود از بسیاری از امور منع شده اند اما هرگز نسبت به آن حریص تر نمی شوند؛ مثلاً در و دیوار منازل شخصی مردم، دیگران را از ورود بدون اجازه به آن منع می کند، اما وقتی انسان از کوچه و خیابان گذر می کند نه تنها نسبت به این منع هیچ حرصی ندارد، بلکه آن را پسندیده و لازمه زندگی اجتماعی می داند. بنابراین، (حریص شدن انسان نسبت به برخی امیال مانند میل جنسی نه به خاطر محدود کردن آن، بلکه به خاطر تحریک انسان ها توسط برخی رسانه ها، فیلم ها، پوشش نامناسب برخی افراد و... است.) ۱۱

ثالثاً؛ برخی افراد منافع و تجارتشان در گسترش و افراط در تمایلات مادی است و به دنبال حریص تر شدن مردم هستند. ۹

۱۰. انسان ها نسبت به چه چیزی حریص می شوند؟

وَ يُرِيدُ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الشَّهَوَاتِ

منافع برخی افراد در گسترش و افراط در تمایلات مادی است.

و کسانی که از شهوات پیروی

می کنند، می خواهند

شما به انحراف بزرگی دچار شوید.

أَنْ تَمِيلُوا مِيلًا عَظِيمًا

۱۲ (این افراد شهوت ران به استفاده متعادل از تمایلات نام منع می گذارند تا این گونه القا کنند که دین اسلام، انسان ها را از توجه به امیال و غرایز مادی منع کرده است) ۱۲

ایمان، پشتوانه ای محکم برای دوری از گناه

همان طور که توضیح داده شد، انسان به طور فطری گناه را دوست ندارد و فضیلت و خیر را می خواهد. اما این مسئله سبب دوری از گناه نمی شود،^{۱۳} زیرا چنان که گفته شد، عوامل تحریکی ممکن است زمینه توجه بیش از حد انسان به تمایلات حیوانی شود و برای رسیدن به آن تمایلات مرتکب گناه گردد.^{۱۳} بنابراین ما نیازمند یک پشتوانه محکم برای دوری از گناه هستیم و این پشتوانه محکم چیزی جز ایمان به خداوند نیست. ایمان به خداوند از چند جهت پشتوانه دوری از گناه است:

- ۱۵ (۱- انسان مؤمن می داند که خداوند ناظر کارهای اوست. از این رو حیا می کند که در پیشگاه او مرتکب گناه شود. در صورتی که گناهی هم از او سرزند از خداوند شرمند می شود و توبه می کند.
- ۲- انسان مؤمن می داند که خداوند انسان را بیهوده نیافریده و نسبت به اعمال وی بی تفاوت نیست؛ در روز حساب، به نیکوکاران پاداش می دهد و بدکاران را مجازات می کند. توجه به این مسئله، باعث می شود فرد مؤمن سعی در دوری از گناه داشته باشد.
- ۳- انسان مؤمن در سرگردانی قرار ندارد. خداوند او را راهنمایی کرده و مشخص نموده که چه کارهایی گناه و حرام و چه کارهایی واجب است. او با اعتماد و اطمینان به دستورات الهی عمل می کند و به سوی سعادت و رستگاری پیش می رود.)^{۱۵} خداوند در قرآن کریم می فرماید:

به راستی که مؤمنان پیروز و رستگارند.

همانان که در نمازشان خاشع و فروتن اند.

و آنان که از بیهوده کاری رویگردانند.

و آنان که انفاق مال انجام می دهند.

و آنان که پاکدامنی می ورزند و فقط از همسران خود بهره می گیرند.

و آنان که امانت دارند و بر سر پیمانشان استوارند.

و آنان که از نمازهای خود محافظت می کنند.

۱- سوره نساء، آیه ۲۷.

۱۴. انسان، نیازمند یک پشتوانه محکم برای دوری از گناهان است و آن پشتوانه، است. پاسخ: ایمان به خداوند

۱۵. ایمان به خداوند از چند جهت پشتوانه دوری از گناه است، آن ها را بنویسید. دی ۹۸ انسانی

۱۷. چرا برخی مومنین گناه می‌کنند؟ پاسخ: ۱. خیلی افراد فقط ادعای مسلمانی دارند و به خدا و دستوراتش ایمان ندارند. ۲. ایمان افراد شدت و ضعف دارد افراد با ایمان ضعیف بیشتر گناه می‌کنند. و عدم تلاش برای تقویت ایمان توسط آنان ۳. بی توجهی و ارتباط ضعیف با خداوند اینان وارث وعده‌های زیبای خداوند هستند و «فردوس» را که یکی از بالاترین مراحل بهشت است، برای ابد به ارث می‌برند.^۱

بررسی یک مسئله

با توجه به مطالب قبل ممکن است این سؤال به ذهن انسان خطور کند که پس چرا برخی مؤمنین گناه می‌کنند؟ پاسخ به این سؤال نیازمند تأمل و دقت است. از همین جهت، آن را در چند بند پاسخ می‌دهیم:

۱- باید توجه داشته باشیم ایمان به خدا با اینکه کسی ادعای ایمان بکند، متفاوت است؛^{۱۸} ایمان به خدا یک امر قلبی است. ممکن است کسی به زبان بگوید خدا و دستورات او را قبول دارم، اما هنوز اعتقاد به

خدا وارد قلبش نشده باشد. چنین کسی معمولاً از دستور خدا سرپیچی می‌کند و مرتکب گناه می‌شود.^{۱۸}

۲- حتی افرادی که به خداوند ایمان دارند از لحاظ درجات ایمان متفاوت‌اند؛ به عبارت دیگر، ایمان انسان‌ها شدت و ضعف دارد، ایمان یکی ضعیف است و ایمان دیگری قوی و ایمان فرد دیگر قوی‌تر.

میزان دوری مؤمن از گناه با درجه ایمان و دل‌بستگی وی به خداوند ارتباط دارد. هر قدر ایمان قوی‌تر باشد، دوری وی از گناه نیز بیشتر است. با این میزان می‌توانیم درجه ایمان افراد پیرامون خود را

بسنجیم^۲ (آنان که بیشتر از گناه دوری می‌کنند، ایمانشان قوی‌تر است)^{۲۰}

^{۲۲} (انسانی که ایمان ضعیفی دارد، اگر ایمان خود را تقویت نکند و به گناه آلوده شود، به تدریج به گناه عادت می‌کند و به جایی می‌رسد که همین ایمان ضعیف را هم از دست می‌دهد و همه حقایق، حتی خدا

را انکار می‌کند) قرآن کریم می‌فرماید: **از دست دادن ایمان نتیجه‌ی عدم تقویت ایمان و عادت به ارتکاب گناه**

سپس سرنوشت آنان که

مرتکب گناه شدند

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ

أَسَاءُوا السَّوَأَى

أَنْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ

وَ كَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ^۳

حین شد که نشانه‌های خدا را تکذیب کردند
تکذیب و تمسخر آیات نشان از افراد گرفتار شده در سنت املا و استدراج دارد
و آن نشانه‌ها را به باد تمسخر می‌گرفتند

^{۲۳} (اگر انسان هنگامی که اولین گناه را مرتکب می‌شود، شخصیت آلوده و وحشتناک فردای خود را ببیند، به شدت از آن بیزاری می‌جوید و دوری می‌کند. اما چون آن شخصیت آلوده به تدریج شکل می‌گیرد، در

۱۸. ایمان به خدا با کسی که ادعای ایمان دارد چه تفاوتی دارد؟

۱۹. میزان دوری مومن از گناه چه چیزی بستگی دارد؟ پاسخ: به درجه ایمان و دل‌بستگی و خداوند

۲۰. یک میزان و ملاک برای سنجش ایمان افراد بنویسید.

۲۱. چه وقت انسان کمتر گناه می‌کند؟ پاسخ: زمانی که ایمانمان به خدا قوی‌تر و ارتباط معنوی بهتری با او داریم.

۲۲. انسانی که ایمان ضعیفی دارد چرا باید ایمان خود را تقویت کند؟

۲۳. توجه به نشانه‌های ما آلوده و وحشتناک فردای گناه کردن باعث چه چیزی می‌شود؟
https://afshar.xyz

۲۴. دو مورد از پرنگاه‌های خطرناک سقوط در وادی ضلالت را بنویسید؟ پاسخ: توجیه گناه و عادت کردن به آن
 ۲۵. چرا انسان‌ها نباید فکرش را به گناه مشغول کند؟

ابتدا تن به گناه می‌دهد و پس از آنکه به گناه آلوده شد و خود را به آن عادت داد، آن تنفر اولیه را نیز فراموش می‌کند (توجیه) گناه و «عادت» به آن، از پرنگاه‌های خطرناک سقوط در وادی ضلالت است.

۳- هر یک از ما با تجربه‌هایی که در این زمینه داریم می‌توانیم بررسی کنیم که آیا در مواقعی که ارتباط معنوی بهتری با خدا داریم و ایمانمان به خداوند قوی‌تر است، بیشتر گناه می‌کنیم یا در حالی که توجهی به خدا نداریم و از او غافلیم؟

همچنین دوستان و هم‌کلاسی‌های ما نیز نمونه‌های خوبی برای بررسی این مسئله و رسیدن به پاسخ مناسب هستند. آیا دوستانی که واقعاً اهل نماز و روزه‌اند، بیشتر گناه می‌کنند یا دوستانی که کمتر به نماز و روزه خود توجه دارند؟

فکر گناه

۲۵ (هر کس، چه مؤمن و چه کافر، فکرش را به سوی گناه ببرد و درباره‌ی صحنه‌های گناه فکر کند، گرفتار آن می‌گردد.) امام علی علیه السلام می‌فرماید:

زیاد فکر کردن به گناه زمینه ساز رفتن به سوی گناه

عَلَّتْ مَنْ كَثُرَ فِكْرُهُ فِي الْمَعَاصِي دَعْتَهُ إِلَيْهَا. اعلول

کسی که درباره‌ی معاصی زیاد فکر کند، گناهان او را به سوی خود می‌کشاند.

۲۵ (گرچه فکر گناه، مانند انجام گناه نیست و مجازات گناه را ندارد، اما زمینه‌ساز رفتن به سوی گناه است.) امام صادق علیه السلام در این باره سخنی را از حضرت عیسی علیه السلام بیان می‌کنند که ایشان به حواریون خود فرمود: «موسی بن عمران به شما دستور داد که زنا نکنید اما من به شما فرمان می‌دهم که حتی فکر زنا را نیز به خاطر نیاورید چه رسد به اینکه آن عمل را انجام دهید» (زیرا هر کس که فکر آن را بکند مانند کسی است که در ساختمانی آتش روشن کند که در این صورت دود آتش، خانه را سیاه می‌کند، گرچه ظاهر خانه سالم است) ۲۶

ص غ
شهریور ۹۸ انسانی

نکته:

حضرت موسی (ع) < زنا نکنید

حضرت عیسی (ع) < فکر زنا هم نکنید

بدتر از گناه

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: چهار رفتار نسبت به گناه از خود گناه بدتر است:

۲۷ (۱) کوچک شمردن گناه (مثلاً وقتی نگاه هوس‌آلود به نامحرم می‌کنیم، یا با پوشش نامناسب در اجتماع حاضر می‌شویم، برای راحتی وجدان بگوییم اینکه چیزی نیست، دیگران گناهان بزرگ‌تر از این را انجام می‌دهند.)

۲۶. حضرت عیسی (ع) فکر کردن به گناه را به چه چیزی تشبیه کرده است؟

۲۷. طبق فرموده پیامبر اکرم (ص) چهار رفتار نسبت به گناه از خود گناه بدتر است، در مورد آن را بنویسید. فرداد ۹۹ انسانی

- ۲- افتخار کردن به گناه (مثلاً بگویم، وقتی که فلان شغل را داشتم فلان رشوه را گرفتم و هیچ کس نفهمید.)
- ۳- شادمانی کردن بر گناه (مثلاً بعد از گناه خوشحالی کنیم و بگویم چه کلاهی سر او گذاشتم.)
- ۴- اصرار بر گناه (بگویم خوب کردم که رشوه گرفتم، باز هم رشوه می گیرم.) ۲۷

گناهان صغیره و کبیره

در یک تقسیم بندی، گناهان به دو دسته صغیره و کبیره تقسیم می شوند. ۲۹. گناهان کبیره گناهانی هستند که آثار سوء و زیان بار آنها به مراتب از گناهان صغیره بیشتر است. تعداد گناهان کبیره در آیات و روایات به طور دقیق تعیین نشده فقط می توان گفت که برخی از گناهان حتماً از جمله گناهان کبیره هستند. ۲۹ عادت و تکرار گناهان صغیره زمینه ساز رفتن انسان به سمت گناهان کبیره است. از این رو امام رضا علیه السلام می فرماید:

«گناهان کوچک راهی برای گناهان بزرگ اند و کسی که در [گناهان] اندک از خدا ترسد، در [گناهان] بسیار نیز نخواهد ترسید» ۱

از این رو، یکی از گناهان کبیره، کوچک شمردن گناهان صغیره دانسته شده است.

مفهوم حدیث امام رضا (ع): رابطه ی میان گناهان صغیره و گناهان کبیره

معلول

علت

کتمان گناه

در تعالیم دین توصیه شده است که اگر کسی به هر علتی گناهی را انجام داد، نباید گناهِش را برای دیگران بیان کند. ۳۲. زیرا با اظهار گناه، زشتی آن در نظر او و دیگران از بین می رود و انجام گناه امری عادی جلوه می کند. ۵. اگر در جامعه ای گناه، زشتی خود را از دست دهد، فساد در آن جامعه به سرعت گسترش می یابد. ۳۲. از این رو کسانی که در فضای مجازی یا در صحبت با دوستان خود، به راحتی گناهان خود را با دیگران در میان می گذارند گناه بزرگ دیگری را علاوه بر گناه قبلی، برای خود ثبت می کنند،

۳۳ (زیرا باعث ترویج آن گناه می شوند) خداوند در قرآن کریم می فرماید: ۳۳ اشاعه ی فحشا از نمونه های ترویج سنت های بد بین مردم است. و این اعمال مآخراست.

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ... ۶

بی گمان، کسانی که دوست دارند کارهای بسیار زشت در میان مؤمنان شایع شود، در دنیا و آخرت عذابی دردناک دارند.

در میان گذاشتن گناه خود با دیگران نمونه ای از ترویج گناه

۱- مستدرک الوسائل، میرزای نوری، ج ۱۱، ص ۳۶۷.

۲- این تقسیم بندی ناظر بر آیه ۳۱ سوره نساء است که می فرماید «إِنَّ تَجَنُّبَهُمَا كَبِيرٌ مَّا تَهْوَىٰ عَنْهُ، نَكْفَرُ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلُكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا». برخی از گناهان کبیره عبارتند از: شرک به خدا، یأس از رحمت الهی، عاق والدین، قطع رحم، رباخواری، زنا، لواط، کم فروشی، فرار از جهاد، کمک به ستمکاران، یاری نکردن به ستم دیدگان، اسراف، ترک یکی از واجبات، اصرار بر گناه، غیبت، بهتان، ریختن آبروی دیگران، احتکار، کبر، دشمنی با مؤمنین، کفران نعمت (برای توضیح بیشتر به کتاب «گناهان کبیره» از آیت الله شهید دستغیب مراجعه کنید).

۴- «الصَّغَائِرُ مِنَ الذُّنُوبِ طُرُقٌ إِلَى الْكِبَائِرِ وَ مَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ فِي الْقَلِيلِ لَمْ يَخَفْهُ فِي الْكَثِيرِ»؛ عیون أخبار الرضا، صدوق، ج ۲، ص ۱۸۰.

۳۱. در آیات و روایات تعداد گناهان کبیره به طور دقیق مشخص نشده اند. ص غ

آثار گناه

گناهان، آثار نامطلوبی بر زندگی دنیوی و اخروی ما دارند که به سه مورد آن اشاره می کنیم :

۱- قساوت قلب^{۳۵}: (قساوت^۱ قلب حالتی است که قلب انسان نسبت به حق تسلیم نیست، تا آنجا که نصیحت هیچ نصیحت کننده در او اثر نمی کند. این حالت با تکرار گناه پیدا می شود؛^{۳۵})^{۳۶} (قلب با تکرار گناه، به تدریج چنان سخت می شود که دیگر انجام هیچ گناهی او را ناراحت نمی کند).^{۳۶} قرآن کریم

به گناهکاران خطاب می کند و با مثالی وضع آنان را توضیح می دهد: **اشاره به قساوت قلب از آثار انجام گناه**

«سپس دل هایتان پس از آن سخت شد، همانند سنگ با سخت تر از سنگ، زیرا که از بعضی سنگ ها جویباران می شکافد و از بعضی از آنها آب بیرون می آید و برخی از آنها از عظمت و خشیت خداوند فرو می افتد.»^۱

امام باقر علیه السلام فرمود: «هیچ چیز مانند گناه دل را فاسد نمی کند. همانا قلب آلوده به گناه می شود تا جایی که بر اثر استمرار، گناه بر آن چیره می شود و آن را زیر و رو می کند.»^۲

۲- سلب توفیق^{۳۷}: (وقتی انسان مرتکب گناه می شود، علاوه بر آثار مستقیم گناه، توفیقی نیز از او سلب و دری از خیر به روی او بسته می شود. همین محرومیت چه بسا سرچشمه محرومیت های بعدی می شود؛ مگر اینکه شخص پس از انجام گناه، قلباً پشیمان شود و با توبه به درگاه الهی بازگردد.)^{۳۷}

۳- از بین بردن آرامش خاطر: گناه، بر وجدان انسان اثر می گذارد و شخص را از درون ناراحت می کند. حضرت علی علیه السلام می فرماید: «گاهی، یک لحظه گناه، اندوه طولانی به دنبال دارد.»^۲

اگر گناهکار، در همین مرحله توبه کند، خود را از اندوه درونی نجات داده است. اما اگر گناه را تکرار کند، برای راحت کردن وجدان خود، پیوسته دست به توجیه می زند تا بالاخره بر وجدان خود چیره شود و گناه را به آسانی انجام دهد.

از بین رفتن آرامش خاطر از آثار انجام گناه

اشاره به قساوت قلب از آثار انجام گناه (۹۱ انسانی)

خودارزیابی

حالت خود را هنگام نافرمانی از خداوند بررسی کنید و ببینید.

- ۱- به کدام خطا عادت کرده اید و علت آن چیست؟
- ۲- به آثار سوء آن خطا آشنا هستید و می دانید چه اثری بر جا می گذارد؟
- ۳- هنگام انجام آن خطا، چه حالتی در پیشگاه خداوند دارید؟

۱- قساوت در لغت به معنای سخت، خشن و نفوذناپذیر است، از این رو به سنگ های سخت، «قسی» گفته می شود.

۳۷. سلب توفیق که از آثار نامطلوب گناه است به چه معناست؟

۳۸. تاثیر گناه بر وجدان انسان و ایجاد ناراحتی درونی فرداد ۹۹ انسانی

(۱) قساوت قلب (۲) از بین بردن آرامش خاطر

۳۹. چرا انسان باید به محض ارتکاب گناه توبه کند؟

پاسخ: زیرا با توبه از اندوه درونی نجات می یابد و گرنه دائماً گناهِش را توجیه می کند تا وجدانش را شکست

دهد و بعد از آن راحت گناه می کند.
همه رسا که های ما

قرائت

سوره آل عمران؛ آیات ۱۳۳ تا ۱۳۹

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ
وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي
السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ
النَّاسِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا
فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا
لِدُنُوبِهِمْ ۗ وَمَن يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ ۗ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ
مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاءُ هُم مَّغْفِرَةٌ مِّن
رَّبِّهِمْ وَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَ
نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا
فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكْذِبِينَ ﴿١٣٧﴾
هَذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَ مَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَ
لَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

درس هشتم

بازگشت

خطاب خداوند به حضرت داود (ع)
اشتیاق فراوان خداوند برای توبه بندگان

خدای متعال به حضرت داود عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:

«ای داود! اگر آنان که از من روی گردانده‌اند می‌دانستند که چگونه انتظار آنها را می‌کشم و شوق بازگشتشان را دارم، بدون شک از شوق آمدن به سوی من جان می‌دادند و بندبند وجودشان از محبت من از هم می‌گسست.»^۱

ص غ تصمیم‌های جدید همواره برای تکمیل پیمان‌های قبلی و پیمودن ادامه‌ راه نیست، گاه تصمیم‌های جدید برای

بازگشت از مسیری است که چندی به غلط پیموده شده و آثار زیان‌باری برجای گذاشته است. این‌گونه تصمیم‌ها «توبه» نام دارد. در این درس می‌خواهیم بدانیم حقیقت توبه چیست؟ و بازگشت حقیقی چه ویژگی‌هایی دارد؟

۱- «یا داوود! لَوْ عَلِمَ الْمُدْبِرُونَ عَنِّي كَيْفَ انْتِظَارِي لَهُمْ وَشَوْقِي إِلَيْهِمْ لَمَاتُوا شَوْقًا إِلَيَّ وَ لَتَفَرَّقَتْ أَوْصَالُهُمْ.» میزان‌الحکمه، محمدی ری شهری، ج ۴، ص ۲۷۹۷.

۲. نمونه ای از افراد توبه کننده در زمان امام موسی کاظم (ع) را ذکر کنید؟ پاسخ : بُشْر بن حارث

۳. انسان در میان مخلوقات می تواند علیه خود نیز قیام کند این جمله به چه معناست؟

عبد یا آزاد؟

صدای ساز و آواز بلند بود. هرکس که از نزدیک آن خانه با شکوه می گذشت، می توانست حدس بزند که در درون خانه چه خبر است! بساط عیش و میگساری پهن بود و جام شراب پیایی نوشیده می شد.

زنی که در آن خانه خدمت می کرد، بیرون آمد تا زباله ها را در کناری بریزد. در همین لحظه مردی که آثار عبادت از چهره اش نمایان بود، از آنجا می گذشت. از آن زن پرسید:

صاحب این خانه بنده است یا آزاد؟

زن گفت: آزاد. صاحب چنین خانه ای که بنده نیست!

آن مرد گفت: معلوم است که آزاد است. اگر بنده می بود، بندگی می کرد و حرمت صاحب خود را نگه می داشت و این بساط را پهن نمی کرد.

رد و بدل شدن این سخنان موجب شد که خدمتکار مدت بیشتری در بیرون خانه مکث کند. هنگامی که برگشت، اربابش پرسید: «چرا معطل کردی؟»

خدمتکار ماجرا را تعریف کرد و گفت که، مردی با چنین وضع و شمایی می گذشت و چنان پرسشی کرد و من چنین پاسخی دادم.

شنیدن ماجرا، صاحبخانه را چند لحظه در اندیشه فرو برد. جمله «اگر بنده می بود، بندگی می کرد و حرمت صاحب خود را نگه می داشت» چون تیری بر قلبش نشست و او را تکان داد. یکباره از جا برخاست و به خود مهلت پوشیدن کفش را نداد. با پای برهنه به دنبال گوینده سخن رفت. دوید تا خود را به گوینده سخن، که امام موسی کاظم علیه السلام بود، رساند. در حضور امام توبه کرد و تا زنده بود به پیمان خویش وفادار ماند. بُشْر بن حارث که تا آن روز در زمره اشراف زادگان و عیاشان قرار داشت، در سلک مردان پرهیزکار و خداپرست درآمد.^۱

انقلاب علیه خود

در میان مخلوقات، انسان موجودی است که علاوه بر ایستادگی در برابر موانع بیرونی، می تواند در برابر موانع درونی نیز ایستادگی کرده و حتی علیه خود انقلاب کند. **بدین معنا که می تواند با پیروی از عقل، علیه تمایلات ناپسند خود قیام کند و انقلاب نماید.**^۱

۱- داستان راستان، مرتضی مطهری، داستان ۴۴

بررسی

با توجه به آنچه در سال های قبل درباره «نفس اماره» و «نفس لوامه» و «خود دانی» و «خود عالی» آموخته اید، به سؤال زیر پاسخ دهید :

مقصود از انقلاب علیه خود چیست؟ کدام خود، علیه دیگری انقلاب می کند؟ منظور از انقلاب علیه خود این است که یکی از این دو خود (خود عالی یا دانی) علیه خود دیگر قیام کند و او را به کنار بزند. به عنوان مثال اگر انسان با پیروی از نفس اماره، تن به تمایلات ناپسند دهد و آلوده به گناه شود، علیه گرایشات عالی خود یا همان خود عالی قیام کرده است. از سوی دیگر اگر انسان علیه تمایلات ناپسند خود قیام کند، خود عالی او علیه خوددانی وی انقلاب کرده است.

حقیقت توبه

توبه در لغت به معنای بازگشت است و در اصطلاح دینی، (به معنای بازگشت از گناه به سوی خداوند و قرار گرفتن در دامن عفو و غفران اوست) (این حالت وقتی رخ می دهد که انسان از گناه پشیمان شده و قصد انجام آن را نداشته باشد) (بازگشت بنده گناهکار، خداوند نیز به سوی او باز می گردد و درهای رحمتش را به رویش می گشاید و آرامش را به قلب او باز می گرداند) (۷)

(همین که انسان بعد از انجام گناه، در دل احساس پشیمانی کند و زبان حالش این باشد که: «چقدر بد شد! چرا به فرمان خدا بی توجهی کردم؟ دیگر این کار را انجام نمی دهم» توبه انجام شده و گناه بخشیده می شود. امام باقر علیه السلام می فرماید: «برای توبه کردن پشیمانی کافی است.» (۸)

چنین انسانی واقعاً در دل «استغفرُ الله» را گفته است، گرچه آن را بر زبان جاری نکرده باشد) (اما (در صورتی که فرد با زبان «استغفرُ الله» بگوید اما در قلبش پشیمان نباشد و قصد انجام دوباره آن گناه را داشته باشد، چنین کسی توبه نکرده است.) (۹)

توبه و پاکی

(گناه، آلودگی است و توبه، پاک شدن از آلودگی هاست. توبه گناهان را از قلب خارج می کند و آن را شست و شو می دهد. به همین جهت این عمل را «پیرایش» یا «تخلیه» نیز می گویند.) (۱۱)

رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید :

التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ ۲

کسی که از گناه توبه کرده

مانند کسی است که هیچ گناهی نکرده است.

پیرایش انسان از گناه با توبه / حدیث پیامبر (ص)

۷. توبه در مورد خدا به چه معناست؟

۸. در چه صورت توبه انجام شده و گناه بخشیده می شود؟ حدیث امام باقر (ع) را در این رابطه را بیان کنید؟

۹. در چه صورتی خداوند توبه و استغفار فرد را نمی پذیرد؟

۱۰. وقتی پشیمانی قلبی نباشد توبه صورت نگرفته است. ص غ

پیرایش انسان از گناه با توبه / حدیث امام علی (ع)

توبه دل ها را پاک می کند
و گناهان را می شوید.

امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید :

التَّوْبَةُ تُطَهِّرُ الْقُلُوبَ
وَتَغْسِلُ الذُّنُوبَ

در اینجا باید به چند نکته توجه کرد :

۱- با توبه همه گناهان حتی شرک هم آمرزیده می شود.

خداوند به پیامبرش پیام می دهد که :

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ

بگو ای بندگان من که بسیار به خود ستم روا

داشته اید،

از رحمت الهی نا امید نباشید،

خداوند همه ی گناهان را می بخشد،

چرا که او آمرزنده ی مهربان است.

آمرزش همه ی گناهان با توبه

مَعْلُومٌ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

عَلَنَ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا

مَعْلُومٌ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

۲- توبه نه تنها گناه را پاک می کند، بلکه اگر ایمان و عمل صالح نیز به دنبال توبه بیاید، گناهان را به

حسنات تبدیل می کند. خداوند می فرماید: «کسی که باز گردد و ایمان آورد و عمل صالح انجام دهد،

خداوند گناهان آنان را به حسنات تبدیل می کند زیرا خداوند آمرزنده و مهربان است.»^۲

۱۴- توبه در جوانی آسان تر است و خداوند توبه جوانان را بسیار دوست دارد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

می فرماید: «کسی نزد من محبوب تر از جوان توبه کار نیست.»^۴

۱۵- در توبه همیشه باز است، اما توفیق توبه همواره میسر نیست. باید لحظه های توفیق را شکار کرد

و خود را در دامن مهر خداوند انداخت.

۱۶- تکرار توبه، اگر واقعی باشد، نه تنها به معنی دور شدن از خداوند نیست، بلکه موجب محبوب

شدن انسان نزد خداوند و جلب رحمت او می شود. خداوند می فرماید :

خداوند کسانی را که زیاد توبه می کنند، دوست دارد

و پاکیزگان را دوست دارد.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ

وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

تکرار توبه واقعی، موجب محبوب شدن نزد خداست

۱- مستدرک الوسائل، ج ۱۲، ص ۱۲۹.

۲- سوره زمر، آیه ۵۳.

۳- سوره فرقان، آیه ۷۰.

۴- مشکاة الانوار، طبرسی، ص ۱۷۰.

۵- سوره بقره، آیه ۲۲۲.

۱۴. توبه در چه زمانی آسان تر است ؟

۱۵. آیا در توبه همیشه باز است؟

۱۶. با توجه به آیه شریفه «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ» نتیجه تکرار توبه، اگر واقعی باشد چیست؟
همه رستاهای ما

۱۸. در عبارت قرآنی « **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ** » ، چرا خداوند مهربان، بسیار توبه کنندگان را

دوست دارد؟ فرداد ۹۹ تهرمی

بنابراین **۱۷**) اگر کسی گناهی مرتکب شد و توبه کرد، اما توبه‌اش را شکست و دوباره مرتکب گناه شد **۱۷** هیچ مانعی ندارد که باز هم توبه کند و از خداوند عذرخواهی نماید؛ چراکه خداوند کسی را که فوراً از گناه خود ناراحت می‌شود و بسیار توبه می‌کند، دوست دارد **۱۸**؛ (زیرا می‌بیند چنین فردی، با اینکه در دام گناه افتاده، اما قلبش نزد اوست و به سرعت از عمل خود پشیمان می‌شود) **۱۸**

نمونه

امام باقر (علیه السلام) به یکی از یاران خود فرمود:

ای محمدبن مسلم! گناهان مؤمن، وقتی که از آنها توبه می‌کند، بخشیده شده است. پس مؤمن، باید بعد از توبه کردن، عمل را از نو آغاز کند و زندگی را از سر گیرد. البته آگاه باش که این امتیاز فقط برای اهل ایمان است.

محمدبن مسلم از امام سؤال کرد: اگر مؤمن بعد از توبه و استغفار باز هم به طرف گناه بازگشت، آن وقت چه می‌شود؟

امام فرمود: ای محمدبن مسلم! تو خیال می‌کنی مؤمن از گناهش پشیمان می‌شود و از آن استغفار می‌کند، اما خداوند توبه او را قبول نمی‌کند!

محمدبن مسلم بار دیگر می‌پرسد: حال اگر این توبه شکستن را بارها تکرار کند و پس از هر گناه باز هم توبه کند و از خدا طلب بخشش نماید، باز هم قبول است؟

امام در جواب فرمود: هر وقت مؤمن با استغفار و توبه به سوی خدا باز گردد، **معقول** خدا هم با بخشش به سوی او باز می‌گردد. سپس امام این آیه را خواند: «**اوست که توبه بندگان را می‌پذیرد و گناهان را می‌بخشد و می‌داند که چه می‌کنید.**» **عقل**

← اشاره به توبه خداوند

سپس امام به محمدبن مسلم تذکر داد و فرمود: مراقب باش مؤمنین را از رحمت خدا مأیوس نکنی!

حیله‌های شیطان

شیطان، برای دور کردن انسان از توبه، تلاش فراوان می‌کند و با حیله و فریب مانع توبه انسان‌ها می‌شود، برخی از حیله‌های وی عبارت‌اند از:

۱- **نامید کردن از رحمت الهی** (ابتدا انسان را با این وعده که «گناه کن و بعد توبه کن!» به سوی

۱۹. راه دور کردن بنده از توبه توسط شیطان کدام است؟ پاسخ: حیله و فریب

۲۰. حیله‌های شیطان برای دور کردن انسان از توبه کردن را بنویسید؟

۲۳. چگونه شیطان از تسویف برای گمراهی جوانان استفاده می‌کند؟ فرورد ۹۹ تهری و دی ۹۸ تهری

گناه می‌کشاند و وقتی که او آلوده شد، از رحمت الهی مأیوسش می‌سازد و می‌گوید «آب که از سر گذشت چه یک وجب، چه صد وجب.» در این حالت، انسان با خود می‌گوید که کار از کار گذشته و پرونده علم نزد خداوند آن قدر سیاه است که دیگر توبه‌ام پذیرفته نیست. درحالی که آدمی، هر قدر هم که بد باشد، اگر واقعاً توبه کند و نادم و پشیمان شود، حتماً خداوند توبه‌اش را می‌پذیرد. ^{۲۱}

ناامید کردن از رحمت الهی از حیله‌های شیطان

بازاً بازاً هر آنچه هستی بازاً
گر کافر و گبر و بت پرستی بازاً
این درگه ما درگه نومیدی نیست
صد بار اگر توبه شکستی بازاً

۲- به تأخیر انداختن توبه (تسویف): «تسویف» از ریشه «سوف» و به معنای امروز و فردا کردن و کار امروز را به فردا انداختن است. به عبارت دیگر، فرد گنهکار دائماً به خود می‌گوید «به زودی توبه می‌کنم» و این گفته را آن قدر تکرار می‌کند تا اینکه دیگر میل به توبه در او خاموش می‌شود.

این حیله شیطان، بیشتر برای گمراه کردن جوانان به کار می‌رود. ^{۲۲} (به او می‌گوید تو هنوز جوانی و فرصت توبه داری، بالاخره در آینده می‌توانی توبه کنی. اما این یک دام است و سبب عادت جوان به گناه می‌شود، به طوری که ممکن است ترک گناه برایش سخت گردد) ^{۲۳}

۲۵ (درست است که هر وقت برگردیم خدا قبولمان می‌کند، اما اگر انسانی غرق گناه شود، دیگر معلوم نیست که میل به توبه پیدا کند. شاید گناه به قدری بر روحش غلبه کند که هیچ وقت قلبش از گناه پشیمان نشود و وقتی که پشیمانی قلبی نباشد توبه‌ای صورت نگرفته است) ^{۲۵}

تسویف از حیله‌های شیطان

همچو آن شخصِ درشتِ خوش سَخُن
در میان ره نشاند او خارِبُن
هر دمی آن خارِبُن افزون شدی
پای خلق از زخم آن پر خون شدی
جامه‌های خَلق بدریدی زخار
پای درویشان بِخستی زار زار
چون به جد حاکم بدو گفت این بکن
گفت آری برکنم روزیش من
مدتی فردا و فردا وعده داد
شد درخت خارِ او محکم نهاد
گفت روزی حاکمش ای وعده کز
پیش آ در کار ما واپس مغز
تو که می‌گویی که فردا، این بدان
که به هر روزی که می‌آید زمان
آن درختِ بد جوان‌تر می‌شود
وین کَنده پیر و مضطر می‌شود

۲۴. فرد گناه کار می‌گوید: "به زودی توبه می‌کنم" این کدام حیله شیطان است؟ پاسخ: تسویف

۲۵. عده‌ای می‌گویند که در جوانی گناه می‌کنند و بعداً از فرصت توبه استفاده می‌کنم و خدا قبول

می‌کند آیا این عقیده صحیح است؟

۲۷. مراحل تکمیلی توبه را نام ببرید. (شکل دوم سوال : آثار و نتایج توبه در زندگی شخص توبه کننده را نام ببرید.)

۲۸. از مراحل تکمیلی توبه، تلاش در جهت دور شدن از گناه را شرح دهید. شهریور ۹۸ انسانی

خارِبُنْ در قَوْت و برخاستن خارِکَن در پیری و در کاستن
خارِبُنْ هر روز و هر دم سبزتر خارِکَن هر روز زار و خشک‌تر
او جوان‌تر می‌شود تو پیرتر زود باش و روزگار خود مَبْرًا

۳- گام به گام کشاندن به سوی گناه^{۲۶} (روش دیگر شیطان برای کشاندن انسان به شقاوت این است که او را گام به گام و آهسته به سمت گناه می‌کشاند تا در این فرایند تدریجی، متوجه زشتی گناه و قبح آن نشود و اقدام به توبه نکند؛ برای مثال، شیطان از همان ابتدا، انسان را به رابطه نامشروع با جنس مخالف دعوت نمی‌کند، بلکه در گام اول سخن از یک دوستی ساده به میان می‌آورد، دوستی‌ای که فقط در حد صحبت و درد دل کردن است. اما در گام‌های بعدی و به صورت تدریجی چنان این دوستی را پیش می‌برد که فرد خود را غرق در فساد و آلودگی می‌بیند) ^{۲۶}

مراحل تکمیلی توبه

توبه یا همان پشیمانی از گناه آثار و نتایجی دارد که در زندگی شخص توبه‌کننده خود را نشان می‌دهد؛ از جمله :

۲۷ (۱- تلاش در جهت دور شدن از گناه)^{۲۸} (توبه‌کننده تلاش می‌کند دیگر به سراغ گناهی که از آن پشیمان شده است نرود؛ زیرا انجام آن مساوی با شکستن توبه است که در آن صورت باز هم باید توبه کند. به عبارت دیگر، اگر توبه‌کننده حقیقتاً توبه کرده باشد، گرچه ممکن است به انجام آن گناه وسوسه شود، اما سعی خواهد کرد در عمل از آن دوری نماید؛ یعنی از افراد، مکان‌ها و موقعیت‌هایی^۳ که می‌توانند زمینه‌ساز شکل‌گیری گناه باشند، دوری می‌کند) ^{۲۸}

۱- مثنوی، مولوی، دفتر دوم.

۲- قرآن کریم در مورد این روش شیطان، تعبیر «خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ» را به کار می‌برد؛ یعنی گام‌های شیطان. این تعبیر نشان می‌دهد که روش شیطان در گمراه نمودن افراد، تدریجی و گام به گام است و شیطان انسان را قدم به قدم به سوی پرتگاه می‌کشاند. اگر انسان بداند که قرار است روزی با فریب شیطان چه گناهان بزرگی را انجام دهد، به شدت از آن بی‌زاری می‌جوید و دوری می‌کند اما شیطان، انسان را فوراً به سمت آن گناه نمی‌برد، بلکه گام به گام و به تدریج قبح و زشتی گناه را در دل او از بین می‌برد تا در نهایت گناه بزرگ را مرتکب شود. قرآن کریم با اشاره به این روش شیطان این نکته را مطرح می‌کند که هدف نهایی شیطان آلوده کردن شما به انجام فحشا و منکر است و هر کس به دنبال گام‌های شیطان بیفتد عاقبتی جز انجام گناهان زشت و ناپسند ندارد :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوبَاتِ الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ... (سوره نور، آیه ۲۱).

۳- منظور از موقعیت‌ها، هرگونه فضایی است که می‌تواند موجب تحریک و سوق دادن انسان به سوی گناه شود، مانند حضور در برخی از گروه‌ها در فضای مجازی، مشاهده برخی فیلم‌ها، انجام بازی‌های رایانه‌ای نامناسب و...

بررسی

برای اینکه حالت پشیمانی، به ترک گناه بینجامد، چه راه‌حلی را پیشنهاد می‌دهید؟

۲۷ (۲- جبران حقوق الهی و حقوق مردم) (توبه‌کننده تلاش می‌کند حقوقی را که با گناه خود ضایع کرده

است جبران نماید. دسته‌ای از این حقوق، مربوط به خداوند است. مهم‌ترین حق خداوند نیز، حق اطاعت و بندگی اوست. توبه‌کننده باید بکوشد کوتاهی‌های خود را در پیشگاه خداوند جبران کند؛ برای مثال، نمازها یا روزه‌های از دست داده را به تدریج قضا نماید و عبادت‌های ترک شده را به‌جا آورد.

البته خداوند نسبت به بندگان خود مهربان است و اگر ببیند که شخص توبه‌کار تلاش خود را کرده و نتوانسته همه گناهان را جبران کند، بقیه موارد را خود جبران نموده و او را عفو می‌کند) ۲۹

دسته‌ای دیگر، حقوق مردم است. (توبه‌کننده باید بکوشد اگر ستمی بر مردم کرده است آن را جبران نماید و حقوق مادی یا معنوی آنها را در حد توان ادا کند و رضایت صاحبان حق را به دست آورد) ۳۰

(اگر به آنان دسترسی ندارد، به نیابت از آنان صدقه دهد و برایشان دعای خیر و طلب آمرزش نماید) ۳۱

توجه کنیم ۳۱) حقوق معنوی انسان‌ها بسیار مهم‌تر از حقوق مادی آنان است. اگر با دروغ، غیبت و تهمت آبروی انسانی ریخته شده، اگر قلب پدر یا مادری بر اثر بی‌حرمتی فرزندی شکسته شده، اگر با توزیع کتاب یا راه‌انداختن یک شبکه اجتماعی گمراه‌کننده در فضای مجازی، فساد و تباهی در جامعه گسترش یافته، اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده، در واقع حقوق معنوی افراد ضایع شده است و باید فرد توبه‌کننده به جبران حقوق از دست رفته بپردازد. ۳۰ ۳۲

خودارزیابی

رفتار و اخلاق خود را ارزیابی کنید و ببینید به کدام یک از حقوق خداوند و مردم کمتر توجه کرده‌اید. آنها را یادداشت کنید و برای جبران آن برنامه‌ریزی نمایید.

توبه اجتماعی

آنچه تاکنون گفته شد مربوط به توبه فردی بود! (۳۳) اما جامعه هم اگر در برخی از ابعاد از مسیر توحید و اطاعت از خداوند خارج شد، نیازمند بازگشت به مسیر توحید و اصلاح، یعنی نیازمند «توبه اجتماعی» است) ۳۳

فرداد ۹۸ تهری

۳۱. اگر کسی حقوق مادی یا معنوی مردم را ضایع کرده است و برای جبران به آنان دسترسی ندارد، چه باید بکند؟

۳۲. حقوق مادی انسان‌ها مهم‌تر است یا حقوق معنوی آنها. توضیح دهید؟

۳۳. توبه اجتماعی به چه معناست؟ فرداد ۹۸ تهری و فرداد ۹۹ انسانی

۳۴. چرا بیماری ها و انحراف های اجتماعی از قبیل رشوه گرفتن و رباخواری باید در مراحل ابتدایی اصلاح کردند؟

۳۵. چهار مورد از از بیماری ها و انحراف های اجتماعی که باید در همان مراحل اولیه اصلاح شوند را بنویسید؟

۳۶. مهم ترین راه اصلاح جامعه ای که گرفتار بیماری ها و انحراف های اجتماعی مثل رباخواری شده است، چیست؟

۳۴ (انحراف های اجتماعی باید در همان مراحل ابتدایی خود اصلاح شوند تا گسترش نیابند و ماندگار نشوند) (رباخواری، رشوه گرفتن، بی توجهی به عفاف و پاکدامنی، ظلم کردن و ظلم پذیری و اطاعت از

غیر خدا از جمله این بیماری ها و انحراف هاست.) ۳۵

مهم ترین راه اصلاح و معالجه جامعه از این بیماری ها انجام دادن وظیفه امر به معروف و نهی از منکر

است) (اگر مردم در انجام این وظیفه کوتاهی کنند، گناهان اجتماعی، قوی تر و محکم تر می شوند و در

تمام سطوح جامعه نفوذ می کنند) در واقع اگر مردم در برابر این گناهان حساسیت نشان دهند و در برابر

آن بایستند و بکوشند که جامعه را اصلاح کنند. (به آسانی می توانند مانع گسترش گناهان شوند) (اما اگر

مردم کوتاهی کنند و اقدامات دلسوزان جامعه به جایی نرسد و به تدریج انحراف از حق بیشتر و بیشتر

شود، اصلاح آن مشکل می شود و نیاز به تلاش های بسیار و فعالیت های اساسی و زیربنایی پیدا می شود

تا آنجا که ممکن است نیاز باشد انسان های بزرگی جان و مال خود را تقدیم کنند تا جامعه را از تباهی

برهانند و مانع خاموشی کامل نور هدایت شوند.) ۳۹

بیشتر بدانیم

هنگامی که امیرالمؤمنین برای مبارزه با معاویه وارد صفین شده بود، برای لشکریان خود سخنرانی مهمی کرد. در قسمتی از این سخنرانی می فرماید:

«آنگاه که مردم بر حاکم چیره شوند و از وی اطاعت نکنند، یا حاکم بر مردم ستم ورزد، در این هنگام اختلاف و تفرقه پدید می آید و نشانه های ظلم و تجاوز آشکار می شود و فریبکاری در دین رواج می یابد و راه های روشن و سنت ها را می گردد. در این هنگام است که از روی هوشی و هوس عمل شود و احکام خدا تعطیل گردد و بیماری های قلب و روح فراوان شود. در چنین شرایطی دیگر مردم نمی ترسند که حق بزرگی را فرو گذار نمایند یا باطلی بزرگ انجام شود. در این هنگام نیکوکاران ذلیل و اشرار عزیز شوند و عقوبت خداوند در حق بندگان بزرگ گردد.»

سپس به مردم چنین پیشنهاد می کند: «پس ای مردم! بر شما باد خیرخواهی در اجرای حقوق و یاری نیکوی یکدیگر بر آن، زیرا هیچ کس، هر اندازه هم که در به دست آوردن رضای خداوند حریص باشد و تلاشش در راه اطاعت و بندگی خدا فراوان باشد، نمی تواند به حقیقت اطاعتی که شایسته خداوند است برسد...»

۳۷. اگر مردم در انجام دادن وظیفه امر به معروف و نهی از منکر کوتاهی کنند چه نتایج خواهد داشت؟

۳۸. اگر مردم در برابر گناهان جامعه حساسیت نشان دهند و در برابر آنها بایستند و بکوشند جامعه را به وضع و صلاح و

درستی بازگردانند چه نتیجه ای خواهد داشت؟

۳۹. اگر مردم در برابر گناهان جامعه کوتاهی کنند و اقدامات دلسوزان جامعه نیز به جایی نرسد چه نتیجه ای خواهد داشت؟

۴۰. تا چه زمانی برای توبه کردن مهلت داریم؟ بهترین زمان برای توبه کردن چه زمانی است؟

۴۱. چرا دوره جوانی بهترین زمان برای توبه کردن است؟

۴۲. صفات ناپسندی که در ما انسان ها پدید می آیند شبیه به چه چیزی است؟

تا چه زمانی برای توبه کردن مهلت داریم؟

۴۰ (سراسر عمر ظرف زمان توبه است^۱، اما بهترین زمان برای توبه، دوره ای است که امکان توبه بیشتر و

انجام آن آسان تر و جبران گذشته راحت تر است. بر این اساس، بهترین دوره برای توبه دوره جوانی است.) ۴۰

۴۱ (دوره جوانی دوره انعطاف پذیری، تحوّل و دگرگونی و دوره پیری دوره کم شدن انعطاف و تثبیت

خوی ها و خصلت هاست. اگر در دوره جوانی خصلت هایی در انسان پدید آمد و ماندگار شد خارج کردن

آنها در پیری بسیار سخت و طاقت فرسا خواهد بود) ۴۱ صفات ناپسندی که در ما پدید می آیند، (شبیه

ریشه های نهالی هستند که در ابتدا نفوذ کمی در خاک دارد اما هر قدر زمان می گذرد، نفوذ آن بیشتر

می شود و قوی تر می گردد تا جایی که کندن آن درخت بسیار سخت می شود. از این رو، توبه در جوانی

بسیار آسان تر از زمان پیری است.) ۴۲

امام خمینی علیه السلام خطاب به جوانان می نویسد :

۴۳ («بهار توبه ایام جوانی است که بار گناهان کمتر و تیرگی قلب و ظلمت درون اندک تر و شرایط توبه

سهل تر و آسان تر است. انسان در پیری حرص، طمع، حب جاه و مال و طول آرزویش بیشتر است، و

این به تجربه ثابت شده است) و حدیث شریف نبوی شاهد بر آن است^۲. فرض کنیم که انسان بتواند در

ایام پیری به توبه اقدام کند، از کجا که به پیری برسد و اجل، او را در سن جوانی و در حال اشتغال به

نافرمانی نریاید و به او مهلت دهد؟...

پس ای عزیز، از فریب های شیطان بترس و در حذر باش، و با خدای خود مکر و حيله مکن که

پنجاه سال یا بیشتر شهوت رانی می کنم و دم مرگ با کلمه استغفار جبران گذشته می کنم؛ اینها خیال خام

است. اگر در حدیث دیدی یا شنیدی که حق تعالی بر این امت لطف فرموده و توبه آنها را تا قبل از

مشاهده آثار مرگ یا خ^۳ (توبه در ایام پیری صحیح است؛ ولی هیئات که در آن وقت توبه از انسان

سرزند! مگر توبه لفظ است؟! اقدام به توبه زحمت دارد؛ ... چه بسا باشد که قبل از فکر توبه یا عملی

کردن آن، اجل مهلت ندهد و انسان را با بار معصیت های سنگین و ظلمت بی پایان گناهان، از این جهان

منتقل نماید. آن وقت خدا می داند که انسان به چه گرفتاری ها و بدبختی ها دچار می شود ...) ۴۴

پس ای عزیز، هرچه زودتر دامن همت به کمر بزن و عزم را محکم و اراده را قوی کن و از گناهان، تا

در سن جوانی هستی یا در حیات دنیایی به سر میبری، توبه کن و مگذار فرصت خداداد از دستت برود.»^۲

۱- اصول کافی، کلینی، ج ۲، ص ۴۴۰، کتاب کفر و ایمان.

۲- اشاره به این حدیث پیامبر صلی الله علیه و آله دارد که فرمود: آدمی پیر می شود در حالی که دو صفت در او جوان می شود: حرص و آرزوهای دور و دراز (بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۲۲).

۳- شرح چهل حدیث، امام خمینی علیه السلام، ص ۲۷۳ (با ساده سازی برخی کلمات و عبارات).

بیشتر بدانیم

برخیز تا به عهد امانت وفا کنیم
بی مغز بود سر که نهادیم پیش خلق
دارالشفای توبه نبسته است در هنوز
روی از خدا به هر که کنی شرک خالص است
چند آید این خیال و رود در سرای دل
چون برترین مقام ملک دون قدر ماست
تقصیرهای رفته، به خدمت قضا کنیم
دیگر فروتنی به در کبریا کنیم
تا درد معصیت به تدارک دوا کنیم
توحید محض کز همه رو در خدا کنیم
تا کی مقام دوست به دشمن رها کنیم
چندین به دست دیو زبونی چرا کنیم

پیشنهاد

مناجات التائبین را در کتاب «مفاتیح الجنان» بخوانید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید:
الف) گناه چه آثاری در وجود انسان باقی می‌گذارد؟
ب) چه اموری است که جز خداوند دیگری توان انجام آن را ندارد؟
ج) خداوند چه راهی پیش پای گناهکار قرار داده که راه عذرآوردن را بر او بسته است؟

ب) درستی یا نادرستی گزاره‌های زیر را با (ص/غ) مشخص کنید.

۱. در توبه کردن همیشه باز است و همواره توفیق توبه برای انسان‌ها میسر می‌باشد. **فرداد ۹۸ انسانی غ**
۲. دوره جوانی دوره کم شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست **فرداد ۹۸ تهری غ**
۳. حقوق مادی انسانها بسیار مهم‌تر و برتر از حقوق معنوی آنان است. **شهریور ۹۸ انسانی غ**
۴. انسان مانند موجودات دیگر می‌تواند در برابر موانع درونی ایستادگی کند. **دی ۹۸ تهری غ**
۵. همین‌که انسان بعد از انجام گناه، در دل احساس پشیمانی کند، توبه انجام شده و گناه بخشیده می‌شود. **دی ۹۸ انسانی ص**
۶. اگر رفتار ناپسند برخی افراد سبب بدبینی دیگران به دین شده، در واقع حقوق مادی افراد ضایع شده است. **فرداد ۹۹ انسانی غ**
۷. دوره جوانی دوره انعطاف‌پذیری و دوره پیری دوره کم شدن انعطاف و تثبیت خوی‌ها و خصلت‌هاست. **فرداد ۹۹ انسانی ص**

ج) عبارات‌های زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.

۱. شیطان، انسان‌ها را به سوی **تسویف** می‌کشاند که این به معنای امروز و فردا کردن است. **فرداد ۹۸ انسانی**
۲. اگر توبه با **ایمان** و **عمل صالح** همراه باشد گناهان را به حسنات تبدیل می‌کند. **فرداد ۹۸ تهری**
۳. اگر کسی با زبان، «استغفرالله» بگوید، اما در قلبش **پشیمان** نباشد، توبه نکرده است. **دی ۹۸ تهری**
۴. توبه، گناهان را پاک می‌کند و اگر با ایمان و **عمل صالح** همراه گردد، گناهان را به حسنات تبدیل می‌کند. **فرداد ۹۹ تهری**

قرائت

سوره احزاب؛ آیات ۳۲ تا ۳۶

يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ ۚ إِنَّ اتَّقِيْتُنَّ ۚ
فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَ
قُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَ قَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ
تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ ۚ وَ اقْنِ الصَّلَاةَ وَ آتِينَ الزَّكَاةَ
وَ اطْعَنَ اللَّهُ وَ رَسُولَهُ ۗ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ
الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَ اذْكُرْنَ
مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَ الْحِكْمَةِ ۚ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَ الْمُسْلِمَاتِ
وَ الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُؤْمِنَاتِ وَ الْقَانِتِينَ وَ الْقَانِتَاتِ
وَ الصَّادِقِينَ وَ الصَّادِقَاتِ وَ الصَّابِرِينَ وَ الصَّابِرَاتِ وَ
الْخَاشِعِينَ وَ الْخَاشِعَاتِ وَ الْمُتَصَدِّقِينَ وَ الْمُتَصَدِّقَاتِ
وَ الصَّابِئِينَ وَ الصَّابِئَاتِ وَ الْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَ
الْحَافِظَاتِ وَ الذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَ الذَّاكِرَاتِ
أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾ وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ
وَ لَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَ رَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ
الْخَيْرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۚ وَ مَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَالًا مُبِينًا ﴿٣٦﴾

درس نهم

زندگی در دنیای امروز و عمل به احکام الهی

تزکیه رمز رستگاری

قرآن کریم، رمز سعادت و رستگاری ما را تزکیه نفس دانسته و می فرماید :

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا^۱

به یقین هر کس خود را تزکیه کرد، رستگار شد.

۱) تزکیه نفس زمانی اتفاق می افتد که نفس ما از آلودگی ها پاک شود. این کار با توبه از گناهان آغاز می شود؛ اما برای تداوم پاک ماندن جان و دل انسان، می بایست علاوه بر توبه به سایر دستوراتی که خداوند فرمان داده است عمل نمود. دستورات اخلاقی، عبادی و... در این درس به یکی از مهم ترین این دستورات، یعنی احکام می پردازیم.

۱- سوره شمس، آیه ۹.

یگانه راه اطمینان

۲) احکام و قوانین دین اسلام، علاوه بر اینکه زندگی سالم در دنیا را تضمین می کند، سعادت و نیک بختی اخروی و ابدی را نیز تأمین می نماید. بنابراین، نمی توان بایدها و نبایدهای دینی و الهی را با قوانین بشری که اهداف محدود و کوچک دنیوی دارند، مقایسه کرد. ^۱ مثلاً گفت چرا خداوند برای فلان گناه چنین مجازاتی قرار داده است؟ چرا که خداوند می داند آن گناه مانعی بزرگ بر سر راه سعادت و نعمت های ابدی است؛ نعمت هایی که خداوند بخشی از آن را در قرآن کریم به ما معرفی کرده و مراتبی از آن هم که اخروی است؛ در این دنیا قابل درک و توصیف نیست. ^۳

«هیچ کس نمی داند چه پاداش هایی که مایه روشنایی چشم هاست برای آنها نهفته شده؛ این پاداش کارهایی است که انجام می دادند.»^۱

قابل تصور نبودن پاداش های اخروی

در همین مورد، خداوند به پیامبر ﷺ می فرماید:

«برای بندگان نیکو کارم چیزهایی ذخیره کرده ام که نه چشمی دیده، نه گوشی شنیده و نه به ذهن کسی خطور کرده است.»^۲

شما «عمر جاودان همراه با خوشبختی» را در نظر بگیرید؛ کدام برنامه غیردینی است که بتواند این هدف بزرگ را تضمین کند و ما را به آن برساند؟

بنابراین ^۳ زندگی دینی تنها شیوه مطمئن و قابل اعتمادی است که پیش روی هر انسان خردمند و عاقبت اندیش قرار دارد. هر کس که نگران عاقبت کار خود است به روشنی درمی یابد که تکیه بر خداوند و اعتماد به دستورات او، هرگونه نگرانی نسبت به آینده را از بین می برد. در غیر این صورت، آینده ای غیر قابل اعتماد در انتظار اوست. ^۴ خداوند، در سوره توبه با هشدار دادن به این مطلب می فرماید:

آیا آن کس که بنیاد [کار] خود را پایه و اساس زندگی مومنان بر تقوا و رضایت الهی است. بر پایه تقوای الهی

و خشنودی خدا نهاده، بهتر است؛

یا کسی که بنای خود را پایه و اساس زندگی گناهکاران بر لبه پرتگاه دوزخ است. بر لبه پرتگاهی در حال سقوط ساخته

و با آن در آتش دوزخ فرو می افتد؟

و خداوند گروه ستمکاران را هدایت نمی کند.

أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ،

عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ

وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ

أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ،

عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ

فَأَنْهَارَ بِهِ فِي نَارٍ جَهَنَّمَ

وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ^۳

۱- سوره سجده، آیه ۱۷.

۲- الجامع الصغير، سیوطی، ج ۲، ص ۲۳۷.

۳- سوره توبه، آیه ۱۰۹.

پیام کلی آیه: مقایسه میان زندگی استوار مومنان با زندگی لبه ی پرتگاهی ستمکاران

۶. چرا باید به همه احکام و دستورات خداوند عمل شود؟ اهمیت این موضوع در چیست؟

شکل دوم سوال : حکمت احکام و دستورات خداوند به چه معناست؟ اهمیت این موضوع در چیست؟

تدبر در قرآن

با تدبر در آیه شریفه صفحه قبل به سؤال های زیر پاسخ دهید :

۱- زندگی محکم و استوار بر چه پایه هایی بنا می شود؟

پرهیزکاری و تقوا - طلب خشنودی خداوند

۲- مقصود از بنای زندگی بر لبه پرتگاه، «عَلَى شَفَا جُرْفٍ هَارٍ»، چیست؟ فردار ۹۸ تهری

سهل انگاری در عمل به دستورات خداوند و بی توجهی به احکام خداوند

۳- چرا خداوند کسانی را که زندگی خویش را بر لبه پرتگاه بنا کرده اند، ظالم نامیده است؟

زیرا با عمل نکردن به دستورات خدا و گرفتار شدن به گناه، خود را از زندگی خوب دنیایی و

زندگی جاودانه سرشار از نعمت و آسایش اخروی محروم کرده اند در واقع به خود ظلم کرده اند.

شایسته است در زمینه احکام دین به نکات زیر توجه جدی داشته باشیم :

۴- میان سعادت انسان در دنیا و جهان آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام)، ارتباط و هماهنگی برقرار است، گرچه ممکن است درک آن برای ما، در حال حاضر ممکن نباشد. بنابراین، از هر راهی نمی توان به سعادت اخروی رسید؛ درست مانند رشد بدن در همین دنیا که فقط با تغذیه صحیح حاصل می شود. از این رو، آن هدف بزرگ با یک زندگی غیرمسئولانه و بدون برنامه سازگار نیست) بلکه یک زندگی جدی و یک عزم قوی و استوار را طلب می کند.

۵- هر دستور خداوند، دلایل خاص خود را دارد که «حکمت» آن حکم و دستور نامیده می شود. گاهی ما حکمت برخی از دستورات خداوند را می دانیم و گاه از آنها مطلع نیستیم. گاهی هم از علوم مختلف کمک می گیریم تا حکمت آن را به دست بیآوریم) این یک تلاش خوب و ارزشمند است. اما باید توجه داشته باشیم که آنچه ما کشف می کنیم، در برابر علم بی نهایت الهی که وضع کننده این احکام است بسیار ناچیز است) بنابراین نباید چنین بیندازیم که با فهمیدن یکی از حکمت های یک دستور الهی به همه حکمت های آن پی برده ایم و این فهم را مبنای تصمیم گیری قرار دهیم.

۶- از آنجا که خداوند نصیحت گر حقیقی مردم و خواهان سعادت آنان است، به منظور پیشگیری از خطرات، هشدارهایی داده است تا مردم، قبل از گرفتار شدن، آن خطرات را بشناسند و از آن دوری کنند) اما کسانی که از گسترش این خطرات نفع می برند به ما می گویند چرا در اسلام این قدر منع کردن و حرام کردن رایج است؟! در حالی که می دانیم چنین نیست؛ مثلاً اسلام صدها نوع ورزش و بازی را که در دنیا رواج دارد، حلال می شمارد و مردم را نه تنها به ورزش کردن تشویق می کند بلکه اگر ورزش به قصد آمادگی

۷. گاهی ما علت احکامی را که نمی دانیم با تلاش و از راه علم به دست می آوریم، آیا اسلام این تلاش را تأیید می کند؟

۸. چرا خداوند در احکام دین خطرات انحرافی را گوشزد کرده است؟

۹. "چرا در اسلام اینقدر منع کردن و حرام کردن رایج است" این گفته و عقیده چه کسانی است؟

پاسخ: کسانی که به دنبال منفعتشان از این حرام ها هستند.

۱۱. خداوند برای منع یک عمل به چه چیزی نگاه می کند؟

۱۲. فقها و مجتهدین احکام اسلامی را متناسب با چه چیزی استخراج می کنند مثال بزنید؟

۱۳. رفتار پیامبران و فقها و مجتهدین در برابر تمایلات انحرافی جامعه چگونه بود؟

برای انجام وظایف الهی باشد، آن را مستحب و دارای پاداش اخروی می داند. (اسلام فقط ورزشی را که همراه با قمار یا زیان آور باشد، بد می شمارد و منع می کند؛ این یک منع، با آزادی اجرای صدها ورزش و بازی دیگر، قابل مقایسه نیست. اما تشویق کنندگان به قمار، این یک منع را چنان بزرگ می کنند که گویی دین مانع ورزش و بازی شده است) ممکن است همین منع را هم برخی دوست نداشته باشند! اما خداوند به ضررهای یک عمل نگاه می کند، نه دوست داشتن یا نداشتن مردم) قرآن کریم می فرماید :

... و بسا چیزی را خوش نمی دارید و آن برای شما خوب است و بسا چیزی را دوست می دارید و

آن برای شما بد است و خدا می داند و شما نمی دانید.^۲ تسلیم بودن در برابر دستورات خداوند حکیم هر چند که ما مصلحت آن را ندانیم

۴- درست است که اسلام در هر دوره و زمانه ای قابل اجراست و هر قدر زندگی بشر پیچیده تر شود و نیازهای جدیدی پدید آید، (فقها و مجتهدین می توانند احکام اسلامی را متناسب با آن شرایط استخراج کنند، اما این بدین معنا نیست که اگر جوامع بشری دچار انحراف شدند و خواسته ها و تمایلات مخالف با سعادت خود پیدا کردند، اسلام آن خواسته ها را بپذیرد و مطابق با آنها حکم کند).^۳ در طول تاریخ جوامعی بوده اند که منحرف شده اند، اما پیامبرشان در مقابل آن انحراف ایستاده و با آنان مبارزه کرده است.^۲ در زمانه ما هم انحرافات هست که دامنگیر گروه زیادی از مردم دنیا شده، مثلاً در برخی کشورها قمار و شراب رایج شده است. این دو عمل میان مردم عرب قبل از اسلام نیز رایج بود و آنان که قماربازان ماهری بودند، بسیار سود می کردند و آنان که شراب می فروختند منفعت خوبی به چنگ می آوردند و اقتصادشان رونق داشت. وقتی تازه مسلمانان شنیدند که پیامبر ﷺ به دستور خداوند این دو عمل را حرام کرده نزد پیامبر آمدند و در این باره از او سؤال کردند. خداوند نیز این آیه را نازل کرد :

حُرْمَتِ شَرَابٍ وَ قَمَارٍ

منظور منفعت های مادی که از تولید، خرید و فروش به دست می آید.

علت حرمت:

ضرر و گناه بیشتر نسبت به منفعتشان

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ

قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ

وَ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ

وَ إِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا

از تو درباره شراب و قمار می پرسند

بگو در آن دو گناهی بزرگ

و منفعت هایی برای مردم است

اما گناهشان بزرگ تر از منفعتشان است.

۱- امیرالمؤمنین در دعای کمیل از خداوند درخواست می کند که اعضا و جوارح او را قوی کند تا بهتر بتواند وظایف خود را انجام دهد (قَوْلِ عَلِيِّ خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي وَ اَشُدُّدِ عَلَيَّ الْعَزِيمَةَ جَوَانِحِي...) ۲- سوره بقره، آیه ۲۱۶. ۳- مثلاً با اینکه اکثریت قوم لوط خواسته های نامشروع داشتند، حضرت لوط عليه السلام در برابر تمایلات انحرافی آنان ایستاد و هیچ گاه در برابر قوم خود کوتاه نیامد. ۴- خمر در زبان عربی به معنای پوشاندن است و از این جهت به شراب خمر گفته می شود که با مستی ای که ایجاد می کند، گویی روی عقل برده ای می افکند و مانع عملکرد آن می شود. ۵- سوره بقره، آیه ۲۱۹.

وظیفه فقها نیز این است که مانند پیامبران عمل کنند.

شکل دوم سوال: دو مورد از آسیب های قمار را بنویسید؟ شهریور ۹۸ تهرمی

فردار ۹۸ انسانی فردار ۹۹ تهرمی

شکل سوم سوال: چرا در دین مبین اسلام، قمار، حرام شمرده شده است و انسان ها از انجام آن منع شده اند؟

مسلمانان این کلام خدا را پذیرفتند و آنها هم که این کسب و کار را داشتند، از منفعتی که برایشان داشت صرف نظر کردند تا مرتکب گناه نشوند. اما با روی کار آمدن بنی امیه و بنی عباس، بار دیگر شراب و قمار در دربار آنها رواج پیدا کرد و به دنبال آن برخی از مردم نیز مرتکب این دو عمل شدند. با این حال عموم مسلمانان، هیچ گاه زشتی این عمل را فراموش نکردند.

۱۴ (قمار علاوه بر اینکه یک کار بیهوده است، پول و ثروت مردم را در مسیری که هیچ فایده‌ای برای جامعه ندارد به کار می‌گیرد. از طرف دیگر، این عمل میان برنده و بازنده کینه و دشمنی به وجود می‌آورد. امروزه متأسفانه در برخی از کشورها، از جمله آمریکا قمارخانه‌های بزرگ و مجلل ساخته شده و گاه رئیس جمهور یک کشور، خودش صاحب قمارخانه‌های بزرگ است و از این راه کسب ثروت می‌کند. اما این فراگیری دلیل نمی‌شود که اسلام در برابر آن کوتاه بیاید و آن را گناه محسوب نکند.

یکی دیگر از انحرافات قبل از اسلام که امروزه هم در برخی جوامع رایج شده، ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرع است. ۱۶ رایج شدن این ارتباط بازگشتی به دوران جاهلیت است و بنیان خانواده را متزلزل می‌کند. همان طور که در کشورهایی که این قبیل رابطه‌ها وجود دارد، خانواده استحکام خود را از دست داده و فرزندان تک‌سرپرست فراوان شده‌اند. ۱۶

قرآن کریم در همان زمان نزول که این عمل فراوان بود، در مقابل آن ایستاد و آن را گناه کبیره شمرد و راه‌های آسان و بدون گناه برای ارتباط جنسی پیشنهاد داد. ۱۷ این حکم نه تنها برای دیروز بلکه برای امروز و فردای انسان‌ها باقی است تا هیچ گاه موقعیت خانواده متزلزل نشود و سلامت جسمی و روحی انسان‌ها به خطر نیفتد. ۱۷

فلسفه = علت = حکمت

به زنا نزدیک نشوید

قطعاً آن عملی بسیار زشت

و راهی ناپسند است.

حرمت و ممنوعیت زنا

وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجِي

إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً

وَسَاءَ سَبِيلاً^۳

فلسفه حرمت زنا: به دلیل زشتی بسیارش و ترغیب کردن به گناهان دیگر.

زندگی در شرایط ویژه

آری، این سخن درست است که فرهنگ و تمدن امروزی بشر براساس دستورات الهی شکل نگرفته و بسیاری از عادت‌ها و رفتارها با دستورات دینی در تعارض است و این تعارض، رعایت قوانین

۱- منظور از «منافع للناس» در آیه نیز، همان منفعت‌های اقتصادی است که برخی مردم از تولید و خرید و فروش شراب کسب می‌کردند.

۲- به کتاب‌های «جهان در عصر بعثت» از شهید سید محمد حسینی بهشتی و «سنن جاهلی عرب و روش برخورد قرآن کریم» از محمدعلی امانی مراجعه کنید.

۱۵. سه مورد از انحرافات قبل از اسلام که امروزه فراگیر شده اند کدامند؟ قمار - شراب - ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرعی

۱۶. پیامد ارتباط جنسی خارج از چارچوب شرعی را بنویسید؟

۱۱۲ ۱۷. دلایل قاطعیت قرآن کریم در برابر زنا و گناه کبیره شمردن آن چیست؟

شکل دوم سوال: چرا در آیه ی «وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجِي إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلاً» انسان از نزدیک شدن به زنا نهی شده است؟

الهی را تا حدودی سخت کرده است، اما از آنجا که ایمان داریم این قوانین، فرمان‌های خداست، با اعتماد به نفس بالا و توکل بر او وارد عمل می‌شویم. در این صورت^{۱۹} (هم زمینه را برای آگاهی دیگران نسبت به اسلام فراهم می‌نمایم و هم از اسلامان در صحنه عمل و زندگی دفاع می‌کنیم؛ همان‌طور که در سال‌های قبل از سرزمین و آیینمان با تمام وجود دفاع کردیم و موفق شدیم)^{۱۹}

بیشتر بدانیم

کتاب «خاطرات سفیر» سرگذشت یک دختر دانشجو است که تصمیم گرفته در معتبرترین دانشگاه‌های اروپا تحصیل کند و در عین حال همه احکام دین را رعایت نماید. این کتاب، خاطرات او از بخشی از اتفاقاتی است که در مدت تحصیل برای وی رخ داده است.^۱ در ادامه قسمتی از یکی از این خاطرات را می‌خوانیم:

کنفرانس مد

دانشگاه آتره^۲ من را فرستاده بود به یه کنفرانس که طراحان لباس، مدهای تابستان آینده را رونمایی می‌کردن. ساعت ۸ صبح توی سالن کنفرانس بودم. یکی از طراحی‌های مد سخنرانی‌اش را آغاز کرده بود. لباسایی که طراحی‌شون را در قالب بروشور نشون می‌داد افتضاح بودن؛ تیکه پاره ... شل و ول ... خانم طراح حدود دو ساعت حرف زد. از اینکه این لباسا ال هستند و بل هستند و ما برنامه‌هایی برای جا انداختن این مد داریم.

موقع پذیرایی شد. در سالن پذیرایی توجهم به لباس خانم طراح جلب شد. بسیار شیک و شکیل و سنگین! یک کت و شلوار سرمه‌ای با یه بلیز یقه شکاری صدفی و یه گردنبند مروارید. موهای کوتاه مرتب داشت و اتفاقاً بسیار بسیار معقول و متناسب لباس پوشیده بود. من تنها خانم محجبه سالن بودم و با نگاه کردن به اون حس کردم همون قدر که اون توجه من رو جلب کرده من هم برای اون جذابم. به سمتش رفتم و شروع کردم به معرفی خودم. زمان استراحت داشت تموم می‌شد و باید برمی‌گشتیم توی سالن سخنرانی، اما یه علامت سؤال تو ذهنم بود که تصمیم گرفتم از ایشان بپرسم:

۱- خاطرات سفیر، نیلوفر شادمهری، دانشجوی دکترای رشته طراحی صنعتی.

۲- Angers: دانشگاهی در شهر آتره فرانسه که نویسنده در آن دوره دکتری خود را گذرانده است.

— عذر می خوام؛ یه سؤال خصوصی!

— بله، بپرس.

— لباسایی که شما پوشیدید صد و هشتاد درجه با اونچه تیم شما طراحی کرده تفاوت داره، شما خودتون هم حاضرید از این لباسایی که طراحی کردید بپوشید؟!
ابروهاش را بالا انداخت و خندید و همون طور که به سمت در ورودی سالن می رفت گفت :
«نه ... نه ... من یه مدیرم. شأن من نیست! اینا برای من نیست، برای مردمه» ...

با توجه به آنچه گفته شد، نحوه اجرای احکام اسلامی در سه عرصه فرهنگ و ارتباطات، ورزش و بازی و اقتصاد را بیان می کنیم :

۱- عرصه فرهنگ و ارتباطات

۲۰ (فرهنگ، روح حاکم بر جامعه و نشان دهنده هویت و شخصیت آن است. نوع اجزا و عناصر فرهنگی هر جامعه نشان دهنده درجه و میزان ارزشمندی و تعالی آن جامعه است).^{۲۰} (اعتقاد به خدا و یکتاپرستی، ایمان و اعتقاد به پیامبران الهی و اعتقاد به معاد و پابندی به آن، معیارهای اصلی در تشخیص ارزشمندی فرهنگ جوامع است).^{۲۰} توجه به عدالت، خردورزی، علم و دانش، عفاف و پاکدامنی، دوری از شهوت و غضب و پابندی به احکام و دستورات الهی از معیارهای دیگر یک فرهنگ برتر است.

۲۲ (احکام و قوانین اجتماعی اسلام باید به گونه ای تنظیم شود که سبب رشد و تقویت این معیارها شود).^{۲۲}

از این رو :

۱- تولید، توزیع و تبلیغ فیلم های سینمایی و تلویزیونی، لوح های فشرده،

مجلات، روزنامه ها، کتاب ها و انواع آثار هنری به منظور گسترش فرهنگ و

معارف اسلامی و مبارزه با تهاجم فرهنگی و ابتذال اخلاقی، از مصادیق مهم

عمل صالح و از واجبات کفایی^۲ و دارای پاداش اخروی بزرگ است.

نکته مهم^{۲۳}: (حق نشر، حق تکثیر یا کپی رایت، مجموعه ای از حقوقی است که به پدیدآورنده یک

اثر در حوزه کارهای ادبی، سینمایی، موسیقی، عکاسی، نرم افزار، طراحی های صنعتی و ... تعلق

می گیرد. یکی از این حقوق این است که تنها پدیدآورنده آن اثر اجازه نشر و تکثیر آن را دارد و هرگونه

۱- تلخیص از کتاب خاطرات سفیر، صص ۱۴۵ تا ۱۵۰

۲- واجب کفایی، عملی است که بر همه واجب است، اما اگر کسانی در حد کفایت به آن اقدام کنند، از دوش دیگران برداشته می شود.

واجب عینی عملی است که انجام آن بر تک تک مسلمانان واجب است.

۲۲. احکام و قوانین اسلام باید چگونه تنظیم شود؟

۲۳. حق نشر، حق تکثیر یا کپی رایت به چه معناست؟ نظر مراجع در این مورد را بنویسید؟
۱۱۴

..... بزرگی هستند که در دولت نفوذ دارند. پاسخ: آمریکا - سرمایه داران

۲۵. یکی از مهم ترین ابزارهای کشورهای سلطه گر برای تسلط بر دیگر کشورها کدام است؟

استفاده و بهره برداری از اثر نیاز به دریافت اجازه از پدیدآورنده دارد. طبق نظر همه مراجع، اگر تولیدکننده یک اثر، تکثیر و کپی آن اثر را جایز نداند تکثیر آن حرام است؛ خرید و استفاده از این آثار نیز حرام می باشد) ۲۳

۲- ایجاد پایگاه های اینترنتی و شبکه های اجتماعی در فضای مجازی به منظور اشاعه فرهنگ و

معارف اسلامی و مقابله با اندیشه های کفرآمیز و ابتذال اخلاقی، مستحب است و در مواردی واجب کفایی؛ کفایی افرادی که توانایی علمی، فنی و مالی آن را دارند باید به ایجاد آن مبادرت ورزند.

یکی از مهم ترین ابزارهای کشورهای سلطه گر، (وسایل ارتباطی از قبیل پایگاه های اینترنتی، شبکه های اجتماعی، ماهواره ها و سایر رسانه های اجتماعی است.) مرکز این وسایل ارتباطی در کشورهای نظیر آمریکا است و صاحبان آنها سرمایه داران بزرگی هستند که معمولاً در دولت های خود نفوذ فراوان دارند و برای (تسلط بر کشورها اقداماتی از قبیل: به دست آوردن اطلاعات محرمانه اقتصادی، سیاسی، نظامی و فرهنگی کشورها و تجزیه و تحلیل آنها برای تصمیم گیری های دقیق علیه کشورهای مورد هدف را انجام می دهند.) ۲۶

از همین رو (لازم است مانع سلطه رسانه ای و ارتباطی بیگانگان بر کشور شویم و این یکی از مهم ترین مصداق های قاعده «نفی سبیل» است. بنابراین بر دولت اسلامی واجب است که زیرساخت های لازم برای پایگاه های ارتباطی بومی و داخلی را فراهم کند. بر ما نیز واجب است که حتی المقدور از وسایل ارتباطی داخلی بهره ببریم و مانع نفوذ و سلطه رسانه ای بیگانگان شویم.) ۲۷

۳- استفاده از موسیقی، خواه موسیقی سنتی و کلاسیک باشد و خواه غیر سنتی و مدرن جایز و حلال است. (فقط آن نوع موسیقی که بی بندوباری و شهوت را تقویت و تحریک می کند و مناسب مجالس لهو و لعب است، حرام است. استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودها و برنامه های فرهنگی مفید نیز حلال و جایز است.) ۲۸

۴- تولید، توزیع و تبلیغ فیلم ها، لوح های فشرده و سایر رسانه هایی که در بردارنده تصاویر یا متونی هستند که موجب انحراف و فساد می شوند و یا در بردارنده موسیقی مطرب و مناسب با مجالس لهو و گناه باشند، از گناهان بزرگ شمرده می شود و خرید و فروش آنها حرام است. همچنین، تماشا کردن و گوش دادن به آنها نیز حرام است.

۵- (شرکت در مجالس شادی، مانند جشن عروسی، جشن های مذهبی و ملی جایز است و حتی اگر

۱- قرآن کریم می فرماید: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا»؛ سورة نساء، آیه ۱۴۱.

۲۶. هدف سرمایه داران از تسلط بر رسانه ها چه چیزی است؟ و برای رسیدن به آن هدف دست به چه اقدامی می زنند؟

۲۷. در مورد اهمیت منع سلطه رسانه ای و ارتباطی بیگانگان بر کشور، توضیح دهید. وظیفه ی ما در این رابطه چیست؟

شکل دوم سوال یکی از مهمترین مصداق های قاعده ی نفی سبیل کدام است؟ وظیفه ی ما در این رابطه چیست؟

۲۸. چه نوع موسیقی حرام است؟ استفاده از ابزار آلات موسیقی برای سرودها و برنامه های فرهنگی چه حکمی دارد؟
۲۹. شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی و جشن های ملی، مذهبی چه حکمی دارد توضیح دهید؟

موجب تقویت صلۀ رحم یا تبلیغ دین شود مستحب است؛ به شرط آنکه در این مجالس، احکام دین مانند روابط میان محرم و نامحرم رعایت شود. (۲۹)

۲- عرصۀ ورزش و بازی:

۳۰. (دین اسلام از مسلمانان می‌خواهد برای سلامت و تندرستی خود بکوشند و از هر کاری که تندرستی را به خطر می‌اندازد، دوری کنند. علاوه بر این، خوب است هر مسلمانی بکوشد که بدنی قوی و نیرومند داشته باشد تا در زندگی از سلامت برخوردار باشد

و بتواند بهتر فعالیت کند و در هنگام خطر و مبارزۀ با دشمنان دین پیروزمندانه عمل نماید. پیامبر اکرم ﷺ و امام علی (علیه السلام) از دلاوران زمان خود بودند و در تمام جنگ‌ها شجاعانه می‌جنگیدند. البته قوی شدن بدن وقتی ارزشمند است که قوت بازو سبب تواضع و فروتنی انسان شود، نه فخرفروشی بر دیگران) ۳۰

۲- کسانی که برای تقویت رابطه صمیمانه میان خویشان و همسایگان و سلامت اخلاقی افراد خانواده در برگزاری بازی‌ها و ورزش‌های دسته‌جمعی پیش‌قدم می‌شوند، از پاداش اخروی بهره‌مند خواهند شد.

۳- شرط بندی، از امور زیان‌آور روحی و اجتماعی است و انجام آن، حتی در بازی‌ها و ورزش‌های معمولی نیز حرام می‌باشد.

۴- اگر ورزش و بازی‌های ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد و بی‌بندوباری‌های دنیای کنونی ضرورت یابد، فراهم کردن امکانات آن واجب کفایی است.

دانش تکمیلی

برای مطالعه بیشتر در خصوص حکم شرط بندی‌های دوستانه و نیز گرفتن پول جهت شرکت در برخی مسابقات ورزشی به وبگاه گروه قرآن و معارف بخش «دانش تکمیلی»، مراجعه کنید.

۳- عرصۀ اقتصاد:

در عصر حاضر سبکی از زندگی اقتصادی^{۳۱} که مبتنی بر تولید انبوه کالا و مصرف فراوان^{۳۱} و نیز توجه

۱- بازی مجموعه فعالیت‌هایی است که برای نشاط و تفریح انجام می‌شود. ورزش مجموعه حرکاتی است که برای سلامتی جسمانی و تقویت اندام‌هاست. بازی‌های ورزشی، آن دسته از بازی‌هایی هستند که هم سبب نشاط و فرح می‌شوند و هم به تقویت اندام‌ها کمک می‌کنند، مانند فوتبال، والیبال، دو و میدانی و بسیاری از بازی‌های محلی.

و رشد اقتصادی حرکت کنیم باید چه مواردی را رعایت کنیم؟

۳۳. باید مسئولین کشور در مدیریت اقتصاد چه اهدافی را دنبال کنند؟ شهریور ۹۸ انسانی - دی ۹۸ تهری

به رفاه بیش از حد و لذت‌های مادی است، در غرب رایج شده که سایر ملت‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است. برای اینکه بتوانیم بر مشکلات اقتصادی ناشی از تمدن جدید و معضلات داخلی فائق شویم و در مسیر عدالت و رشد اقتصادی حرکت کنیم، لازم است موارد زیر را به دقت رعایت کنیم:

- ۱- مسئولین باید اقتصاد کشور را به گونه‌ای مدیریت کنند که سه هدف زیر محقق شود:
- ۳۳ اول (استقلال اقتصادی و عدم سلطه و نفوذ بیگانگان؛ دوم، پیشروی به سوی عدالت و قسط و کاهش فاصله طبقاتی؛ سوم، حرکت به سوی آبادانی و عمران در عین دوری از دنیازدگی و تجمل‌گرایی) ۳۳
- ۳۲ (بکوشیم که رزق و روزی حلال به خانه بیاوریم و از همه اموری که سبب ناپاک شدن روزی ما می‌شود، مانند تولید کالا با کیفیت پایین و فریبکاری در معامله خودداری کنیم) تا ۳۲ هم
- آثار مثبت روزی حلال را در زندگی خود و تربیت فرزندان مشاهده کنیم و هم به اقتصاد کشور کمک نماییم.

رسول خدا ﷺ می‌فرماید: عبادت ده جزء دارد که نه جزء آن، کسب و کار حلال است!

۳۲ (برای آشنایی با حلال و حرام در کسب و کار و تجارت باید با احکام تجارت آشنا شویم تا گرفتار کسب

حرام نگردیم.) حضرت علی (ع) در این باره می‌فرماید:

حدیث امام علی (ع)

يَا مَعْشَرَ التَّجَارِ،

الْفِقَهَ،

نُمِّ الْمَتَجَرِّ!

مخاطب تاجران و بازرگانان

در مورد ضرورت آشنایی با احکام تجارت قبل از ورود

به عرصه ی کار و تجارت برای گرفتار نشدن به کسب حرام

ای گروه تاجران و بازرگانان!

اول یادگیری مسائل شرعی تجارت،

سپس تجارت کردن.

۳۲ (بکوشیم که همه از کالای ایرانی استفاده کنیم و کالای مرغوب در اختیار مردم قرار دهیم) اگر ۳۲

مصرف کالاهای خارجی سبب وابستگی کشور شود، واجب است از خرید آن خودداری شود.

۴۴ (اشرافی‌گری، تجمل‌گرایی برخی مسئولین و فساد اداری و مالی، یکی از مهم‌ترین عوامل

عقب ماندگی اقتصادی و به وجود آمدن فاصله طبقاتی است که علاوه بر آثار منفی اقتصادی، باعث

بی‌اعتمادی عمومی و رواج تجمل‌گرایی و مصرف‌گرایی در میان مردم می‌شود.) بنابراین، بر مسئولین

و مدیران کشور واجب است که از این شیوه زندگی اجتناب کنند و با اسوه قرار دادن خود، دیگران

را به سوی یک اقتصاد سالم دعوت کنند. مجموعه افراد جامعه نیز باید با پیروی از پیامبر اکرم ﷺ و

امر به معروف و نهی از منکر روابط اقتصادی را سالم نگه دارند.

۱ - قاعدة نفی سبیل

۲ - بحار الأنوار، مجلسی، ج ۱۰۳، ص ۹.

۳ - کافی، کلینی، ج ۵، ص ۱۵۰.

۳۴. یکی از مهمترین عوامل عقب ماندگی اقتصاد و فاصله طبقاتی را بنویسید و پیامد آن را ذکر کنید!

شکل دوم سوالین چرا مسئولین و مدیران کشور، باید از اشرافی‌گری و تجمل‌گرایی اجتناب کنند؟ دی ۹۸ انسانی

بررسی

برخی می گویند: «ما از کالای ایرانی استفاده خواهیم کرد به شرطی که بهتر یا هم ردیف کالای خارجی باشد.» نظر شما در این باره چیست؟

۳۲) از تخریب محیط زیست پیرامون خود جلوگیری کنیم) با توصیه به اطرافیان استفاده از سموم شیمیایی، پلاستیک، کاغذ و مانند آن را به حداقل برسانیم.

۳۴) ممکن است در محیط زندگی ما، مانند مدرسه، محله و محیط کار افرادی بی بضاعت زندگی کنند که زندگی تجملی دیگران غم و اندوه آنان را به دنبال داشته باشد) از این رو بهتر است از مدگرایی و تجمل در پوشش و سایر ابعاد زندگی دوری کرده و ساده زیستی پیشه نماییم.

۳۵) امروزه کشورهای سلطه گر می کوشند تا از طریق برقراری روابط تجاری هدفمند، کنترل اقتصادی سایر کشورها را به دست بگیرند و آنها را به خود وابسته نمایند و استقلال آنان را از بین ببرند) بنابراین) بر دولت واجب است روابط اقتصادی با کشورها را به گونه ای تنظیم کند که آن کشورها نتوانند در مواقع خطر کشور ما را تحت فشار قرار دهند) ۳۶

۸- از آنجا که رژیم صهیونیستی، سرزمین مسلمانان را به کمک انگلستان در سال های قبل به زور تصرف کرده و در آنجا غاصبانه یک کشور تشکیل داده است، هر نوع تجارتی که به نفع این رژیم باشد، همچون وارد کردن و ترویج کالاهایی که سرمایه داران این رژیم در آن شریک هستند حرام است.

پاسخ بررسی بالای صفحه: زمانی که کالای ایرانی هم کیفیت و هم قیمت خارجی است که همه مردم می دانند باید جنس ایرانی خرید کنند منظور از حمایت از کالای ایرانی این است که هر چند کالا ایرانی از مشابه خارجی کیفیت کم تری دارد ما کالای ایرانی را می خریم تا به تولید کننده ایرانی فرصت تولید می دهیم که تولید بیشتر باعث افزایش کیفیت، ارزان تر شدن آن و اشتغال مردم و بهبود وضع اقتصادی همه مردم می شود. تولید کننده نیز باید قدر حمایت مردم را بداند و در مسیر پیشرفت حرکت کند.

ب) درستی یا نادرستی گزاره های زیر را با (ص/غ) مشخص کنید.

۱. احکام و قوانین دین اسلام فقط سعادت و نیک بختی اخروی و ابدی را تأمین می کند. **فرداد ۹۸ تهری غ**
۲. میان نعمت های الهی در آخرت و بایدها و نبایدهای دین (احکام) ارتباط و هماهنگی برقرار است. **شهریور ۹۸ تهری ص**
۳. قمار یک کار بیهوده است و میان برنده و بازنده دشمنی به وجود می آورد. **دی ۹۸ تهری ص**
۴. بایدها و نبایدهای دینی و الهی با قوانین بشری که اهداف محدود و کوچکی دارند. قابل قیاس است. **فرداد ۹۹ تهری غ**
۵. احکام و قوانین دین اسلام، فقط زندگی سالم در دنیا را تضمین می کند. **فرداد ۹۹ انسانی غ**

ج) عبارت های زیر را با کلمات مناسب تکمیل کنید.

۱. قبل از ورود به عرصه تجارت، باید با **احکام**... آن آشنا شویم تا گرفتار کسب حرام نگردیم. **فرداد ۹۸ انسانی**
۲. در احکام دین، هر دستور خداوند. دلایل خاص خود را دارد که **حکمت** آن حکم و دستور نامیده می شود. **فرداد ۹۸ تهری**
۳. اشرافی گری برخی مستولان و فساد اداری و مالی، یکی از عوامل عقب ماندگی **اقتصادی** است. **فرداد ۹۹ تهری**
۴. یکی از مهم ترین مصادیق قاعده **نفی سبیل** این است که مانع سلطه ی رسانه ای بیگانگان بر کشور شویم. **فرداد ۹۹ انسانی**

ح) احکام

حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید. (جایز - مستحب - واجب - مکروه - حرام) **فرداد ۹۸ انسانی**

الف) ورزش کردن به قصد آمادگی برای انجام وظایف الهی **مستحب**

ب) تلاش برای پیشرفت علمی و افزایش تولید داخلی **واجب**

ج) استفاده از موسیقی سنتی یا مدرن غیر لهوی **جایز**

ح) احکام حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید : واجب - واجب کفایی - حرام - مستحب (یک مورد اضافی است) **فرداد ۹۸ تهری**

۱- هر نوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**

۲- تلاش برای پیشرفت علمی ، صنعتی و افزایش تولید داخلی **واجب**

۳- تولید فیلم های سینمایی و تلویزیونی، تاریخی و اجتماعی به سبب اعتلای فرهنگ اسلامی و تربیت دینی **واجب کفایی**

حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید : واجب - جایز - واجب کفایی - مستحب (یک مورد اضافی است) **شهریور ۹۸ تهری**

الف) شرکت در مجالس شادی جهت تقویت صلہ رحم **مستحب**

ج) فراهم کردن زیرساخت های لازم توسط دولت اسلامی برای پایگاه های ارتباطی بومی و داخلی **واجب**

د) توزیع انواع آثار هنری به منظور گسترش فرهنگ و معارف اسلامی و مبارزه با تهاجم فرهنگی **واجب کفایی**

حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید. (جایز - مستحب - واجب کفایی - مکروه - حرام) **شهریور ۹۸ انسانی**

الف) تولید مستند اجتماعی به نیت تربیت دینی **واجب کفایی**

ب) شرکت در جشن های مذهبی و ملی که موجب تبلیغ دین شود. **مستحب**

ج) شرط بندی در بازی ها و ورزش های معمولی **حرام**

حکم هر یک از موارد زیر را مشخص کنید. (واجب - مستحب - مکروه - حرام : یک مورد اضافی است.) **دی ۹۸ تهرینی**

الف) بهره بردن از وسایل ارتباطی داخلی **واجب**

ب) شرکت در مجالس شادی به منظور تبلیغ دین **مستحب**

ج) شرط بندی کردن در بازی ها و ورزش های معمولی **حرام**

حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید. (حلال و جایز - مستحب واجب کفایی - مکروه - حرام) **دی ۹۸ انسانی**

الف) استفاده از ابزارها و آلات موسیقی برای اجرای سرودهای فرهنگی مفید **حلال و جایز**

ب) تماشا کردن تصاویر یا متونی که موجب انحراف و فساد می شوند. **حرام**

ج) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن مردم از فساد در شرایط ضروری **واجب کفایی**

هر یک از عبارات زیر چه حکمی دارد؟ «جایز - واجب کفایی - مستحب - مکروه - حرام: یک مورد اضافی است.» **فرورداد ۹۹ تهرینی**

الف) وابستگی کشور به بیگانگان با خریدن کالاهای خارجی **حرام**

ب) استفاده از آلات موسیقی برای برنامه های فرهنگی مفید **جایز**

ج) شرکت کردن در مجالس شادی جهت تقویت صلہ رحم یا تبلیغ دین **مستحب**

د) ضرورت فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن افراد جامعه از فساد **واجب کفایی**

حکم هر یک از موارد زیر را بنویسید. (واجب - جایز - واجب کفایی - حرام) **فرورداد ۹۹ انسانی**

الف) هرنوع تجارت به نفع رژیم صهیونیستی **حرام**

ب) اجتناب مسئولین و مدیران کشور از اشرافی گری **واجب**

ج) فراهم کردن امکانات ورزشی برای دور شدن مردم از فساد **واجب کفایی**

د) شرکت در مجالس شادی مانند جشن عروسی و جشن های مذهبی و ملی **جایز**

قرائت

سوره بقره؛ آیات ۱۴۲ تا ۱۴۵

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَاهُمْ عَن قِبَلَتِهِمْ الَّتِي
كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ
يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢١﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ
أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ
عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ط وَ مَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا
لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى عَقْبَيْهِ ؕ وَإِن
كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ط وَ مَا كَانَ
اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ؕ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٢﴾
قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ
قِبْلَةً تَرْضَاهَا ؕ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَ
حَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ط وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ط وَ مَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿٢٢٣﴾ وَ لَئِن آتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ؕ وَ مَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبَلَتِهِمْ ؕ وَ
مَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ؕ وَ لَئِن اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ
بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٢٤﴾

۱. از جمله برنامه های یک فرد مسلمان برای ایجاد جامعه ای بر اساس معیار اسلامی چیست؟ و برای تحقق آن باید

چه کار کرد؟

درس دهم

پایه های استوار

۱) از جمله برنامه های یک انسان مسلمان، مشارکت و تلاش او در ایجاد جامعه ای بر اساس معیارهای اسلامی است. از این رو، لازم است ابتدا معیارهای یک تمدن اسلامی را که قرآن کریم و پیشوایان دین به ما معرفی کرده اند، بشناسیم و برای تحقق هرچه بهتر آنها در جامعه، برنامه ریزی و تلاش کنیم.^۱

اکنون، در این درس می خواهیم به این سؤال پاسخ دهیم که :
معیارهای تمدن اسلامی کدام اند و ما باید برای تحقق چه نوع جامعه ای تلاش کنیم؟

❖ در جامعه عدالت محور پیامبر (ص)، نعمت ها و ثروت های زمین در انحصار گروهی محدود، بود. غ

شهریور ۹۸ تهری

❖ زن در عصر جاهلیت از حق مالکیت بر اموال و دارایی های خود برخوردار بود. غ

دی ۹۸ تهری

ایشان از اهالی شهر می باشد وی در روزهای آغازین، زمانی که میهمان بود این

ماجرا را تعریف کرد. پاسخ: یحیی بن عقیف - طائف - بعثت - عباس عموی پیامبر

پیش از چهارده قرن از فرود آمدن پیامبر مکرم اسلام ﷺ، در یک سینه دم تاریخ ساز، از فراز جبل النور، که غار حرا در آن قرار داشت، می گذرد. در آن روزها از اهالی مکه، کسی تصور نمی کرد که این انسانی که در حال پایین آمدن از کوه است، پایه گذار تمدنی در جهان شود که از سایر تمدن های عصر خود پیش بیفتد و آثار و برکات خود را به تمدن های بعد نیز برساند. در صبح یکی از همان روزهای آغازین بعثت، یحیی بن عقیف، از اهالی طائف، میهمان عباس - عموی پیامبر - بود. او می گوید:

«در گوشه ای از مسجد الحرام ایستاده بودم و کعبه را نظاره می کردم. ناگاه چهره ای شاداب را دیدم که به پهنه آسمان چشم دوخته است. اندکی بعد، سوی کعبه به حرکت درآمد و کنار آن ایستاد. پس از زمانی کوتاه، نوجوانی پیش آمد و در سمت راست او قرار گرفت. آنگاه بانویی از راه رسید و پشت سرشان ایستاد. دیدم که آن دو به پیروی از آن مرد، تعظیم کردند، برخاستند و به سجده افتادند. گفتم: ای عباس، این کاری است عجیب و شگفت.

پاسخ داد: آری، کاری است شگفت. و ادامه داد: آن مرد را می شناسی؟

جواب دادم: نه، نمی شناسم.

گفت: نامش محمد است، پسر عبدالله بن عبدالمطلب و برادرزاده من. سپس پرسید: می دانی آن

نوجوانی که همراه اوست، کیست؟ ۳. قرن از ظهور اسلام می گذرد. پاسخ: چهارده قرن

۴. حضرت محمد (ص) پسر بود. پاسخ: عبدالله بن عبدالمطلب

گفتم: نه.

۵. حضرت علی (ع) پسر بود. پاسخ: ابوطالب

گفت: نامش علی است، پسر ابوطالب. آن زن را چطور؟ او را می شناسی؟

این بار نیز پاسخ منفی بود.

گفت: او خدیجه است، همسر برادرزاده ام.

برادرزاده ام می گوید: «پروردگار من - که پروردگار آسمان و زمین است - مرا فرمان داده چنین

نماز بگزارم.» به خداوند سوگند که امروز از کران تا کران این سرزمین پهناور، هیچ کس را جز این سه

تن نمی شناسم که بر این آیین باشند.»^۱

کمتر از نیم قرن، پس از آغاز دعوت، نام این پیام آور، سرزمین های اطراف مکه را در نوردید، قلب ها را تسخیر

خود کرد و بر سر زبان های بخش عظیمی از مردم متمدن آن زمان، جاری گشت. و یک قرن بعد، این گرمی ترین

نام، از فراز مناره های مساجد شهرهای بزرگ آسیا، آفریقا و اروپا به گوش مردم جهان می رسید و آنها را به هیجان

می آورد. این چنین بود که پیامبر اکرم ﷺ تمدنی عظیم و باشکوه را رقم زد، یعنی تمدن اسلامی.^۲

۲- تمدن، عبارت است از زندگی جمعی و مدنی یک یا چند ملت برای رفع نیازهای مادی و معنوی. عظمت و بزرگی تمدن ها وابسته به همت، درایت و مجموعه توانمندی هایی است که آن جمع در اختیار دارد و به کار می گیرد. یکی از تمدن ها، تمدن اسلامی است که با ظهور دین اسلام آغاز شد و در قرون به اوج رسید و به دلایلی به تدریج ضعیف شد.

۶. فراگیر شدن نام و آوازه ی حضرت محمد (ص) در بین تمدن ها در ← کمتر از نیم قرن

۷. به گوش رسیدن نام حضرت محمد (ص) (منظور اذان است) از مناره های مساجد شهرهای بزرگ

۹. رسول خدا (ص) رسالت تغییر در نگرش ها و تحول در زندگی اجتماعی و فردی را از شهر آغاز کرد و با

کمک یاران خود در شهر پایه های تمدن اسلامی را بنا نهاد. پاسخ: مکه - مدینه

۸ (این تغییر بنیادین و گذر از عصر جاهلیت به عصر اسلام، نیازمند تغییر در نگرش انسان ها و تحولی بنیادین در شیوه زندگی فردی و اجتماعی مردم بود) رسول خدا ﷺ این رسالت بزرگ را از شهر مکه آغاز کرد و با کمک یاران خود در مدینه، پایه های تمدن اسلامی را بنا نهاد.

معیارهای تمدن اسلامی

۱۲ (۱- رسول اکرم ﷺ از همان ابتدای دعوت، مردم را به یکتاپرستی دعوت کرد و فرمود:

ای مردم بگویند «معبودی جز الله نیست، تا رستگار شوید.»

۲- رسول خدا در کنار دعوت به توحید، افق نگاه انسان ها را از محدوده زندگی دنیایی فراتر برد و

آنان را با بُعد دیگری از زندگی، یعنی زندگی در آخرت آشنا کرد.) ۱۲

ترجمه آیه: کسی که ایمان بیاورد به خدا و روز قیامت و عمل صالح انجام دهد پس برای آنان نزد خداوند پاداشی است و برای آنها ترسی نیست و غمگین نمی شوند.

تدبیر در قرآن (۱)

علت

... مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ

معلول

عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

اشاره به دیدگاه معتقدان به معاد

۱- در این آیه به دو اصل اساسی اعتقادی که دو معیار تمدن اسلامی نیز به حساب می آیند،

اشاره شده است. آن دو معیار کدام اند؟ معیار توحید گرایی و معیار آخرت گرایی فرداد ۹۹ تهری ، دی ۹۸ تهری ، شهریور ۹۸ تهری

۲- این دو معیار چگونه بر شکل گیری یک تمدن اثر می گذارد؟ ایمان به خدا و آخرت سبب از بین رفتن ترس

و ناامیدی و ایجاد انگیزه و صبر برای فعالیت هر چه بیشتر جهت ایجاد تمدن اسلامی می شود.

۱۳ (۳- رسول خدا ﷺ به رسالت برانگیخته شده بود تا جامعه ای بنا نهد که در آن، به جای حکومت

ستمگران و طاغوتیان، ولایت الهی حاکمیت داشته باشد و نظام اجتماعی بر پایه قوانین و دستورات

الهی استوار گردد) ۱۳

نام آیه: اطاعت و اولی الامر

اشاره به ضرورت پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت طاغوت از دلایل تشکیل حکومت اسلامی

تدبیر در قرآن (۲)

ترجمه آیه: ای کسانی که ایمان آورده اید خدا و پیامبرش را اطاعت کنید و صاحبان امر را که از شمایند.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ...

با توجه به آیه شریفه و عبارتهای درس، معیار سوم تمدن اسلامی کدام است؟ پذیرش ولایت الهی و نفی حاکمیت

طاغوت فرداد ۹۸ تهری و شهریور ۹۸ انسانی

۱۰. معیارهای تمدن اسلامی را بنویسید؟ پاسخ: ۱- توحید محوری ۲- آخرت گرایی ۳- پذیرش ولایت و حاکمیت

خداوند بر جامعه ۴- عدالت محوری ۵- ارتقای جایگاه خانواده برای رشد انسان ها ۶- حق خواهی و باطل ستیزی

۷- اعتدال گرایی و توجه به زندگی اخروی و دنیوی ۸- مبارزه با خرافه گرایی و دعوت به تفکر و تعقل و علم آموزی

۱۱. مهمترین و با اولویت ترین معیار تمدن اسلامی کدام است؟ پاسخ: معیار توحید محوری

۱۲. از معیارهای تمدن اسلامی اصل توحید محوری و اصل آخرت گرایی است، آن را توضیح دهید؟

۱۳. پذیرش ولایت الهی که یکی از معیارهای تمدن اسلامی است را توضیح دهید؟ ۱۲۴

۱۴. کدام معیار تمدن اسلامی از دلایل تشکیل حکومت اسلامی و پذیرش ولایت الهی است؟ پاسخ: پذیرش ولایت الهی همه رشته های ما

شکل دوم سوال: چهارمین معیار جامعه اسلامی جامعه عدالت محور است آن را توضیح دهید؟
این معیار، یکی از دلایل تشکیل حکومت اسلامی است که در سال گذشته، توضیح داده شد. همچنین گزارشی از خلفای بنی امیه و بنی عباس ارائه و مشخص شد که آنان از دایره ولایت الهی خارج شدند و آنان نه براساس دستورات الهی، بلکه براساس امیال خود حکومت می کردند.

۱۶ یکی از مهم ترین اهداف پیامبر اکرم ﷺ برپایی جامعه ای عدالت محور بود به طوری که در آن مظلوم بتواند به آسانی حق خود را از ظالم بستاند و امکان رشد برای همه انسان ها فراهم باشد، نه اینکه نعمت ها و ثروت های زمین در انحصار گروهی محدود باشد. پیامبر از هر فرصتی برای رفع تبعیض های طبقاتی حاکم بر نظام جاهلی و برقراری فرهنگ برابری و مساوات در جامعه، کمال استفاده را می نمود و از هیچ تلاشی در این راه فروگذار نمی کرد. ۱۶

قرآن کریم، در آنجا که اوصاف نمازگزاران را بیان می کند، یکی از ویژگی های آنها را این گونه ذکر می کند که (آنان در مال خود برای محرومان و فقیران نیز حق معینی قرار داده اند) و آنجا که می خواهد تکذیب کنندگان دین را معرفی کند، از کسانی یاد می کند که (یتیمان را از خود می رانند و دیگران را به اطعام مساکین تشویق نمی کنند). ۱۸

۱۹ (رفتار پیامبر اکرم ﷺ و بیانات قرآن کریم فضایی به وجود آورد که در آن، فاصله طبقاتی، فقر و بی توجهی به محرومان زشت شمرده می شد و مساوات و قسط، ارزشی والا تلقی می گردید). ۱۹

ترجمه آیه: همانا ما پیامبران خود را با دلایل روشن فرستادیم و با ایشان کتاب و میزان نازل کردیم تا مردم به راستی و عدالت قیام کنند. **تدبیر در قرآن (۳)**

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ... ۳.
با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از معیارهای مورد نظر پیامبر اسلام برای تشکیل تمدن اسلامی را ذکر کنید. **معیار عدالت محوری**

۲۰ (۵) یکی از اهداف مهم پیامبر اکرم ﷺ، ارتقای جایگاه خانواده، به عنوان کانون رشد و تربیت انسان ها و مانع اصلی فساد و تباهی بود. احیای منزلت زن و ارزش های اصیل او از عناصر اصلی این برنامه به شمار می رفت. در آن عصر، زن همچون کالا در نظر گرفته می شد و از کمترین حقوق فردی و اجتماعی، حتی حق مالکیت برخوردار نبود. تولد دختر در خانواده سرافکنندگی آن خانواده را به دنبال داشت. ۴ در چنین

- < اشاره به ضرورت اجرای احکام اجتماعی اسلام
- < از دلایل تشکیل حکومت اسلامی
- < اشاره به هدایت تشریحی انسان (هدایت تشریحی یعنی هدایت به وسیله دین و پیامبر و کتاب)
- < بیانگر ولایت ظاهری
- < بیانگر توحید عملی در بعد اجتماعی

- ۱- سوره معارج، آیات ۲۴ و ۲۵.
- ۲- سوره ماعون، آیات ۱ تا ۳.
- ۳- سوره حدید، آیه ۲۵.
- ۴- سوره نحل، آیه ۵۹: أَيْمِسْكُهُمْ عَلَى هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُمُ فِي التُّرَابِ.

۱۷. قرآن کریم اوصاف نمازگزاران را چگونه بیان می کند؟

۱۸. بر اساس قرآن کریم تکذیب کنندگان دین چه ویژگی هایی دارند؟

۱۹. چه عواملی سبب شد تا فاصله طبقاتی و بی توجهی به محرومان امری زشت تلقی گردد؟

۲۰. ارتقاء جایگاه زنان و احیای مقام و منزلت زن که یکی از معیارهای اسلامی است را توضیح دهید. <https://afshar.kyzy>

۲۲. وقتی کسی دختردار می شد پیامبر (ص) چه چیزی را در مورد دختران بیان می نمود؟

۲۳. جایگاه زن بعد از اسلام را بنویسید. دی ۹۸ انسانی
شرایطی که زن، از هرگونه احترام و جایگاه محروم شده بود، رسول خدا ﷺ با گفتار و رفتار خویش انقلابی عظیم در جایگاه خانواده و زن پدید آورد.

آن حضرت به یاران خود می فرمود: هیچ مردی نیست که زنی از محارم خود را شاد کند، مگر آنکه خداوند، روز قیامت او را شاد خواهد کرد^۱.

۲۲ (وقتی به ایشان می گفتند کسی دختردار شده است، می فرمود: دختران چه فرزندان خوبی هستند، سرشار از لطف، آماده کمک به پدر و مادر، انس گیرنده، باعث برکت و ریزین و هنرمند و ظریف کار)^{۲۲}

۲۳ (با گرویدن مردم به اسلام، زن منزلت انسانی خود را کسب کرد و استقلال مالی به دست آورد.^۲ حضور زن در جامعه با عفاف و پاکدامنی توأم شد، رابطه زناشویی در چارچوب خانواده و به شکل ازدواج قرار گرفت و استفاده ابزاری از زن لغو شد^۳ تا خانواده کانون رشد فضایل اخلاقی، دوستی و مودت گردد و محیط جامعه از فساد و بی بند و باری محفوظ بماند و حریم عفاف و عزت زن حفظ شود.)^{۲۳} ۲۴

ترجمه آیه: و از نشانه های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید، و در میانتان مودت و رحمت قرار داد؛ در این نشانه هایی است برای گروهی که تفکر می کنند

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً،
إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ^۴

۱. خلقت یکسان زن و مرد
۲. انس با همسر از اهداف ازدواج
۳. رشد اخلاقی و معنوی از اهداف ازدواج (عالی ترین هدف)

۱- با تفکر در این آیه معیار دیگر تمدن اسلامی را ذکر کنید.
معیار ارتقا جایگاه زن و خانواده

۲- این آیه در بردارنده چه نشانه ها و پیام هایی برای اهل اندیشه است؟

۶- از اقدامات مهم رسول خدا ﷺ ایجاد نگرشی جدید در جامعه بود که موجب تحوّل در روابط بین ملت ها گردید.^{۲۵} (تا پیش از آن، پادشاهان، رؤسای قبایل، اشراف و بزرگان، معمولاً روابط خود با دیگران را بیشتر براساس منافع مادی، زیر سلطه درآوردن قبایل و سرزمین های یکدیگر تنظیم می کردند

و مردم را به سوی این اهداف سوق می دادند.)^{۲۵}
رسول خدا ﷺ این صف بندی ها و جبهه گیری^{۲۶} (رسول خدا به مردم آموخت که دو جبهه ای که واقعاً در مقابل یکدیگر قرار دارند، جبهه حق و جبهه باطل است. جبهه حق، جبهه یکتاپرستان، عدالت خواهان و صالحان است)^{۲۶} (جبهه باطل، جبهه مشرکان، کافران، ستمگران و مفسدان است. مسلمانان باید میان خود پیوند برادری برقرار کنند و با ظالمان و مفسدان مبارزه نمایند)^{۲۷}

۱- ما مِنْ رَجُلٍ يَدْخُلُ فَرْحَةً عَلَى امْرَأَةٍ يَبْتَهُ، وَ بَيْنَهَا حُرْمَةٌ إِلَّا فَرَحَهُ اللَّهُ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ. کافی، ج ۶، ص ۶.
۲- نِعَمَ الْوَلَدُ الْاَبْنَاءُ مُلَطَّفَاتٌ مُجَهَّزَاتٌ مَوْسِنَاتٌ مُبَارَكَاتٌ مُفْلِيَاتٌ. کافی، ج ۶، ص ۵.

۲۴. به چه دلیل پیامبر (ص) یکی از اهداف خود را ارتقاء جایگاه خانواده قرار داد؟

۲۵. تا پیش از اسلام پادشاهان، روسای قبایل، اشراف و بزرگان روابط خود با دیگران چگونه تنظیم می کردند؟

۲۶. اقدام پیامبر (ص) را در ایجاد نگرشی جدید در جامعه که موجب تحول در روابط بین ملت ها گردید، بنویسید.

۲۷. جبهه ی حق و باطل را توصیف کنید؟

شکل دوم سوالی که کسانی در جبهه ی حق و باطل قرار می گیرند؟

تدبیر در قرآن (۵)

ترجمه آیه: محمد (ص) فرستاده خداست؛ و کسانی که با او هستند در برابر کفار سرسخت و شدید، و در میان خود مهربانند.

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ ۚ
بیانگر تبری بیانگر تولی

۱- با توجه به این آیه شریفه و عبارات فوق الذکر، یکی از معیارهای تمدن اسلامی را ذکر کنید.

۲- نمونه‌هایی از مهربانی‌ای که بایستی بین پیروان پیامبر باشد و نیز نمونه‌هایی از سخت‌گیری

معیار حق خواهی و باطل ستیزی

بر کافران را ذکر کنید. **نمونه مهربانی:** تلاش برای ایجاد همدلی و اتحاد - یاری رسانی به ملت‌های مظلوم به ویژه مسلمان

نمونه سخت‌گیری: ایستادگی در مقابل ظلم و ستم به مسلمانان - عدم روابط دوستانه با ظالمان

۳- اگر به این آیه در جوامع اسلامی عمل شود، چه اثری به دنبال خواهد داشت؟ اتحاد و یکدلی

مسلمانان و رفع مشکلات مختلف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی جوامع اسلامی

۲۸. رسول خدا ﷺ تلاش کرد جامعه‌ای بنا نهد که مردم آن جامعه در عین توجه به رستگاری اخروی

به عنوان هدف اصلی زندگی، برای رشد و تعالی زندگی دنیوی خود نیز تلاش کنند. یعنی افرادی تربیت شوند

که هم از زیبایی‌های جهان آفرینش و نعمت‌های خداوند بهره‌بردار صحیح را می‌برند و هم با بندگی و راز و نیاز با

خداوند متعال و پایبندی به اخلاق، خود را برای تقرب الهی و رستگاری جاودانه آماده می‌سازند. ۲۸

تدبیر در قرآن (۶)

ترجمه آیه: و بعضی می‌گویند: «پروردگارا! به ما در دنیا نیکی عطا کن! و در آخرت نیز نیکی مرحمت فرما! و ما را از عذاب آتش نگاه دار!»

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۚ وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً ۚ وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ۚ ...

۱- با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از تمدن اسلامی را ذکر کنید.

اعتدال گرایی و توجه به زندگی اخروی و دنیوی فرد (۹۹ انسانی)

۲- بگویند که چرا قرآن هم به دنیای مردم توجه دارد و هم به آخرت آنان؟ زیرا یک مسلمان باید هم در دنیا

سعادت‌مندانه زندگی کند و هم در آخرت - در واقع از الزامات رسیدن به زندگی زیبای آخرت، استفاده از نعمت‌های

دنیا مطابق با دستورات خداوند است

های عالی

شهریور ۹۸ تبریزی

۲۸- رسول خدا ﷺ دعوت خود را در جامعه‌ای آغاز کرد که نشانه‌هایی بسیار اندک از تعقل و

تفکر و دانایی در آن یافت می‌شد. زندگی‌شان سرشار از خرافات و جهل بود. شعر می‌سرودند، اما

برای شراب، شکار، غارت، عشق حیوانی و بت. برای آمدن باران آتش می‌افروختند. شتر سالم را

با آهن حرارت دیده داغ می‌زدند تا شتر دیگری که مریض است بهبود یابد. گفته‌اند در میان این مردم

فقط هفده نفر بودند که خواندن و نوشتن می‌دانستند. پیامبر اکرم ﷺ آمد تا این آداب جاهلی را نابود

کند و مردم را به سوی زندگی مبتنی بر تفکر و علم سوق دهد. اولین آیاتی که بر رسول خدا ﷺ نازل

۱- منظور از این همراهی، همراهی در اندیشه و عمل است، یعنی کسانی که آن حضرت را به‌عنوان رسول خدا پذیرفته‌اند و پیرو ایشان هستند.

۲- سوره فتح، آیه ۲۹.

بخشش‌ها

۳- حسنه مفهوم گسترده وسیعی دارد که هر خیر و خوبی را شامل می‌شود و تمام مواهب مادی و معنوی را شامل می‌شود.

معیارهای اسلامی اشاره دارد؟ پاسخ: درباره ی دانش و آموختن بود - به معیار خرد ورزی و تعقل گرایی اشاره دارد.

شد و آغازگر رسالت وی بود، درباره دانش و آموختن بود.^۱

دعوت به تفکر، تعقل، تدبیر و خردورزی در جای جای این کتاب آسمانی مشاهده می شود.^{۲۲} (نزول تدریجی آیات قرآن کریم و دعوت مکرر این کتاب به خردورزی و دانش از یک طرف و تشویق های دائمی رسول خدا ﷺ به علم آموزی از طرف دیگر، سد جاهلیت و خرافه گرایی را شکست و یکی از جاهل ترین جوامع آن روز را مشتاق علم ساخت. رسول خدا ﷺ نه تنها همه را دعوت به علم آموزی کرد، بلکه فرمود: «طلب علم بر هر مرد و زن مسلمانی واجب است.»^۲

تدبیر در قرآن (۷)

ترجمه آیه: بگو: «آیا کسانی که می دانند با کسانی که نمی دانند یکسانند؟! تنها خردمندان متذکر می شوند!»

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ^۳

جنبه های اعجاز محتوایی قرآن کریم (تاثیر ناپذیری از عقاید دوران جاهلیت)

با توجه به این آیه شریفه و عبارات قبل، معیار دیگری از تمدن مورد نظر پیامبر اسلام را ذکر کنید: معیار خرد ورزی و تعقل گرایی

تکمیل

اکنون که معیارها را استخراج کرده اید، به ترتیب اولیاتی که خودتان تشخیص می دهید، آنها را از شماره یک تا هشت رتبه بندی کنید.

.....
.....

دانش تکمیلی

اگر اسلام می تواند به وجود آورنده یک تمدن باشد، چرا عموم کشورهای اسلامی از تمدنی ضعیف برخوردارند؟

پاسخ به این سؤال را در وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> در بخش «دانش تکمیلی» ملاحظه کنید.

۳۱. دعوت به چه چیزی در جای جای قرآن دیده می شود؟ آن به کدام یک از معیارهای اسلامی اشاره دارد؟

پاسخ: دعوت به تفکر، تعقل، تدبیر و خردورزی - به معیار خرد ورزی و تعقل گرایی اشاره دارد.

۳۲. با ظهور اسلام، چگونه پیامبر (ص) یکی از جاهل ترین جوامع آن روز را مشتاق علم ساخت؟

شکل دوم سوال: در زمان رسول خدا (ص) چه عواملی سد جاهلیت را شکست و یکی از جاهل ترین جوامع آن روز

۱۲۸ را مشتاق علم ساخت؟ فرردار ۹۹ انسانی، فرردار ۹۸ تهرمی، فرردار ۹۸ انسانی

۳۳. از دیدگاه پیامبر (ص) طلب علم و دانش بر زن و مرد مسلمان چه حکمی دارد؟ پاسخ: واجب است. همه رسانه های ما <https://afshar.xyz>

قرائت

سوره حج؛ آیات ۳۸ تا ۴۵

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ
 خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾ أُوذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا
 وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ
 دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ وَلَا دَفْعُ اللَّهِ
 النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدِمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ
 وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنْصُرَنَّ
 اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِينَ إِنْ
 مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَآمَرُوا
 بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ
 ﴿٤١﴾ وَإِنْ يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَ
 عَادٌ وَثَمُودٌ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾ وَأَصْحَابُ
 مَدْيَنَ ۗ وَكَذَّبَ مُوسَىٰ فَأَمَلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ
 فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا وَ
 هِيَ ظَالِمَةٌ فَمِئَاةٌ أَوْ قَلِيلٌ ۗ فَخَالَفْتَهَا عَلَىٰ غُرُوشِهَا وَبِئْسَ مُعْطَلَةٌ وَ
 قَصْرٌ مَشِيدٌ ﴿٤٥﴾

عصر شکوفایی

ما در درس گذشته، با برخی از معیارهای تمدن موردنظر اسلام آشنا شدیم. در این درس می‌خواهیم ببینیم نیاکان ما برای تحقق این معیارها چقدر تلاش کرده‌اند و تا چه اندازه موفق شده‌اند و از این تلاش چه درس‌هایی برای امروز خود می‌توانیم بگیریم؟

کشف ارتباط **شهریور ۹۸ انسانی**

«ب»	«الف»
الف) تحکیم بنیان خانواده	۱) عمل و رفتار هماهنگ با علم و دانش، جهاد در راه خداوند است.
ب) رشد و بالندگی علم و فرهنگ	۲) برترین جهاد، سخن حقی است که در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آید.
ج) توجه به عدالت و حقوق مردم	۲) فاطمه (س)، پاره ای از تن من است، هر که او را بیازارد مرا آزرده است.

سوالات ص غ در امتحانات نهایی

- ❖ از ویژگی های فرهنگ علمی دوره اسلامی، منحصر نبودن تحصیل علم به طبقه با قشری خاص بود. **ص** فرداد ۹۸ تهری
- ❖ در جامعه عدالت محور پیامبر (ص)، نعمت ها و ثروت های زمین در انحصار گروهی محدود، بود. **غ** شهریور ۹۸ تهری
- ❖ زن در عصر جاهلیت از حق مالکیت بر اموال و دارایی های خود برخوردار بود. **غ** دی ۹۸ تهری
- ❖ قرآن، تلقی موجود درجه دوم بودن زن را به شدت نفی و با آن مبارزه کرد. **ص** شهریور ۹۸ انسانی ۱۳۲

اوضاع اجتماعی و فرهنگی پیش از اسلام

قبل از ورود به دوره تمدن اسلامی، نگاهی به اوضاع قبل از اسلام می اندازیم تا بدانیم که مسلمانان از چه نقطه ای حرکت کرده و به چه نقطه ای رسیده اند و آن را چراغ راه آینده قرار دهیم.

امیر مؤمنان علی علیه السلام از آن ایام این گونه یاد می کند:

۱) «خداوند رسول خویش، محمد صلی الله علیه و آله و سلم، را زمانی فرستاد که مدتی از بعثت پیامبران پیشین می گذشت.

ملت ها در خوابی عمیق فرورفته و فتنه و فساد، جهان را فرا گرفته بود. رشته ها از هم گسیخته و آتش

جنگ، زبانه می کشید.»^۱

بیانگر تمام مراتب شرک نظری

«مردم آن زمانه، مذاهب پراکنده و خواسته های متناقض و روش های متفاوت داشتند. برخی خدا را

شبهه سایر مخلوقات می دانستند و برخی نیز غیر او را پرستش می کردند.»^۲ بیانگر شرک عملی

«مردم از شیطان اطاعت می کردند و در راه او گام برمی داشتند. علم های شیطان توسط این مردم به حرکت درآمده و پرچمش در فتنه هایی که شیطان، مردم را از طریق آن زیر پاهایش می کوفت و زیر سم هایش لگد مال می کرد، برافراشته شده بود.»^۳

«شما مردم در آن زمان بدترین کیش و آیین را داشتید. در میان سنگ های سخت و مارهای زهرآلود زندگی می کردید، آب تیره می نوشیدید، غذای ناگوار می خوردید، خون یکدیگر را می ریختید و از خویشان می بریدید. بت ها در میان شما جای داشت و گناه، شما را فرا گرفته بود.»^۴

۲) بسیاری از مردم، داشتن دختر را ننگ می شمردند و وقتی به آنها خبر می دادند که خداوند دختری به آنها بخشیده، خشمگین می شدند.^۵ در داخل قبایل، غارت اموال، دزدی، برده داری، قمار، ربا و داد و ستدهای نادرست رواج داشت. کعبه مرکز بت های مختلف شده بود. بسیاری نیز به پرستش ارواح و ماه و ستارگان مشغول بودند.^۶

۳) خارج از شبه جزیره عربستان نیز، جهان آن روز آمیزه ای از تهی دستی، شلاق خوردن و سوختن محرومان، اندیشه های خشکیده و غرض آلود کشیشان و کاهنان و موبدان و تجمل پرستی درباریان بود.^۴ خسرو پرویز، پادشاه ایران در زمان طلوع اسلام خود را آدمی فناپذیر از میان خدایان و خدایی بسیار جلیل در میان مردمان می شمرد.^۶ در پادشاهی ساسانی حدود یک درصد کل جمعیت آن روز

۱- نهج البلاغه، خطبه ۸۹

۲- همان، خطبه ۱

۳- همان، خطبه ۲

۴- همان، خطبه ۲۶

۵- سوره نحل، ۵۸

۶- ایرانیان در زمان ساسانیان، کریستن سن، ترجمه رشید یاسمی، ص ۶۴۸

ایران، همه چیز را در اختیار داشتند و بقیه مردم چون بردگان از حقوق اولیه و اساسی خویش محروم بودند. (۴)

دانش تکمیلی

آیا در چهارده قرن پیش، ایرانیان به زور شمشیر و از روی اجبار مسلمان شدند؟
برای دیدن پاسخ این سؤال به وبگاه گروه قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir>
بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

بیشتر بدانیم

حکیم ابوالقاسم فردوسی، نظام طبقاتی آن روز جامعه ایران را با ذکر یک داستان به خوبی ترسیم می کند. در زمان حکومت انوشیروان که جنگی میان ایران و روم پیش آمده بود و ذخیره مالی حکومت تمام شده بود، مأموران دولت به شهرهای مختلف می رفتند تا از ثروتمندان و توانگران کمک بگیرند.

کفشگری که ثروتی از گذشته برای او مانده بود، به مأموران حکومت گفت: «من این ثروت را به شما می بخشم به شرطی که فرزندم اجازه داشته باشد آموزش های مربوط به شغل دبیری^۱ را بیاموزد»:

یکی پور دارم رسیده به جای	به فرهنگ جوید همی رهنمای
اگر شاه باشد بدین دستگیر	که این پاک فرزند گردد دبیر
ز یزدان بخواهم همی جان شاه	که جاوید باد این سزاوارگاه

در آن روزگار، دبیران طبقه ای ممتاز بودند که کارهای اداری و دفتری پادشاهان را انجام می دادند. این افراد، آموزش های ویژه ای می گذراندند و بعد از ایشان فقط فرزندانشان می توانستند این شغل را به دست بگیرند. در حقیقت، خانواده پادشاهان که اولین طبقه جامعه بودند، معتقد بودند که افراد معمولی ادب و تربیت لازم را برای معاشرت با آنان ندارند و فقط یک طبقه خاص به نام دبیران می توانند با آنها آمد و شد داشته باشند و کارهای دفتری و اداری آنان را انجام دهند. پادشاهان و درباریان وارد شدن یک فرد معمولی به طبقه دبیران را خلاف ادب و عدل تلقی می کردند. به همین جهت انوشیروان در جواب کسی که پیغام کفشگر را آورده بود، می گوید:

۱- تاریخ اجتماعی ایران، مرتضی راوندی، ج ۲، صص ۱۱-۱۰ (سرزمین ایران در دوره ساسانیان یکی از بزرگ ترین کشورهای جهان بود و قلمرو بسیار وسیعی را در برمی گرفت، جمعیت آن هم بسیار زیاد بود.)
۲- در زمان ساسانیان مردم به چهار طبقه اجتماعی تقسیم می شدند که یکی از این طبقات، طبقه دبیران بود که کارهای اداری همچون محاسبه اموال، صدور احکام و قراردادهای ... را انجام می دادند.

۶. رسول خدا (ص) کوشید تا با همکاری و تلاش مردم به چه هدفی برسد؟ پاسخ: فراهم کردن مقدمات تمدنی بر پایه ی معیارهای الهی و دینی که مردم در این راه مسئولیت هایشان بزرگ است.

به ما بر پس از مرگ، نفرین بُود	چو آیین این روزگار این بُود
نخواهیم روزی جز از گنج داد	درم زو مخواه و مکن هیچ یاد
هم اکنون شتر بازگردان به راه	درم خواه وَز موزه دوزان مخواه
فرستاده برگشت و شد با درم	دل کفشگر گشت پر درد و غم

۵ (امپراتوری روم با استبداد اداره می شد و مسیحیت تحریف شده را، دستاویز حکومت خود قرار داده بود. تبعیض های نژادی، انحطاط اخلاقی و جنگ های پی در پی و طولانی مدت، این امپراتوری را به افول کشانده بود.) ۵

این گزارش اجمالی، سیمایی از شرایط فرهنگی و اجتماعی قبل از اسلام بود. رسول خدا ﷺ آمد تا با همکاری و تلاش و همراهی مردم مقدمات تمدنی بر پایه معیارهای الهی و دینی را بنا کند. تمام رفتارهای پیامبر اکرم ﷺ منطبق بر همین معیارها و معرفی آنها به جامعه و مردم بود. البته پیامبر اکرم ﷺ واقعیت ها را می دانست و از میزان توانایی مردم و موانع پیش رو کاملاً آگاه بود. پیامبر ﷺ می دانست جامعه که مجموعه ای از انسان های قوی و ضعیف، موافق و مخالف و مؤمن و منافق است، تا چه میزان او را همراهی خواهد کرد. از همین جهت، همواره جامعه را نسبت به عظمت مسئولیت های بزرگشان آگاه می کرد و گاه با شدت به آنان هشدار می داد.

پس (ای پیامبر) همان گونه که مأمور شده ای استوار باش و نیز هر کس که با تو به سوی خدا آمده اند (باید استقامت کند) و طغیان (سرکشی نکنید) که او به آنچه انجام می دهید آگاه است.

پایداری و استقامت در راه دین
معلول
باور انسان بر نظارت خداوند بر اعمالش

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ

وَمَنْ تَابَ مَعَكَ

وَلَا تَطْغَوْا

إِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

بیانگر شرک عملی

پیام آیه: خداوند در این آیه از پیامبر اکرم ﷺ می خواهد که نه تنها خودش، بلکه جامعه را برای برقراری جامعه توحیدی و تمدن اسلامی به پایداری و استقامت در راه دعوت کند و به چنین مرحله ای از آمادگی برساند.

۸. چگونه پیامبر (ص) بسیاری از سنت های جاهلی را نابود ساخت؟ مثالی ذکر کنید؟

۹. چرا اعراب پیامبر اکرم (ص) را ابتر صدا می زدند؟

به این ترتیب، پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در طول چند قرن، تمدنی پدید آمد که جنبه های مثبت فراوانی داشت و دستاورد بزرگی برای بشریت به شمار می آمد؛ گرچه جنبه های منفی غیر قابل انکاری هم در آن وجود داشت. در این درس با مروری اجمالی بر این تمدن می خواهیم مشخص کنیم که این تمدن تا چه اندازه به معیارهای تعیین شده از جانب خداوند نزدیک شده است.

گزارشی از تلاش مسلمانان صدر اسلام برای تحقق برخی معیارها

الف) تحکیم بنیان خانواده

در جامعه ای با آن فرهنگ منحط، پیامبر خدا صلی الله علیه و آله با رفتار خود بسیاری از سنت های جاهلی را نابود ساخت. رفتار ایشان با دخترشان، حضرت فاطمه علیها السلام برای جامعه آن روز و نیز امروز بسیار آموزنده است. او پیامبری بود که پسری برایش نمانده بود و فقط چهار دختر داشت که سه دختر بزرگ تر قبل از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله از دنیا رفته بودند و فقط کوچک ترین آنها که فاطمه علیها السلام بود، برای پیامبر باقی مانده بود. از این رو، برخی از اعراب، پیامبر را «ابتر» (بی دنباله) صدا می کردند تا تحقیرش نمایند. اما این پدر بزرگوار، همراه با دختر خردسالش، رسالت تغییر و انقلاب در نگرش انسان ها را برعهده گرفتند. فاطمه زهرا علیها السلام پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله چشمه سار همیشه جاری خوبی ها و ارزش ها در جامعه اسلامی شد. قبل از او نیز حضرت خدیجه علیها السلام که پشتیبانی صمیمی برای پیامبر صلی الله علیه و آله بود؛ ثروت فراوان و شخصیت اجتماعی خود را فدای تلاش های رسول خدا صلی الله علیه و آله کرد و نقش ممتاز خود را در شکل گیری بزرگ ترین تحول جهانی ایفا نمود.

به تدریج، رفتارهای پیامبر و تنها دخترش فاطمه علیها السلام جهت احیای ارزش های فراموش شده انسانی به بار نشست و فروریختن سنت های جاهلی آغاز شد. حضرت فاطمه علیها السلام وارث و ترویج کننده همه ارزش هایی شد که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ارمغان آورده و پیامبران بزرگ الهی همچون نوح و ابراهیم علیهم السلام و موسی علیه السلام و عیسی علیه السلام برای آنها مبعوث شده بودند.

خانۀ فاطمه علیها السلام و خانۀ پدر کنار یکدیگر بود. این دو خانه با یک حیاط خلوت کوچک از هم جدا می شد و دو پنجره روبروی هم، خانۀ پدر و دختر را به یکدیگر متصل می کرد. هر صبح پدر دریچه پنجره را می گشود و به دخترش سلام می کرد. هرگاه قصد سفر داشت، به منزل فاطمه علیها السلام می رفت، و با او خداحافظی می کرد؛ و هرگاه نیز که از سفر برمی گشت، فاطمه علیها السلام اولین کسی بود که پیامبر صلی الله علیه و آله به سراغش می آمد و حال او را می پرسید.

۱۰. چه کسانی رسالت تغییر و انقلاب در نگرش انسان ها را برعهده گرفتند؟

پاسخ: حضرت محمد (ص) و دخترشان حضرت فاطمه (س)

۱۱. حضرت خدیجه (س) چگونه در شکل گیری بزرگترین تحول جهانی نقش ایفا کرد؟

۱۲. چه کسی وارث و ترویج کننده ی مفاخر و ارزش های پیامبران شد؟ توضیح دهید.

۱۳. رفتار همسران پیامبر (ص) را با دختر خود حضرت فاطمه (س) با هدف ارتقای جایگاه زن <https://afsharxyz.com/> ۹۹ تهری

۱۴. پیامبر اکرم (ص) از تمام زنان، به عنوان بهترین زنان جهان نام برد؟

۱۵. پیامبر اکرم (ص) همواره درباره حضرت فاطمه (س) چه می فرمود؟

۱۶. در خانواده ی پیامبر (ص) کدام زنان پا به پای مردان تاریخ را رقم زده اند؟ نقش آنان را ذکر کنید؟

مورخان گواهی داده اند که پیامبر ﷺ همواره دست دخترش را می بوسید^۱ و درباره او می فرمود:

۱۴ (-) بهترین زنان جهان چهار تن اند: مریم، آسیه، خدیجه و فاطمه (علیها السلام) ^{۱۴}

۱۵ (-) خداوند از خشنودی فاطمه خشنود و از خشمش به خشم می آید. ^۲

- فاطمه پاره ای از تن من است، هر که او را بیازارد مرا آزرده است و هر کس مرا بیازارد، خدا را

آزرده است. ^{۱۵}

در این خانواده، زنان، پا به پای مردان، تاریخ را رقم زده اند:

۱۶ (-) خدیجه (علیها السلام) حامی بزرگ پیامبر ﷺ،

فاطمه (علیها السلام) همراه پدر و حامی بزرگ علی (علیه السلام)،

و زینب (علیها السلام) در کنار برادر و پیام رسان نهضت عاشورا. ^{۱۶}

در عین حال، این خانواده الگوی تمام عیار عفاف، حیا و پوشش اسلامی^{۱۷} بودند! تا به دیگر مؤمنین

بیاموزند که توجه به مقام و منزلت زن به معنی بی بند و باری، نگاه ابزاری به او، و یا به معنی هوس رانی

و متزلزل ساختن بنیان خانواده نیست. ^{۱۷}

۱۸ (-) با توسعه سرزمین های اسلامی و شکل گیری حکومت هایی که دیگر پیامبر و یاران پیامبر را الگوی

خود قرار نمی دادند، بار دیگر برخی از رفتارهای جاهلی نسبت به زن پدیدار شد. حاکمان بنی امیه و

بنی عباس و بسیاری دیگر از حاکمان سرزمین های اسلامی با تشکیل حرمسرا، زنان زیادی را به دربار

خود آوردند، حقوق الهی آنان را نادیده گرفتند. ^{۱۸} با همه این احوال، موقعیت زن و خانواده در تمدن

اسلامی بسیار برتر از موقعیت زن در اروپا و سایر مناطق جهان بود^{۱۹}: (زنان حق مالکیت و کار داشتند،

دسترنج آنها به خودشان تعلق داشت^{۲۰}، در عین حال که وظیفه هزینه خانواده را بر عهده نداشتند، به

همین جهت می توانستند ثروت خود را وقف امور عام المنفعه کنند. بسیاری از موقوفه های قدیمی

کشور ما مربوط به زنان خیری است که ثروت خود را وقف امور خیریه کرده اند. ^{۲۰}

تحصیل برای زنان آزاد بود و اندیشمندان بزرگی از زنان در جهان اسلام پیدا شدند که سابقه نداشت^{۲۰}.

۵- در درس بعد به جایگاه زنان در تمدن غرب خواهیم پرداخت.

۶- زنان مسلمان از ۱۴۰۰ سال پیش حق مالکیت برای اموال خود را داشتند در حالی که اروپا در نیمه دوم قرن ۱۹ این حق را به زنان داد.

۷- برای مطالعه در این خصوص رجوع کنید به: درآمدی بر موقوفات زنان، مهدی مهریزی، مجله میراث جاودان، شماره ۶۹.

۸- زنان دانشمند و راوی حدیث، احمد صادقی اردستانی، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.

۱۷. چرا خداوند خانواده پیامبر را الگوی تمام عیار عفاف، حیا و پوشش قرار داد؟

فرردار ۹۹ انسانی

۱۸. بعد از پیامبر (ص) چه عواملی موجب شد که بار دیگر برخی از رفتار های جاهلی نسبت به زن پدیدار شد؟

۱۹. در تمدن اسلامی حتی در زمان حاکمان بنی امیه و بنی عباس موقعیت زن و خانواده در تمدن اسلامی بسیار

برتر از اروپا و سایر نقاط جهان بود. ص غ

۲۰. موقعیت زن و خانواده در تمدن اسلامی را بنویسید. شهریور ۹۸ تهرینی

۲۲. دو حدیث از پیامبر (ص) در رابطه با اهمیت علم آموزی را بنویسید؟

شهریور ۹۸ انسانی

با اینکه در آن عصر و حتی تا همین دوره‌های اخیر در اروپا، زن را براساس تورات، موجود درجه دوم تلقی می‌کردند، قرآن کریم، تلقی موجود درجه دوم بودن زن را به شدت نفی و با آن مبارزه کرد. البته با اینکه مسلمانان همچنان تحت تأثیر برخی اندیشه‌های خرافی درباره زن که از دوره جاهلی باقی مانده بود، قرار داشتند؛ در عین حال تحول عظیمی نسبت به گذشته پدید آمده بود.

ب) رشد و بالندگی علم و فرهنگ

۲۱) یکی از ویژگی‌های فرهنگ علمی دوره اسلامی عدم اختصاص علم به طبقه یا قشر خاص بود. در

ادامه به نمونه‌هایی از این توجه به علم و علم آموزی اشاره می‌شود: در امانی از آتش جهنم معلول جوینده بودن علم

۱- رسول مکرم اسلام ﷺ روزی به یارانش فرمود: کسی که دوست دارد نگاهش به چهره کسانی افتد که از آتش دوزخ در امان اند، به جویندگان علم بنگرد. سوگند به کسی که جان من در دست قدرت اوست، هر شاگردی که برای تحصیل علم (نه به قصد شهرت و نه برای تظاهر و تفاخر)، رفت و آمد کند، در هر گامی، ثواب و پاداش عبادت یک ساله عابد برای او منظور می‌گردد؛ و برای هر قدمی که در این مسیر می‌نهد، شهر آبادی در بهشت برای او آماده می‌سازند. و زمین نیز برای او طلب آموزش می‌کند... ۲۲

۲۱) زنان مدینه برای علم آموزی در کلاسی که حضرت فاطمه رضی الله عنها تشکیل داده بود شرکت می‌کردند. ۲۱

به این واقعه توجه کنید :

زنی نزد حضرت فاطمه رضی الله عنها آمد و گفت مادری دارم که در باب نماز سؤال‌هایی دارد؛ اما چون بیمار است، مرا نزد شما فرستاد تا آن سؤال‌ها را مطرح سازم. حضرت فاطمه رضی الله عنها به پرسش آن زن پاسخ داد. زن از این فرصت مناسب استفاده کرد و سؤال دیگری را مطرح ساخت. آن حضرت پاسخ آن را نیز بیان فرمود. همین‌گونه، آن زن پرسش‌های متعددی را در میان می‌گذاشت و حضرت زهرا رضی الله عنها، به تمام سؤالات جواب‌های لازم را می‌داد تا تعداد مسئله‌ها به عدد ۱۰ رسید. زن از کثرت سؤال‌ها احساس شرمندگی کرد و گفت: بیش از این مزاحم شما نمی‌شوم.

صدیقه کبری رضی الله عنها، در حالتی که نشان می‌داد هیچ منتهی بر او ندارد، فرمود: «هر سؤالی که به نظرت می‌آید، بپرس.» سپس برای تشویق وی فرمود: «اگر فردی در مدت یک روز باری سنگین را به دوش کشیده، آن را به بالای بام حمل کند و در ازای آن حق الزحمه‌ای معادل هزار سکه طلا دریافت کند، با توجه به این مزد، آیا آن کار برای او سخت خواهد بود؟»

← بیانگر منزلت علمی حضرت فاطمه (س)

← عدم اختصاص علم به طبقه یا قشر خاص در اسلام

پاسخ داد: خیر.

مطالعه آزاد: منظور از درجه دوم بودن زن در تورات چیست؟ نظر اسلام در این مورد چیست؟

به طور مثال در سفر پیدایش تورات آمده که هوا از دنده ی پپ آدم فلق شد و او بود که آدم را گمراه کرد و به خوردن میوه ی درخت ممنوعه تشویق نمود. سفر پیدایش، اصالح ۲۵ ۲۳ و اصالح ۳، ۷-۱

اسلام با این عقیده به شدت مخالفت کرد در اسلام زن از نظر آفرینش در بعد روحی و جسمی از همان گوهری آفریده شده که مرد آفریده شده است و هر دو جنس در جوهر و ماهیت یکسان و یگانه اند و تمایز

برسانند. این به چه معناست؟

فرمود: «من هم کارگزارم و خود را خادم خداوند قرار داده‌ام. مزد من در برابر هر سؤالی که پاسخ دهم، از مجموع مرواریدهایی که فاصله میان زمین و آسمان را پر کند، بیشتر است. پس سزاوار است که از پرسش‌های تو احساس رنج و زحمت نکنم.»^{۲۳} اهمیت پاسخگویی به سوالات علمی بدون گذاشتن هیچ منت زیرا پاداش آن نزد خدا محفوظ است. تلاش پیامبر اکرم (ص) و پیشوایان دینی سبب علاقه مسلمانان به علم و دانش شد، به طوری که توجه به اندیشه و تفکر و ارزشمندی علم روزافزون شد و ثمرات آن در تمدن اسلامی مشاهده گردید.

مثلاً نیاکان ما در جهان اسلام توانستند علوم و دانش بشری را از چند شاخه محدود به پانصد شاخه برسانند.^{۲۴} و این، به معنای توسعه زیاد علم بود که ناچار بودند آن را شاخه شاخه کنند و به صورت تخصصی بدان بپردازند. شوق و علاقه آنان به دانش سبب شد که در بسیاری شهرها در کنار هر مسجد، مدرسه‌ای نیز بنا کنند.^{۲۴}

معلول

علت

۲۵ (در امور مربوط به بهداشت و سلامت، وضع مسلمانان بسیار درخشان بود؛ اگر شرایط قبل از اسلام و اوضاع آن دوره را در اروپا که هنوز حتی با حمام آشنا نبودند^{۲۴} مورد توجه قرار دهیم، درمی‌یابیم که چگونه دستورات ساده‌ای مانند وضو و غسل و دیگر آموزه‌های بهداشتی اسلام مانند طهارت و نجاست و نیز دستورات پیشوایان دین در مورد سلامتی و درمان^{۲۵}، دنیای اسلام را متحول کرد.)

۳- امیرمؤمنان علی (ع) که نهج البلاغه اش نشان خردورزی و احترام به تفکر و تعقل است، فرمودند:

۲۶ «منزلت عالم و دانشمند، والاتر از کسی است که با کوشش، روزها را به روزه می‌گذراند و شب‌ها را به عبادت سپری می‌سازد.»^{۲۶}

۴- امام رضا (ع) حدیثی مفصل در ارزش علم از پیامبر اکرم (ص) نقل می‌کند که قسمتی از آن چنین است:^{۲۷} «اگر آموختن دانش با هدف الهی همراه باشد، کار نیک (حسنة) تلقی می‌شود»^{۲۷} علم آموزی، عبادت است و مذاکره علمی، تسبیح و تقدیس پروردگار. و عمل و رفتار هماهنگ با علم، جهاد در راه خداست ... فرشتگان، شیفته دوستی با دانشمندانند و با درود و تحیات خویش به آنان

← حدیث پیامبر (ص) درباره ارزش علم // نقل کننده این حدیث امام رضا (ع)

۱- آداب تعلیم و تعلم در اسلام، ترجمه منیة المرید شهید ثانی، ص ۷۴.

۲- تاریخ تمدن اسلام، جرجی زیدان مسیحی، ج ۳، ص ۲۶۴.

۳- فجرالاسلام، احمد امین، ج ۱، ص ۱۴۲.

۴- ویل دورانت در کتاب تاریخ تمدن می‌گوید: «چون به‌طور کلی در تعالیم مسیحیت سخن از نکوهش بدن و ترک آن بود، رعایت اصول بهداشتی، دبردارندهٔ اجر و پاداشی نبود ... یکی از ثمرات جنگ‌های صلیبی رواج حمام‌های عمومی در اروپا به تقلید از گرمابه‌های مسلمانان بود ... در فرانسه مردم در حیاط‌ها، پلکان‌ها و از بالای خانه‌ها، حتی در کاخ لوور، ادرار می‌کردند. بعد از بروز طاعونی در سال ۱۵۳۱ م، به موجب فرمانی مخصوص، به عموم مالکان و خانه‌داران پاریسی، اخطار داده شد که برای هر خانه مستراحی احداث کنند، لکن اکثر مردم زیر بار نرفتند.» تاریخ تمدن، ج ۴، ص ۱۱۲۵.

۵- برخی از این دستورات در مجموعه‌هایی مانند «طب‌الصادق» و «طب‌الرضا» گردآوری شده‌اند.

۶- کافی، کلینی، ج ۱، ص ۳۵.

۲۵. در امور مربوط به بهداشت و سلامت و از مسلمانان چگونه بود؟ علت آن را ذکر کنید؟

۲۶. امام علی (ع) منزلت عالم و دانشمند را چگونه بیان می‌کند؟

۲۷. بر اساس احادیث، آموختن دانش با چه شرطی کار نیک (حسنة) تلقی می‌شود؟ همه رسانه‌های ما

۲۹. سه مورد از ابعاد عدالت و پیامبر (ص) مسلمانان را به آن فرا می خواند را بنویسید؟

پاسخ: ۱- عدالت اقتصادی ۲- برابری و برادری همه انسان ها ۳- کمک به مظلوم در مقابل ستمگر
تهنیت می گویند ...»

ج) توجه به عدالت و حقوق مردم

برقراری عدالت از اهداف رسالت پیامبر ﷺ و از مهم ترین معیارهای تمدن اسلامی شمرده می شود، به همین دلیل پیامبر اکرم ﷺ مردم را به عدالت در همه ابعاد آن دعوت می فرمود که به مواردی از آن اشاره می شود:

۱- یکی از ابعاد عدالت، عدالت اقتصادی است که قرآن کریم تفاوت انسان دین دار و بی دین را در آن دانسته و فرموده است:

ترجمه آیه
فردا ۹۸ انسانی

آیا دیدی کسی را که

أَرَأَيْتَ الَّذِي

يُكَذِّبُ بِالذِّينِ رُوزِ قِيَامَتِ رُوزِ جِزَا رَا دُرُوعِ مِي پِنْدَارِد

فَذَلِكِ الَّذِي

او همان کسی است که

يَدْعُ الْيَتِيمَ

یتیم را به شدت (از خود) می راند.

وَلَا يَحْضُ

و دیگران را ترغیب نمی کند،

عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ^۲ به خوراک دادن به بینوا.

۲- رسول خدا ﷺ به مردم می فرمود:

۱. تفاوت دیندار و بی دین:

در توجه به عدالت اقتصادی

۲. بیانگر برقراری عدالت از معیارهای تمدن

اسلامی و اهداف رسالت پیامبر (ص) است.

بیانگر برقراری عدالت از معیارهای تمدن

اسلامی و اهداف رسالت پیامبر (ص) است.

۳۱) «برترین جهاد، سخن حقی است که انسان در مقابل سلطانی ستمگر بر زبان آورد.» (۳۱)

۳- رستم فرخ زاد، فرمانده سپاه یزدگرد، آخرین شاه ساسانی، در راه جنگ با مسلمانان بود. وی که مردی جهان دیده و با تجربه بود، در قادسیه با طلایه داران سپاه مسلمانان برخورد کرد. شب هنگام، سوار بر اسب، روی تپه ای رفت و به ارزیابی آن لشکر پرداخت. با وجود اینکه لشکر مسلمانان از نظر عده و تجهیزات اندک بودند، در قلب خویش اضطراب عجیبی احساس می کرد. از تپه فرود آمد و پیکی سوی زهراء بن عبدالله، فرمانده لشکر مسلمانان، فرستاد و وی را به مذاکره دعوت کرد. فرمانده آمد و سخنانی میانشان رد و بدل شد.

رستم به زهراء گفت: درباره دین خود سخن بگوی.

زهراء پاسخ داد: (پایه دین ما دو چیز است: گواهی به یگانگی خدا و رسالت محمد ﷺ) ۳۴

رستم گفت: اینکه عیبی ندارد؛ خوب است، دیگر چه؟

۳۰. با توجه به آیات بالای صفحه، قرآن کریم تفاوت انسان دیندار و بی دین را چگونه بیان می کند؟

پاسخ: انسان بی دین به یتیم و بینوا کمک نمی کند در حالی که انسان دین دار به آنان کمک می کند.

۳۱. از دیدگاه حضرت محمد (ص) برترین جهاد کدام است؟

۳۲. رستم فرخ زاد در کدام نبرد با سپاه مسلمانان برخورد کرده بود؟ پاسخ: قادسیه

۱۴۰ ۳۳. در نبرد مسلمانان و ساسانیان، کدام فرماندهان دو سپاه با هم گفت و گو کردند؟

پاسخ: رستم فرخ زاد فرمانده آخرین شاه ساسانی و زهراء بن عبدالله از مسلمانان

زهره ادامه داد: (آزاد ساختن بندگان خدا از بندگی انسان‌ها به سوی بندگی خداوند) ^{۳۴}

رستم گفت: این هم خوب است، دیگر چه چیزی؟

زهره گفت: (مردم همه از یک پدر و یک مادر زاده شده‌اند و همه برادر و خواهر یکدیگرند). ^{۳۴}
^{۳۵}

رستم گفت: این نیز خیلی خوب است. اگر ما اینها را بپذیریم، شما باز خواهید گشت؟

پاسخ داد: آری، قسم به خدا به سرزمین‌های شما دیگر قدم نخواهیم گذاشت، مگر برای تجارت.

رستم گفت: (راست می‌گویی، اما در میان ما مردم ایران، سنتی از زمان اردشیر رایج شده که با دین شما سازگار نیست. کشاورز و پیشه‌ور حق ندارند به طبقه بالاتر روند و از امتیازات آن برخوردار شوند. اگر این طبقات در ردیف اشراف قرار گیرند، پا از گلیم خود درازتر خواهند کرد و با اعیان و اشراف به ستیز برخوانند خواست). ^{۳۶}

زهره گفت: (ما نمی‌توانیم مثل شما باشیم. ما عقیده داریم که باید امر خداوند را در مورد همه طبقات رعایت کنیم. همه مردم از یک پدر و مادر آفریده شده‌اند و همه با هم برادر و برابرنند). ^{۳۸}

هم‌اندیشی

برای اینکه ما مسلمانان بتوانیم بار دیگر تمدن اسلامی را احیا کرده، به جایگاه مناسب خود در جهان برسیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

- ۱- تلاش برای رسیدن به اتحاد و همدلی میان امت اسلامی و ایجاد سازمان‌های همکاری بین‌المللی
- ۲- تلاش برای رسیدن به عدالت اجتماعی
- ۳- از بین بردن قوانینی که در تضاد با دین اسلام است و موجب دوری از عدالت می‌گردد
- ۴- حمایت از ملت‌های مظلوم مسلمان در برابر ظالمان
- ۵- کنار زدن تبعیض‌های قومی و نژادی

۳۷. طبق سخن رستم فرخ‌زاد سنت طبقاتی شدن جامعه ایران باستان، از زمان کدام پادشاه شروع شد؟

پاسخ: از زمان اردشیر

۳۸. زهره بن عبدالله تفاوت و برتری اسلام را نسبت به حکومت ساسانیان چگونه بیان کرد؟

۱- إخراج العباد من عبادة العباد إلى عبادة الله.

۲- کامل، ابن اثیر، ج ۲، صص ۳۱۹ تا ۳۲۱ (به نقل از کتاب داستان راستان).

قرائت

سوره کهف؛ آیات ۸۴ تا ۹۷

اِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْاَرْضِ وَ اَتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا
 ﴿٨٤﴾ فَاتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰ اِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَ جَدَّهَا
 تَغْرُبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ وَ وَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا
 ذَا الْقُرْنَيْنِ اِمَّا اَنْ تُعَذِّبَ وَ اِمَّا اَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾
 قَالَ اَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ اِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ
 عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَ اَمَّا مَنْ اٰمَنَ وَ عَمِلَ صٰلِحًا فَلَهُ
 جَزَاءٌ اَلْحُسْنٰى وَ سَنَقُوْلُ لَهُ مِنْ اَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ
 اَتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ اِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَ جَدَّهَا تَطْلُعُ
 عَلٰى قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذٰلِكَ
 وَ قَدْ اَحْطٰنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ اَتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ
 اِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَ جَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُوْنَ
 يَفْقَهُوْنَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوْا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ اِنَّا يَا جُوْجَ وَ مَا جُوْجَ
 مُفْسِدُوْنَ فِي الْاَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلٰى اَنْ تَجْعَلَ
 بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّ خَيْرٌ
 فَاعِينُوْنِي بِقُوَّةٍ اَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ اَتُوْنِي
 زُبْرَ الْحَدِيْدِ حَتَّىٰ اِذَا سَاوٰى بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ
 اِنْفُخُوْا حَتَّىٰ اِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ اَتُوْنِي اُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا
 ﴿٩٦﴾ فَمَا اسْطَاعُوْا اَنْ يَّظْهَرُوْهُ وَ مَا اسْتَطَاعُوْا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

درس دوازدهم

نگاهی به تمدن جدید

در درس قبل گزارش کوتاهی از تمدن اسلامی داده شد و با مراجعه به معیارهایی که از قرآن و سیره آموخته بودیم، به ارزیابی این تمدن و کشف دلایل پیشرفت و سپس افول آن پرداختیم. در این درس، بر تمدن جدید مروری می‌کنیم تا این تمدن را با معیارهای الهی ارزیابی کنیم. با این ارزیابی می‌توانیم به نقاط قوت و ضعف این تمدن بیشتر پی ببریم و نحوه زندگی در آن را بهتر شناسایی کنیم و مسئولیت خود را در مواجهه با آن بدانیم. ۱

۳. آشنایی با نقاط ضعف و قوت تمدن جدید اروپا چه فوایدی دارد؟

شهراد ۹۸ تهرمی ، شهریور ۹۸ انسانی

۴. زمینه‌های پیدایش تمدن جدید اروپا را بنویسید؟ ۱- کلیسا و تعالیم تحریف شده ۲- بهره‌گیری از تجربیات سایر تمدن‌ها

۲ (اروپا تاکنون حداقل شاهد سه تمدن بزرگ بوده است) که آخرین آن یا همان تمدن جدید، تقریباً تمامی جوامع جهان امروز را تحت‌تأثیر خود قرار داده است و آثار آن در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... به‌خوبی نمایان است. این تمدن مانند هر تمدن دیگری، دارای نقاط قوت و ضعف است. آشناسدن با این نقاط قوت و ضعف از دو جهت برای ما مطلوب است:

۳ (اول آنکه ما مسلمانان مانند سایر ملت‌ها، با این تمدن ارتباط مستقیم داریم، بنابراین، هم تحت‌تأثیر آن قرار می‌گیریم و هم می‌توانیم بر آن اثر بگذاریم؛ هر قدر آگاهی و هوشیاری ما بیشتر باشد، قدرت‌تأثیرگذاری

ما بیشتر خواهد بود. ص.غ ... شهریور ۹۸ تهرمی

دوم آنکه بررسی ضعف‌ها و قوت‌های این تمدن در عرصه‌های مختلف، این کمک را به ما می‌کند که در راستای احیای تمدن اسلامی، از نقاط قوت این تمدن بهره‌مند شویم و با عبرت گرفتن از ضعف‌ها و آسیب‌های آن، بتوانیم برنامه‌ریزی درست و کم‌اشتباهی را برای سامان‌دهی تمدن اسلامی داشته باشیم) ۳ در ابتدا برای آشنایی هرچه بیشتر با این تمدن لازم است تا با برخی علل و ریشه‌های شکل‌گیری آن آشنا شویم.

۵. تمدن دوم اروپا (قرون وسطی) با چه تحولی آغاز شد؟

۶. پیامد مثبت تمدن دوم (قرون وسطی) برای اروپا چه بود؟

زمینه‌های پیدایش تمدن جدید

۱- کلیسا و تعالیم تحریف شده

۵ (تمدن دوم اروپا که به تمدن دوره قرون وسطی مشهور است، با کنار گذاشتن اعتقادات باستانی و بت‌پرستی و روی آوردن به مسیحیت آغاز شد) (این تمدن، برای اروپایی که قرن‌ها گرفتار بت‌پرستی بود، یک حرکت رو به جلو محسوب می‌شد. با ظهور این تمدن، مردم بت‌پرست اروپا به یک دین الهی معتقد شدند، بت‌ها و بتخانه‌ها از بین رفت، اتحاد در سرزمین اروپا حاکم شد، بناهای باشکوه مذهبی ساخته شد، کتاب‌هایی در اخلاق، معنویت و فرهنگ نگارش یافت و آثار هنری بزرگی پدید آمد) ۶ اما از سوی دیگر، مبلغان مسیحی اعتقادات نادرستی را که از نظر خودشان اعتقادات

۱- تمدن اول قبل از میلاد حضرت مسیح ﷺ، در قرن‌های ششم تا چهارم قبل از میلاد، در یونان باستان شکل گرفت و در روم باستان ادامه یافت.

تمدن دوم، در قرن چهارم میلادی با گسترش مسیحیت در اروپا و آغاز حاکمیت کلیسا بر زندگی سیاسی و اجتماعی مردم آغاز شد و تا قرن‌های پانزدهم و شانزدهم ادامه یافت.

تمدن سوم با افول قدرت کلیسا در همین قرن‌ها شروع شد و همچنان ادامه دارد.

۲- در قرن چهارم میلادی (۳۱۳ م) دین مسیحیت، دین رسمی امپراتوری روم شد. دولت روم تقریباً سراسر اروپا را زیر سیطره خود داشت و گسترش مسیحیت، کمک بسیاری به اتحاد اروپاییان کرد.

۸. نتیجه ی اعتقادات و آیین های نادرست مسیحیت در قرون وسطی را برای مردم ذکر کنید؟

۹. دیدگاه کلیسای قرون وسطی درباره ازدواج را بنویسید؟

رسمی مسیحیت بود، تبلیغ می کردند. آنان معتقد بودند که آدم در بهشت اولیه مرتکب گناه شده است و این گناه به فرزندان آدم نیز سرایت کرده و هر کسی با گناه اولیه به دنیا می آید. بنابراین هر کودکی پس از تولد باید غسل ویژه ای (غسل تعمید) داده شود تا از آن گناه پاک گردد. همچنین اعتقاد داشتند که مسیح عَلَيْهِ السَّلَام نیز خود را به عنوان تاوان گناهان بشریت فدا کرد و به دار آویخته شد.^۱

اعتراف به گناهان خود در حضور کشیش، آیین دیگری بود که توسط این مبلغین میان مسیحیان رواج یافت. برای این کار اتاق ویژه ای در کلیسا ساخته شد که محل اعتراف و توبه کردن بود. آنان معتقد بودند که با اعتراف گناهکار در برابر کشیش، توبه کننده آمرزیده می شود و عفو ابدی را به دست می آورد.^۲ عبادت و رازونیز با خدا نیز به روز معینی در هفته و در محل کلیسا و در حضور کشیشان اختصاص یافت.^۳ (این گونه آیین ها سبب سست شدن ارتباط شخصی و پیوسته انسان با خدا و واسطه قرار گرفتن کشیشان میان خدا و بندگان او گردید. بسیاری از کشیشان در این دوره شروع به فروختن بهشت کردند و در عوض بخشش گناه، پول های کلان به دست آوردند.)^۴

۹ (آیین دیگر، ازدواج مسیحی بود. آنان معتقد بودند که پس از ازدواج، امکان جدایی زن و شوهر نیست و پیوندشان باید ابدی باشد.^۵ زن حق مالکیت ندارد و باید نام خانوادگی وی به نام خانوادگی شوهر تغییر یابد. کشیش ها حق ازدواج نداشتند و تا آخر عمر باید مجرد می ماندند. آنان ازدواج را امری دنیایی و پست تلقی می کردند.)^۶

۸ (این آیین ها و اعتقادات و آداب و رسوم ساخته کلیسا به تدریج اروپا را با فساد، عقب ماندگی و مشکلات دیگر دست به گریبان کرد.) برخی از رهبران روشنفکر کلیسا و بسیاری از دانشمندان به دنبال چاره برآمدند و برای رسیدن به راه حل مناسب به مطالعه و تحقیق دست زدند.

۲- بهره گیری از تجربیات سایر تمدن ها

۱۰ (حدود قرن هفتم میلادی و در اواسط قرون وسطی، در همسایگی سرزمین اروپا، تمدن اسلامی متولد شد و طی دو تا سه قرن به مرحله شکوفایی رسید و بر محیط های پیرامون خود پرتو افکند. وقتی

۱- آیین کاتولیک، جورج برانتل، ص ۱۰۷. (می دانیم که قرآن کریم کشته شدن حضرت مسیح عَلَيْهِ السَّلَام را مردود می شمارد و اعلام می فرماید که: او را نکشتند و به دار نیاویختند، بلکه آنان به اشتباه افتادند - سوره نساء، آیه ۱۵۷. این مطلبی است که یکی از حواریون مسیح عَلَيْهِ السَّلَام، یعنی «برنابا» نیز به آن آگاهی داشت و بسیار کوشید که مانع این برداشت اشتباه شود. رجوع کنید به مقدمه کتاب انجیل برنابا.)

۲- همان، ص ۱۳۸.

۳- همان، ص ۱۴۳.

۱۳. ویل دورانت در چه چیزی اروپائیان را مدیون مسلمانان می داند؟

۱۴. آثار مثبت تمدن جدید اروپا در حوزه ی علم را نام ببرید و هر کدام را توضیح دهید؟

اندیشمندان و دلسوزان اروپایی آشنایی اندکی با تمدن مسلمانان پیدا کردند، با شور و شوق فراوان برای تحول در جامعه خود از ثمرات تمدن اسلامی بهره برداری نمودند. کتاب های دانشمندان مسلمان به سرعت ترجمه شد، علاقه به پژوهش و آزمایش و تجربه افزایش یافت، نقد رهبران کلیسا شروع شد

حقوق و قانون مورد توجه واقع گردید و خردورزی در دستور کار قرار گرفت. ۱۰

۱۲ (مونتگمری وات، اسلام شناس انگلیسی در خصوص تأثیر پذیری تمدن جدید از تمدن اسلامی می گوید: «علم و فلسفه در اروپا بدون کمک گرفتن از فرهنگ اسلام توسعه نمی یافت؛... اسلام نه تنها در تولیدات مادی و اختراعات اروپا شریک است، بلکه اروپا را واداشت تا تصویر جدیدی از خود داشته باشد. اما از آنجا که اروپا در حال حاضر علیه اسلام عکس العمل نشان می دهد، تأثیر مسلمانان [بر تمدن غرب] را بی اهمیت جلوه می دهد. وظیفه مهم ما اروپائیان این است که این اشتباه را اصلاح کنیم و به مدیون بودن عمیق خودمان به جهان اسلام اعتراف کنیم.» ۱۲

۱۳ (ویل دورانت نیز بسیاری از هنرها و فنون برجسته اروپایی همچون معماری، اسلحه سازی و ... را مدیون صنعتگران مسلمان می داند. ۱۳

آثار و پیامدهای مثبت و منفی تمدن جدید

برای داوری صحیح و منصفانه در خصوص تمدن جدید ضروری است با برخی آثار این تمدن در حوزه های مختلف آشنا شویم:

الف) حوزه علم

■ آثار مثبت

۱۴ (۱) - رشد سریع علم: تولید علم در قرون اخیر جهشی فوق العاده داشته است؛ به طوری که دوران جدید را می توان دوران علم نامید. اختراع صنعت چاپ، کشف الکتریسیته، ساخت ماشین، اختراع وسایل ارتباطی مانند: تلفن، رادیو، تلویزیون و ماهواره، راه اندازی شبکه های اینترنت و نظریات و کشفیات جدید در علوم مختلف، زندگی در جهان امروز را متحول کرده است.

۲ - توانایی بهره مندی بیشتر از طبیعت: علم و تکنولوژی سبب شد که آدمی بتواند در طبیعت تصرف فوق العاده کند و تغییراتی را در آن به وجود آورد. نفت را از اعماق زمین بیرون بکشد، معادن

شرح این مورد سوال فرورداد ۹۹ انسانی

۱- Montgomery Watt

۲- تأثیر اسلام بر اروپای قرون وسطی، مونتگمری وات، صفحات ۸۱ و ۱۴۳

۳- تاریخ تمدن، ویل دورانت، ج ۴، ص ۳۲۲.

■ آثار منفی

۱۵ (۱) - مصرف زدگی: از زمانی که ماشین‌آلات صنعتی ساخته شد، تولید انبوه نیز آغاز گردید. تولید فراوان گرچه در ابتدا نیازهای طبیعی مردم را رفع می‌کرد، اما در بسیاری از موارد بیش از نیاز طبیعی بازار بود. به همین جهت کارخانه‌داران با استفاده از جاذبه تبلیغات در مردم، نیازهای کاذب به وجود آوردند تا آنان را به تنوع طلبی بکشاند و مصرف گرایی را به گونه‌ای سرسام‌آور افزایش دهند تا خودشان به سود بیشتری برسند. ۱۵ (جدی ترین آسیب این رویه، تغییر الگوی زندگی و دل مشغولی دائمی مردم به کالاهای گوناگونی است که همه روزه وارد بازار می‌گردد و اذهان و افکار را به خود مشغول می‌کند و در نتیجه، انسان را از اساسی ترین نیاز خود، یعنی پرورش و تکامل بُعد معنوی و متعالی خویش، غافل می‌سازد). ۱۶

۱۵ (۲) - نابودی طبیعت: افزایش توان علمی بشر و دستیابی وی به ابزارهای نوین، توانایی وی برای بهره‌برداری از منابع طبیعی را به سرعت افزایش داد و به تخریب ساختار طبیعی محیط زیست انجامید. اگر در تمدن اسلامی زمین امانتی الهی در دست انسان بود، در این تمدن زمین منبعی سرشار از ثروت است که بشر هیچ قید و بند و محدودیتی برای استفاده از آن ندارد. ۱۵

۱۵ (۳) - علم زدگی: از حدود قرن هجدهم میلادی به علت پیشرفت‌های گسترده در علم، این احساس پدید آمد که علم تجربی تنها رمز سعادت ملت‌هاست و جامعه‌ای که این راه را بی‌ماید، کلید خوشبختی را به دست آورده است. اما اکنون با گذشت چند قرن و شکست‌های بی‌دری جوامع غربی در عرصه اخلاق و ظهور بحران‌های اخلاقی ۱۸ (در این جوامع، بسیاری دریافتند که علم تجربی نمی‌تواند پاسخگوی همه نیازهای آنان باشد و نمی‌توان سعادت را تنها در این علم جست‌وجو کرد) این نیاز انسان غربی به معنویت باعث شد برخی افراد و گروه‌ها با هدف کسب مقام و شهرت، مکاتب و فرقه‌هایی را به نام مکاتب عرفانی و معنوی ایجاد کنند که اگرچه در ظاهر ادعای پاسخ به نیازهای معنوی بشر را دارند اما به دلیل آنکه برآمده از آموزه‌های وحیانی نیستند، نتیجه‌ای جز سردرگمی برای بشر تشنه امروز نداشته‌اند) ۱۸

دانش تکمیلی

برای آشنایی با برخی از این مکاتب و فرقه‌ها که امروزه به نام «عرفان‌های نوظهور» شناخته می‌شوند، به وبگاه گروه درسی قرآن و معارف اسلامی به نشانی <http://quran-dept.talif.sch.ir> بخش «دانش تکمیلی» مراجعه کنید.

نکته ۱: علت به وجود آمدن مکاتب و فرقه‌ها که امروزه به نام «عرفان‌های نوظهور» شناخته می‌شوند،

نکته ۲: نتیجه مکاتب عرفانی دست ساز بشر ← سر در گمی بیشتر بشر به دلیل غیر الهی بودن آموزه های این مکاتب ۱۵

نکته ۳: نابودی طبیعت معلول ونتیجه ی ← افزایش توان علمی بشر

۱۹. آثار مثبت مرکز مشاوره تحصیلی و پرورش افکار حوزه ی عدل و قسط را نام ببرید (فرورد ۹۹ تهرمی) <https://alirezaafshar.org/> و هر کدام را توضیح دهید؟

۲۰. توجه به حقوق، قانون، ساختار دولت و حکومت در تمدن جدید واکنش در برابر چه عاملی بود؟ دی ۹۸ تهرمی

۲۱. فواید توجه به قانون در تمدن جدید را بنویسید. مثال بزنید؟

۲۲. اقدام مثبت تمدن جدید در مشارکت مردم در تشکیل حکومت سبب چه نتایجی شد؟
(ب) حوزه عدل و قسط

■ آثار مثبت

۱۹) ۱- توجه به قانون: پس از گذر از قرون وسطی و شکل گیری دوره جدید، توجه گسترده ای در کشورهای اروپایی به حقوق، قانون، ساختار حکومت و دولت پدید آمد که (عموماً عکس العملی در برابر حاکمیت نامطلوب کلیسا در قرون وسطی بود) آگاهی به قانون و حقوق که ابتدا با ترجمه آثار اسلامی اتفاق افتاد، فوایدی برای تمدن جدید داشت (مردم با حقوق خود در مقابل دولت ها و در رابطه با یکدیگر آشنا شدند و به تدوین قوانین حقوقی پرداختند و برای حفظ آنها سازمان هایی تأسیس کردند. حق کارگر، حق کودک، حق تعلیم و تربیت، حق داشتن شغل، حقوق متقابل زن و مرد و حق مردم در مقابل دولت به رسمیت شناخته شد) ۲۱

۲- مشارکت مردم در تشکیل حکومت: حق تعیین سرنوشت و دخالت مردم در امور خود، گام مثبت دیگری بود که در تمدن جدید برداشته شد (باعث شد برخی حکومت های استبدادی و موروثی حاکم بر کشورهای اروپایی از صحنه خارج شوند) ۱۹
۲۲

■ آثار منفی

۲۳) ۱- ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار: تولید انبوه کالا و نیاز به بازار کشورهای دیگر، احتیاج به ۲۴
منابع طبیعی دیگر کشورها و نیز روحیه فزون خواهی حاکمان غربی سبب شد که (سرمایه داران و قدرتمندان غربی، کشورهای دیگر را، به خصوص در آسیا و آفریقا هدف قرار دهند و به بهانه استعمار، بسیاری از این کشورها را تصرف کنند و ذخایر با ارزش و گران قیمت آنها را، از آثار باستانی و کتاب های خطی گرفته تا جواهرات و منابع طبیعی و معدنی، به کشور خود ببرند و برای آن ملت ها فقر و نیازمندی را بر جا گذارند) ۲۳
۲۴ (برخی محققان بر این باورند ثروتی که در دوره استعمار از کشورهای استعمارزده به کشورهای ۲۵
استعمارگر منتقل شد، آن قدر زیاد بود که پایه های اصلی قدرت اقتصادی غرب را به وجود آورد) ۲۶

۲۷) ۲- افزایش فاصله میان انسان های فقیر و غنی در جهان: شکل گیری نظام های سیاسی جدید، بر پایه قدرت سرمایه داران و نفع طلبی فزاینده آنان بود. صاحبان سرمایه و صنعت، منابع طبیعی اکثر نقاط جهان را به بهایی بسیار اندک خریدند و یا با قدرت نظامی خود تاراج کردند و کالاهای خود را با قیمت هایی بسیار سنگین به مردم همان سرزمین ها فروختند. بدین ترتیب، بخش کوچکی از جهان روز به روز غنی تر شد ولی بخش اعظم آن در فقر و تنگدستی فرورفت. (۲۴
۲۷

۲۳. آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط را بنویسید و هر کدام را توضیح دهید؟

۲۴. چه عواملی موجب شد تا حاکمان غربی کشورهای آسیا و آفریقا را هدف قرار دهند؟

۲۵. منظور از استعمار چیست؟

۲۶. به اعتقاد برخی محققان، پایه های اصلی قدرت اقتصادی غرب از کجاست؟

۲۷. از آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط، افزایش فاصله میان انسان های

۲۹. آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید اروپا در حوزه خانواده را بنویسید. و هر کدام را توضیح دهید.

شکل دوم: دو مورد از آسیب هایی که تمدن جدید با نگاه مادی به انسان در حوزه خانواده وارد کرده است را بنویسید

۳۰. منظور از خانواده ی هسته ای و خانواده ی گسترده چیست؟
(حوزه خانواده)

۲۸ (نگاه مادی تمدن جدید به انسان به ویژه در حوزه روابط زن و مرد بیشترین آسیب ها را به نهاد خانواده وارد کرده است) برخی از آسیب ها عبارت اند از:

۲۹ (۱- فروپاشی نهاد خانواده: در غرب قدیم، مانند همه سرزمین های دیگر، علاوه بر خانواده هسته ای

که مرکب از پدر، مادر و فرزندان است، خانواده گسترده هم، که شامل اقوام و خویشان می شد، نمود فراوان داشت. اما در خلال دو نسل گذشته نه تنها خانواده گسترده متلاشی شد، خانواده هسته ای نیز،

به تدریج از هم گسیخته گردید. بر این پدیده ها باید این واقعیت را نیز افزود که امروزه شمار فزاینده ای از کودکان در غرب، در خانواده ها یا خانه هایی بزرگ می شوند که پدر یا مادر در آن حاضر نیست و آن یکی

هم که حاضر است چون نمی تواند یک تنه وظیفه پدر و مادر را توأمان ایفا کند، غالباً از زیر بار مسئولیتی که پدرها و مادرها در خانواده های اصیل برای انتقال دادن ارزش های اخلاقی به جوانان برعهده داشته اند

شانه خالی می کند) همین امر باعث شده است که فقط در کشور انگلیس ۹ میلیون نفر تنها زندگی کنند، به گونه ای که دولت این کشور ناچار شده وزارت خانه ای به نام وزارت تنهایی ایجاد کند. ۳۱

۲۹ (۲- بی بند و باری جنسی: امروزه بی بندوباری جنسی آن چنان در غرب رواج یافته است که بسیاری

از مردم به این نتیجه رسیده اند که توان اصلاح و مبارزه با آن را ندارند. ۲ از این رو، به ناچار در پی آن برآمده اند که ضوابط و معیارهای اخلاقی را تغییر دهند؛ به عنوان مثال، در میان غربیان جدید، دیگر

هیچ گونه ضابطه و معیار مذهبی یا اخلاقی که منشأ الهی داشته باشد، معنا ندارد. ۲۹ (۳- استفاده/بزاری از زنان: استفاده ابزاری از زنان برای تبلیغ کالاهای سرمایه داران، تشویق آنان به

پوشیدن لباس های نامناسب و تحریک کننده، عادی شدن روابط نامشروع میان زنان و مردان در برخی کشورها، و تجارت گسترده زنان به عنوان کالای جنسی روی دیگر تمدن جدید است) ۳۳ اگر لایه ظاهری و سطحی موقعیت

زن در دنیای امروز، که بسیار زیبا و خوش منظر آراسته شده، کنار رود و باطن آن آشکار گردد، خواهیم دید که سودآوری تجارت فحشا در حال ربودن گوی سبقت از تجارت مواد مخدر و اسلحه است) ۲۹

اگر بعد معنوی و الهی انسان دارای اهمیت و جایگاهی در تمدن جدید بود، و اگر به زنان آن گونه که دین اسلام بها می دهد، بها و شخصیت داده می شد، حتماً وضع دیگری در تولید فیلم ها، رمان ها، و تصاویر تبلیغاتی حاکم می شد.

۱- هفته نامه گاردین، ۲۳ ژانویه ۲۰۱۸.

۲- در سرائیبی به سوی گومورا، پروفیسور رابرت. اچ. بورک، ترجمه الهه هانسی حاتری، انتشارات حکمت.

۳- تصویب قوانین حمایت از خانواده های تک سرپرست در سال ۱۹۶۰ در آمریکا، (که بیشتر شامل خانواده ای می شود که زن در روابط

نامشروع صاحب فرزند شده) موجب شد که آمار فرزندان بدون پدر در خانواده های تک سرپرست از حدود پنج درصد در این سال به بیش از

چهل درصد در سال ۲۰۱۶ برسد: www.OECD.org/els/family/database.htm

۳۱. چرا برخی دولت ها ناچار به ایجاد وزارتخانه تنهایی شدند؟

۳۲. چرا امروزه در غرب ضوابط و معیارهای اخلاقی تغییر یافته اند؟

پاسخ: به دلیل رواج بسیار زیاد بی بند و باری جنسی و عدم توان مردم در اصلاح این وضع.

۳۳. نمونه هایی از استفاده ابزاری زنان در تمدن جدید را بنویسید؟
همه رسانه های ما

پاسخ: ۱. بی اهمیتی بعد معنوی و الهی انسان در تمدن جدید ۲. پایین آوردن ارزش زن در سطح یک کالا و وسیله ۳. علت این وضع فساد و بی بند و باری های اخلاقی در فیلم ها، تصاویر و رمان های غرب چیست؟

برداشت

متن زیر را بخوانید و به سؤال پایانی آن پاسخ دهید :

(محتوای این بخش فقط برای پاسخ به سؤال‌های پایانی است و نیازی به حفظ کردن آن نیست و در هیچ امتحانی نباید از آنها سؤال داده شود.)

پس از دوره طولانی موسیقی کلاسیک در غرب که بیشتر به مسائل اجتماعی، فلسفی و دینی می‌پرداخت، امروزه، غرب با یک موسیقی بسیار عامیانه و مبتذل مواجه است که بیان احوال نفسانی نسل جدید است. این موسیقی در چند دهه اخیر با ریتم‌های شدیداً افسارگسیخته و اجراهای فوق‌العاده پرسروصدا ظهور کرده است و غرایز حیوانی را در آدمی برمی‌انگیزد. حداقل سخنی که می‌شود درباره این نوع موسیقی‌ها گفت این است که این موسیقی‌ها نه از تسلیم در مقابل خداوند مایه گرفته، نه به سلامت و آرامش نفس کمک می‌کند، نه مانند برخی موسیقی‌های قرن نوزده و بیست در خدمت تلاش و مبارزه و اصلاح نظام اجتماعی است و نه اجراکنندگان و ستارگان این موسیقی‌ها اسوه‌های معنوی و عفت اخلاقی هستند. تنها نتیجه آن تخریب روح و روان کسانی است که به دامن آنها پناه برده‌اند!

اما متفکران دلسوز و دردمند غربی تصریح کرده‌اند که این رفتارهای هیجان‌انگیز برخاسته از پیامدهای تمدن جدید است که نابسامانی فکری، بوج‌گرایی و بی‌تکیه‌گایی را برای بسیاری از جوانان به ارمغان آورده است. این رفتارها نشان‌دهنده بی‌محتوایی زندگی ماشینی و بی‌معنایی آن، غفلت از خداوند و خلاصه محروم بودن جامعه غربی از یک تفکر عمیق و درست عقلی نسبت به هستی، انسان و خداست. همین ازدست رفتن معنای زندگی برای بسیاری از جوان‌ها است که آنها را به بیراهه لذت‌های آنی جسمانی از طریق روابط جنسی یا استفاده از مواد مخدر و قرص‌های روان‌گردان و یا گاهی خشونت و جنایت کشانده یا برخی دیگر را به جست‌وجوی فلسفه‌ها و فرهنگ‌ها و حتی «ادیان جدید» واداشته است.^۲

اکنون که متن بالا را مطالعه کرده‌اید، به سؤال زیر پاسخ دهید.

آیا این هنر امروز، انسان را متوجه خدا، معنویت، ارزش‌های بزرگ، فضائل اخلاقی، تحکیم بنیان خانواده، عفاف و پاکدامنی می‌کند یا بیشتر به وادی خشونت، شهوت‌پرستی و هوس‌رانی، مصرف‌گرایی و سستی روابط خانوادگی وارد می‌سازد؟ پاسخ خود را با دلیل توضیح دهید.

۱- شهوت‌پرستی و خشونت، دو صفت بسیار ناپسند است که همواره پیشوایان ما، مسلمانان را از آنها بر حذر داشته‌اند. رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «به کسی که جانم در دست اوست سوگند که انسان دشمنی به بدی شهوت و خشونت ندارد» (مجموعه ورام، مسعودین عسی ورام، ج ۲، ص ۱۱۵). امام علی علیه السلام نیز می‌فرماید: «در میان انگیزه‌های شهوت و خشونت، عقل نابود می‌شود.» (مستدرک الوسائل، میرزا حسین نوری، ج ۱۱، ص ۲۱۱).

۲- برگرفته از کتاب «جوان مسلمان و دنیای متجدد» تألیف دکتر سیدحسین نصر. نصر سال‌های متمادی در آمریکا و اروپا زندگی کرده و با پیامدهای تمدن جدید از نزدیک آشناست.

- ❖ از آثار و پیامدهای منفی تمدن جدید در حوزه علم؛ مصرف زدگی ، نابودی طبیعت و علم زدگی است. شهریور ۹۸ تهرمی
- ❖ مهم ترین عامل حضور کار آمد در میان افکار عمومی جهان، است. نظام حکومتی یک کشور است. شهریور ۹۸ تهرمی
- ❖ بهره گیری از تجربیات سایر تمدن ها و از زمینه های پیدایش تمدن جدید است. دی ۹۸ انسانی
- ✓ رشد سریع علم، علم زدگی و مصرف زدگی از پیامدهای منفی تمدن جدید است. << غلط فردار ۹۸ انسانی

کشف ارتباط دی ۹۸ تهرمی

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
الف) تصرف منابع طبیعی و معدنی کشورها	۱) استفاده ابزاری از زنان
ب) مهار کردن آنها با ساخت سدهای بزرگ	۲) افزایش فاصله فقیر و غنی جا
ج) سودآوری تجارت فحشا بیش از مواد مخدر	۳) ظهور ظلم فراگیر و استعمار
	۴) توانایی بهره مندی از طبیعت

کشف ارتباط فردار ۹۸ انسانی

«الف»	«ب» (یک مورد اضافی است.)
۱) بی قید و بندی در استفاده از منابع	الف) توجه به قانون
۲) قوانین حمایت از خانواده های تک سرپرست	ب) نابودی طبیعت
۳) به رسمیت شناختن حقوق متقابل زن و مرد	ج) استفاده ابزاری از زن
	د) بی بند و باری جنسی

کشف ارتباط فردار ۹۸ انسانی

«الف»	«ب»
۱) مصرف زدگی	الف) آثار منفی تمدن جدید در حوزه خانواده
۲) استفاده ابزاری از زنان	ب) آثار منفی تمدن جدید در حوزه علم
۳) ظهور ظلم فراگیر و پدیده استعمار	ج) آثار منفی تمدن جدید در حوزه عدل و قسط

قرائت

سوره آل عمران؛ آیات ۱۴۴ تا ۱۵۰

وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۚ أَفَإِنْ مَاتَ
أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ ۚ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَىٰ عَقْبَيْهِ
فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾
وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ كِتَابًا مُؤَجَّلًا ۗ وَ
مَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ
نُؤْتِهِ مِنْهَا ۖ وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن
مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ
الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى
الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَآتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ
ثَوَابِ الْآخِرَةِ ۗ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تُطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ
أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ
خَيْرُ النَّاصِرِينَ ﴿١٥٠﴾

۲. کدام هدف بزرگ است که در مقایسه با تمام امکانات موجود بلند پروازی به نظر می‌رسد؟ رسیدن به آن نیازمند چیست؟ پاسخ: احیای تمدن اسلامی - برنامه ریزی

درس سیزدهم

مسئولیت بزرگ ما

در دو درس قبل با سرگذشت تمدن اسلامی و آنچه در تمدن جدید روی داده است، آشنا شدیم. (اکنون در متن تمدن جدید زندگی می‌کنیم و در هوای آن نفس می‌کشیم، تمدنی که دارای نقاط قوت و ضعف است. هم حق ما و هم مسئولیت ماست که سهم خود را در مقابله با زشتی‌ها، اصلاح کاستی‌ها و تکمیل خوبی‌ها و محاسن این تمدن ایفا کنیم و برنامه‌ای برای اصلاح تمدن جدید و تجدید حیات تمدن اسلامی ارائه کنیم.)

اکنون با دو سؤال اساسی روبه‌رو هستیم:

۲. هر کدام از ما مسلمانان برای اصلاح تمدن جدید و تجدید حیات تمدن اسلامی چه مسئولیت‌هایی

برعهده داریم؟ پاسخ: شناخت تمدن جدید و احیای تمدن اسلامی با در نظر گرفتن تاثیرات این دو تمدن بر یکدیگر

۴. ما بایستی جامعه خود را چگونه بسازیم که بتوانیم به معیارهای یک جامعه متعالی اسلامی هرچه بیشتر نزدیک شویم و زمینه ظهور حضرت مهدی علیه السلام و تشکیل جامعه جهانی توحیدی را

فراهم سازیم؟ پاسخ: باید بنیان‌های جامعه اسلامی را تحکیم ببخشیم و برنامه‌هایی مثل شناسایی ضعف‌ها و

کمبودها و تلاش در جهت اصلاح آن - همراه کردن سایر افراد با خود - تلاش برای پیشگام شدن

در علم و فناوری - تقویت عزت نفس عمومی و استحکام بخشیدن به نظام اسلامی انجام دهیم.

تدبر در قرآن (۱)

کتاب حضرت داود (ع)

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ

به راستی در زبور

پس از ذکر (تورات)

مِن بَعْدِ الذِّكْرِ

أَنَّ الْأَرْضَ يَرُثُهَا

که زمین را به ارث می‌برند

عِبَادِي الصَّالِحُونَ^۱

بندگان شایسته

با تدبر در این آیه، جملات زیر را تکمیل کنید.

◀ به ارث بردن زمین توسط بندگان صالح

◀ عبادی بیانگر توحید در مالکیت

◀ اعتقاد به ظهور منجی و الهی بودن پایان تاریخ

فرستی برای همکاری پیروان ادیان

۱- خداوند یک وعده حتمی داده است و آن وعده این است که در آینده حکومت به بندگان صالح می‌رسد.

۲- این وعده در کتاب‌های آسمانی از جمله تورات و زبور آمده است.

۳- مقصود از به ارث بردن زمین حکمرانی بر آن است.

برنامه‌ریزی

شاید در نگاهی ابتدایی، دستیابی به این هدف بزرگ، یعنی احیای تمدن اسلامی در مقایسه با توان و امکانات موجود، یک بلندپروازی به نظر برسد و رسیدن به آن، دور از دسترس تلقی شود.^۵ زیرا این یک دریافت سطحی از توانمندی ذاتی انسان و قدرت جوانان و ناشی از عدم آشنایی با آموزه‌های بیدارکننده اسلام می‌باشد) خصوصاً آنکه ما به عنوان ایرانی مسلمان، دو تجربه را پشت سر گذاشته‌ایم؛ دو تجربه‌ای که بار اصلی آن بر شانه‌های محکم نوجوانان و جوانانی بود که پدران و مادران امروز ما هستند^۶ (یکی برچیدن نظام استبدادی وابسته به بیگانه^۲ و برپاساختن نظامی متکی بر آرای مردم و قوانین اسلام و دیگری پیروزی در دفاع مقدس^۶) (این دو تجربه، هم اعتقاد مردم دیگر کشورها را به تأثیر ایمان به غیب در پیروزی و اثرات سازنده حکومت مبتنی بر دین اسلام افزایش داد و هم آنان را نسبت به

۱- سورة انبیاء، آیه ۱۰۵.

۲- در وابستگی حکومت پهلوی به بیگانگان و ضعف و ناتوانی این حکومت در برابر ملت همین بس که پهلوی اول را امپراتوری انگلیس با یک کودتا علیه قاجار و بدون اینکه مردم به او رأی داده باشند، به سلطنت رساند. و وقتی که در جنگ جهانی دوم، پهلوی اول اندکی به آلمان نازی نزدیک شد، همین انگلستان به همراه متفقین او را به جزیره‌ای دور افتاده به نام مورس تبعید کردند، بدون اینکه او اعتراضی بکند یا مردم به پشتیبانی از وی تظاهراتی بکنند و سپس پسرش، پهلوی دوم را به جای او منصوب کردند، بدون اینکه از مردم نظر بگیرند. در سال ۱۳۳۲ نیز همین پهلوی دوم که با یک نهضت مردمی روبه‌رو شد، به پیشنهاد آمریکا و انگلستان به بغداد و رم رفت و پس از انجام کودتا توسط آمریکا و انگلستان علیه دکتر مصدق، دوباره او را به ایران بازگرداندند و بر تخت نشاندند. در سال ۱۳۵۷ نیز که انقلاب مردم به اوج رسید، باز هم به‌دستور آمریکا به مصر رفت تا شاید پس از انجام کودتا به ایران بازگردد که چنین چیزی هیچ‌گاه محقق نشد.

۹. برای تحقق جامعه و تمدن آرمانی اسلام برنامه هایی را باید در چهار حوزه مورد توجه قرار داد آن ها را بنویسید؟
۱. تقویت توانایی های فردی ۲. تحکیم بنیان خانواده ۳. تحکیم پایه های جامعه خود ۴. حضور موثر و فعال در جامعه جهانی.

قدرت های استکباری حاکم بر جهان آگاه تر کرد و برای رسیدن به معنویت و عدالت مشتاق تر و تشنه تر ساخت^۷ و این ارزش ها را به خواست عمومی بسیاری از ملت ها تبدیل کرد. البته می دانیم که^۸ ایجاد تمدن اسلامی، نیازمند برنامه ای است که ما را به سطح لازم از توانمندی برساند و قدرت لازم را برای ایفای نقش در جهان کنونی به ما ببخشد^۸

اکنون در مرحله ای حساس از تاریخ سرزمین خود و جهان قرار داریم. پدران و مادران ما مسئولیت خود را انجام داده و این امانت بزرگ را به ما سپرده اند. اکنون، باید بیندیشیم که در عصر جهانی شدن، این مسئولیت منحصر به فرد خود را چگونه بر دوش خواهیم کشید و برای تحقق هدف بزرگی که پیش روی ماست، تا کجا پیش خواهیم رفت. با توجه به اهمیت این هدف بزرگ و برای دستیابی به آن باید اقداماتی در چهار حوزه زیر انجام گیرد.

حوزه اول: تقویت توانایی های فردی

برای تقویت توانایی های فردی، اقدامات زیر لازم است:

- ۱۰ (۱) - تلاش برای کسب آگاهی و بصیرت^{۱۱}، اجرای هر طرحی، بدون آگاهی از موفقیت ها و شکست های قبلی میسر نیست. گذشته، دربردارنده تجربه های فراوان است که بصیرت ما را افزایش می دهد و ما را به تصمیم گیری های درست تر نزدیک می سازد^{۱۱}
- شناخت دنیای جدید نیز جهت درک درست واقعیت ها و انتخاب روش های مؤثر، ضروری است. پس هریک از ما باید برنامه مطالعاتی دقیق برای آشنایی با تمدن بزرگ اسلامی و شناخت شرایط جهان امروز که در آن زندگی می کنیم، تنظیم کنیم.
- ۱۰ (۲) - تقویت ایمان و اراده^{۱۲}، مشارکت در این اقدام بزرگ نیازمند اعتقاد راسخ به دین، عزت نفس، توکل و اعتماد به خداوند، شجاعت، پایداری و اراده قوی است^{۱۲}

۱. عاقبت نیکو داشتن معلول کمک خواستن از خداوند و صبر در راه اوست.

۲. بیانگر تقویت ایمان و اراده از حوزه تقویت توانایی های فردی برای تحقق تمدن آرمانی اسلام

تدبر در قرآن (۲)

حضرت موسی علیه السلام برای اینکه بتواند قوم خود را آماده مبارزه با فرعون کند به آنان می گوید:

از خدا یاری بجوید

إِسْتَعِينُوا بِاللَّهِ

و صبر پیشه سازید

وَاصْبِرُوا

که زمین متعلق به خداست

إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ

۱۰. برای تقویت توانایی های فردی چه اقداماتی باید انجام شود آن ها را نام ببرید؟

۱۱. در حوزه تقویت توانایی های فردی، « تلاش برای کسب آگاهی و بصیرت » را بنویسید. شهریور ۹۸ انسانی

۱۲. در حوزه تقویت توانایی های فردی، « تقویت ایمان و اراده » را بنویسید.

۱۴. در حوزه ی تحکیم بنیان خانواده مسئولیت‌های مسلمانان چیست؟ و چه نتایجی را به دنبال دارد؟

۱۵. وقتی حضرت ابراهیم و اسماعیل (ع) خانه کعبه را بنا نمودند و بنای جامعه ی توحیدی را گذاشتند چه دعایی کردند؟

يُورِثُهَا مَن يَشَاءُ مِن عِبَادِهِ
وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ^۱
و آن را به هر کس از بندگانش بخواهد می دهد
و سر انجام (نیک) از آن تقوا پیشگان است.

با تدبّر در این آیه به سؤالات زیر پاسخ دهید :

۱- عاقبت نیک و پیروزی از آن چه کسانی است؟

از آن تقوا پیشگان (پرهیزکاران) است.

۲- این عاقبت نیکو در چه صورتی به آنان می رسد؟

یاری خواستن از خداوند - صبر کردن

پیامبر (ص) فرمودند: صبر، سه نوع است:
صبر در هنگام مصیبت،
صبر بر طاعت
و صبر بر ترک گناه.

حوزه دوم : تحکیم بنیان خانواده ← بای قالی ... دی ۹۸ تهرینی

۱۳ (خانواده کانون رشد فضیلت‌ها و محل تربیت نسل‌های خلاق، توانمند و با همت است) (تحکیم

این بنیان سبب رشد فضائل اخلاقی در جامعه، کاهش فساد و حضور انسان‌های با فضیلت و کارآمد

می گردد. اگر بنیان خانواده سست شود، فساد گسترش می یابد و نسل‌هایی که از قوت و قدرت روحی

کافی برخوردار نیستند، مسئولیت‌های اجتماعی را برعهده می گیرند) ۱۴

۱۵ (وقتی حضرت ابراهیم علیه السلام و حضرت اسماعیل علیه السلام پایه‌های خانه کعبه را بالا بردند و بنای یک جامعه

توحیدی را گذاشتند، نه تنها برای خود دعا کردند، بلکه از خداوند خواستند ذریّه و نوادگانی به آنان

عطا کند که ادامه دهنده راه توحید باشند) ۱۵

حوزه سوم : تحکیم پایه‌های جامعه خود

۱۶ (خیر - حرکت به سوی تمدن متعالی اسلام، با انجام دسته‌ای از اقدامات فردی یا گروهی پراکنده امکان پذیر

نیست، بلکه نیازمند جامعه‌ای مستحکم و توانمند است. بنابراین) ۱۷ (باید بکوشیم جامعه خود را به

شاخص‌های تمدن متعالی اسلام نزدیک کنیم و در آن صورت است که می توانیم به جامعه‌ای اسوه

و نمونه برای دیگران تبدیل شویم) از این رو باید با تحکیم پایه‌های جامعه، خود را مصداق این کلام

خداوند قرار دهیم که :

وَاِیْنَ چَیْنِ شَمَا رَا قَرَار دَادِیْم
وَاِمْتِ مِیَانِه وَاَسُوِه
وَ كَذٰلِکَ جَعَلْنَاکُمْ
اُمَّةً وَّسَطًا

← تلاش برای تبدیل شدن به امتی اسوه و نمونه با میانه روی

← بیانگر تحکیم پایه های جامعه خود برای تحقق تمدن آرمانی اسلام

۱- سوره اعراف، آیه ۱۲۸.

۲- سوره بقره، آیه ۱۲۸ (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِیْنَ لَکَ وَ مِنْ ذُرِّیَّتِنَا اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَکَ وَ اَرِنَا مَنَاسِکِنَا وَ ثُبِّ عَلَیْنَا اِنَّکَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِیْمُ)

۱۶. آیا حرکت به سمت تمدن متعالی اسلام با انجام دسته ای از اقدامات فردی یا گروهی پراکنده امکان پذیر است؟

۱۷. در چه صورت می توانیم به جامعه ای اسوه و نمونه برای دیگران تبدیل شویم؟
همه رسانه های ما

۱۸. در حوزه‌ی تحکیم پایه‌های جامعه خود برای تمدن اسلامی چه اقداماتی را باید انجام داد؟
 ۱۹. علاوه بر اینکه برای معرفی تمدن اسلامی و شاخصه‌های آن در جهان و علاقه‌مند ساختن مردم به افکار و اندیشه‌های اسلامی به چه چیزی نیاز است؟

تَا بَر مَرْدَمِ گَوَاهِ بَاشَد
 وَ رَسُوْلُ خُدَا بَر شَمَا گَوَاهِ بَاشَد.

لِتَكُوْنُوْا شُهَدَاءَ عَلَی النَّاسِ
 وَ یَكُوْنَ الرَّسُوْلُ عَلَیْكُمْ شَهِیْدًا

اسوه بودن رسول خدا (ص)

تدبیر در قرآن (۳)

با تفکر در آیه شریفه فوق، بگویید جامعه اسلامی باید در میان جوامع دیگر چه موقعیتی داشته باشد؟ جامعه‌ی اسلامی باید در همه‌ی ابعاد الگو و نمونه برای دیگر جوامع باشد که این جز با تلاش گروهی و اجتماعی مسلمانان ممکن نیست.

علاوه بر این، برای معرفی تمدن متعالی اسلام در جهان و علاقه‌مند ساختن مردم به اندیشه‌های اسلامی (به مرکزی نیاز است که محل تولید فکر و اندیشه و تبلیغ فرهنگ متعالی اسلام در جهان باشد).^{۱۹} بنابراین (اگر بنیان‌های جامعه خود را مستحکم کنیم و نقاط ضعف این جامعه را برطرف کنیم، می‌توانیم به کانون اصلی تبلیغ اسلام تبدیل شویم و بهترین مبلغ اسلام در جهان باشیم. برای رسیدن به این هدف اساسی اقدامات زیر پیشنهاد می‌شود)^{۲۰}

۱۸ (۱- شناسایی ضعف‌ها و کمبودها و تلاش در جهت اصلاح آنها)^{۲۱} (جامعه‌ای که اکنون در آن زندگی می‌کنیم، در کنار برخورداری از نقاط قوت فراوان، ضعف‌ها و کاستی‌هایی همچون بی‌عدالتی، تجمل‌گرایی و... دارد که می‌تواند مانعی مهم در جهت تحقق تمدن اسلامی باشد. از این رو لازم است به عنوان یک جوان معتقد و عدالت طلب، به دقت کمبودها و آسیب‌های جامعه فعلی را شناسایی کنیم و با شجاعت در جهت اصلاح این آسیب‌ها گام برداریم)^{۲۲} رهبر انقلاب به این نکته مهم این‌گونه اشاره می‌کنند: «(احتیاج است به یادآوری این آرمان‌ها با همان زبان جوان مؤمن انقلابی که از خصوصیاتش صراحت است، از خصوصیاتش شجاعت در گفتار است، اینکه شجاعانه حرف خودش را بزند... این احساس روحیه تهاجم را در جوان دانشجو و جوان انقلابی، من کاملاً قبول دارم. بایستی ارزش‌ها به صورت صریح و هوشیارانه دائماً مطالبه بشود)».^{۲۲}

۱۸ (۲- همراه کردن سایر افراد جامعه با خود: شایسته است بکشیم این رسالت بزرگ را برای دوستان، نزدیکان و افراد جامعه خود تبیین کنیم تا آنان نیز به این مسئولیت آگاه شوند و پشتیبان آن گردند.

۲۳ (تشکیل گروه‌های مطالعاتی خودجوش در میان خویشان و هم‌کلاسان و دوستان صمیمی زیر نظر یک راهنمای باتجربه، تولید محتواهای رسانه‌ای مؤثر درباره تمدن اسلامی و شاخص‌های آن، تقویت معرفت دینی

در چه صورت می‌توانیم به کانون اصلی تبلیغ اسلام تبدیل شویم و بهترین مبلغ اسلام در جهان باشیم؟

۲۱. شناسایی ضعف‌ها و کمبودها و تلاش در جهت اصلاح آنها که از برنامه‌های تحکیم جامعه‌ی خود است را توضیح دهید؟

۲۲. رهبر انقلاب در رابطه با یادآوری و آرمان‌ها و مطالبه ارزش‌ها توسط جوان انقلابی چه می‌گوید؟

۲۳. اقداماتی که در راستای همراه کردن دیگران با خود می‌توان انجام داد را نام ببرید؟

ترجمه آیه: و باید از میان شما گروهی باشند که مردم را به نیکی فرا بخوانند و آنان را به کار پسندیده وا دارند

و از کار زشت نهی کنند آنان همان رستگارانند. ← واجب کفایی بودن همه ی مراتب امر به معروف

خود و اطرافیان و حضور آگاهانه و حساب شده در فضای مجازی برای تبلیغ اندیشه درست دینی از جمله اقداماتی است که برای همراه کردن دیگران می تواند صورت بگیرد (همان طور که در قرآن کریم آمده است:

۲۴. آیه ی **وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ**

الْمُفْلِحُونَ بیانگر کدام حوزه و کدام اقدام برای تحقق جامعه و تمدن اسلامی است؟ پاسخ: تحکیم پایه های

جامعه - اقدام همراه کردن سایر افراد جامعه با خود است.

۱۸ (۳) - تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری (پیشرفت علمی، پایه های

استقلال یک ملت را تقویت می کند و مانع تسلط بیگانگان می شود) هر یک از ما باید بکوشیم با همت بلند و پشتکار فراوان، استعداد خود را به کار بگیریم تا به مرتبه ای از قدرت علمی برسیم که توجه دیگر ملت ها را به سوی خود جلب کنیم.

۲۶ («کشوری که مردم آن از علم بی بهره باشند، هرگز به حقوق خود دست نخواهد

یافت. نمی شود علم را از دیگران گدایی کرد. علم، درون جوش و درون زاست. باید استعدادهای یک

ملت به کار افتد تا یک ملت به معنای حقیقی کلمه، عالم بشود.» ۲۶

۲۷ (پیشرفت های اخیر دانشمندان جوان کشور ما در رشته های مختلف علمی، مانند پزشکی و سلول های

بنیادی، فناوری نانو و هسته ای، صنایع نفت، پتروشیمی و سدسازی قدم های اولیه ای است که باید با همت بلندتر ادامه یابد و همه عرصه های دانش را بیماید.) ۲۷

۱۸ (۴) - استحکام بخشیدن به نظام اسلامی (استحکام و اقتدار نظام حکومتی یک کشور مهم ترین

عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان است. یک کشور ضعیف، به طور طبیعی منزوی می شود و همراه و همدلی در دنیا نمی یابد) (استحکام پایه های اقتصادی و تلاش برای کاهش

فقر، توسعه عدالت در همه ابعاد، تقویت اتحاد ملی، انسجام اسلامی و مشارکت عمومی و عمل به وظیفه مقدس امر به معروف و نهی از منکر، از مهم ترین عوامل استحکام نظام اسلامی است) ۳۰

هم اندیشی (۱)

با همفکری دوستان خود، برخی از عواملی را که در حال حاضر موجب لطمه زدن به

استحکام نظام اسلامی می شود، بیان کنید. به نظر شما برای رفع این عوامل چه اقداماتی باید

انجام داد؟

۲۶. مقام معظم رهبری درباره تلاش برای پیشگام شدن در علم و فناوری چه تذکری می دهد؟

۲۷. چند نمونه از پیشرفت های علمی کشور را نام ببرید؟

۲۸. مهم ترین عامل برای حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان، نظام حکومتی یک کشور است.

پاسخ: استحکام و اقتدار نظام حکومتی شهریور ۹۸ تهرمی، فرداد ۹۸ تهرمی

۱۶۳

۲۹. چگونه استحکام و اقتدار نظام حکومتی سبب حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان می شود؟

۳۰. مهم ترین عوامل برای استحکام بخشیدن به نظام اسلامی را بنویسید. فرداد ۹۸ انسانی همه رسانه های ما

۳۲. چه چیزی موجب شد امت کوچک در شهر مدینه برای اصلاح جهان قیام کند؟

پاسخ: خود باوری که پیامبر در بین این امت به وجود آورد.

۵- تقویت عزت نفس عمومی^{۳۱} (ملتی که به توانایی خود ایمان دارد و عبارت «ما می توانیم» را، نه صرفاً در لفظ، بلکه در «عمل» بیان می کند، قله های افتخار را به سرعت فتح خواهد کرد. ایمان و باور به اینکه «ما می توانیم»، زنده کننده تمدن اسلامی و نیروی محرکه ای برای پیمودن راه و گذر از گردنه های سخت است. آن خودباوری ای که پیامبر گرامی اسلام در یاران اندک خود به وجود آورد، سبب شد در شهر کوچک مدینه امتی تربیت شود که برای اصلاح جهان قیام کند و از همان ابتدا برای آزادی ستم دیدگان جهان و گسترش توحید در تمام دنیا برنامه ریزی نماید)^{۳۱}

بیشتر بدانیم

یکی از تربیت یافتگان مکتب اسلام که پیامبر اکرم ﷺ و اولیای الهی علیهم السلام را اسوه و الگوی خود قرار داد و عزت نفسی کم نظیر در سخت ترین لحظه های زندگی از خود نشان داد، شهید محسن حججی بود. این جوان شجاع وقتی به اسارت دشمنانی درآمد که کارشان بریدن سرها و سوزاندن آدم ها بود، نه تنها ترسی به دل راه نداد، بلکه چنان با عظمت و صلابت با آنان روبه رو شد که آنان را به هراس انداخت و دون صفتی و حقارت را در چهره شان آشکار کرد.

حوزه چهارم : حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی

۳۴ (پیام اسلام، پیامی مطابق با فطرت انسان هاست. هر انسان روشن ضمیری که جویای حقیقت باشد، وقتی دعوت قرآن را به عقلانیت، عدالت، دوری از ستمگری و ستم پذیری، پاک دامن، معنویت و تقوا می شنود، به طور طبیعی جذب آن می شود) هر حقیقت جویی، وقتی در میان هزاران کتاب، مقاله، فیلم و انواع تبلیغاتی که علیه پیامبر اکرم ﷺ منتشر کرده اند، به سیمای واقعی ایشان می رسد، او را به بزرگی روح می ستاید. بنابراین لازم است ما این پیام رهایی بخش را با همان شیوه هایی که رسول خدا ﷺ به دیگران رساند، در جهان تبلیغ کنیم و به دیگران برسانیم. خداوند درباره روش تبلیغ رسول خدا ﷺ می فرماید :

۳۶ («به لطف و رحمت الهی با آنان [مشرکان] نرمی پیشه کردی. و اگر تو درشت خوی سخت دل بودی، بی شک از پیرامون تو پراکنده می شدند. پس از آنان درگذر و برای آنها آموزش بخواه و در کار با آنان مشورت کن و آنگاه که تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن که خداوند اهل توکل را دوست دارد.»)^{۳۶}

۳۳. از تناسب پیامبر اسلام با فطرت انسانها به چه موضوعی پی می بریم؟ پاسخ: جهانی بودن دعوت اسلام

۳۴. پیام اسلام چگونه پیامی است؟

۱۶۴

۳۵. کدام موضوعات، نمونه ای از عوامل جذب طبیعی افراد به دین آسمانی اسلام است؟

۳۶. خداوند درباره روش تبلیغ اسلام توسط پیامبر (ص) چه می فرماید؟
همه رسانه های ما

شکل دوم سوال: برای حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی چه اقداماتی لازم است؟

۳۸. جهت حضور مؤثر و فعال در جامعه جهانی، "ترسیم چهره ی منطقی و عقلایی دین اسلام" را شرح دهید. فردا ۹۹ انسانی

شکل دوم سوال ۳۸. ترسیم چهره منطقی و عقلانی دین اسلام با چه روش هایی تبلیغی امکان پذیر است؟
با توجه به شرایط کنونی جهان و اقداماتی که دشمنان اسلام علیه دین ما و پیامبر ما انجام می دهند، اقدامات زیر را پیشنهاد می کنیم:

۳۷ (۱- ترسیم چهره منطقی و عقلانی دین اسلام) (۳۷) میان یک پیام و روش تبلیغ آن باید تناسب منطقی و معقول برقرار باشد. حق را نمی توان با روش های نادرست به دیگران رساند. دین اسلام یک دین منطقی و استدلالی است و هر آموزه و حکم آن براساس حکمت الهی تنظیم شده است. چنین دینی را نمی توان با تعصب های جاهلانه یا با روش های فریبکارانه تبلیغ کرد و نظر مردم را به سمت آن جلب نمود. ما باید از همان روش هایی که خداوند، در قرآن کریم به پیامبر گرامی اش آموزش داده، استفاده کنیم و بهره ببریم) ۳۸

اشاره به ترسیم چهره عقلانی اسلام برای حضور فعال و مؤثر در جامعه جهانی

تدبیر در قرآن (۴)

به راه پروردگارت دعوت کن

با دانش استوار و اندرز نیکو

و با آنان با شیوه ای که نیکوتر است مجادله کن.

۳۹. آیه ی اُدْعُ اِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ

بِالْحِكْمَةِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ

وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ اَحْسَنُ... ۱

به کدام یک از برنامه های پیشنهادی در تحقق

جامعه و تمدن آرمانی اسلام اشاره دارد؟ پاسخ: ترسیم چهره ی منطقی و عقلانی دین اسلام با تدبیر در این آیه، روش های صحیح دعوت را استخراج کنید: فردا ۹۸ تهرپی

روش اول: بهره مندی از حکمت و استدلال در هنگام دعوت.

روش دوم: استفاده از موعظه حسنه و اندرز نیکو.

روش سوم: استفاده از جدال احسن و بهتر، هنگام بحث و مناظره.

۳۷ (۲- استفاده از بهترین و کارآمدترین روش ها برای رساندن

پیام) (۳۷) (۴۰) امروزه ابزارهای رساندن پیام بسیار متنوع و گسترده شده است.

این ابزارها، به همان میزان که می توانند در استخدام حق قرار گیرند،

می توانند حامل پیام های باطل باشند و به گمراهی مردم کمک کنند.

(۴۱) متأسفانه بیشتر این رسانه ها توسط کسانی تأسیس و مدیریت می شود که

نه تنها به دنبال حقیقت نیستند بلکه می خواهند باطل را حق جلوه دهند

تا مردم دنیا باطل را جای حق گذاشته و از آن پیروی کنند) (۴۱

شکل سوم سوال ۳۸: میان پیام اسلام و روش تبلیغ آن چه تناسبی باید برقرار باشد؟

۴۰. چگونه «استفاده از بهترین و کارآمدترین روش ها برای رساندن پیام» باعث حضور فعال

در جامعه جهانی می شود؟ دی ۹۸ انسانی

۴۱. مدیریت ابزارها و رسانه های پیام رسان عمده تاً دست چه کسانی هستند؟

همه رسانه های ما

شکل دوم سوال: در کدام میدان باطل‌پیشگان به تمام اصول و موازین اخلاقی و انسانی حمله می‌کنند؟

۴۳. مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر، که یکی از مسئولیت‌های ما در حوزه ی حضور موثر و فعال در جامعه است را توضیح دهید؟

۴۲ (شبکه جهانی اطلاع‌رسانی (اینترنت)) مهم‌ترین نمونه این‌گونه رسانه‌هاست. در این میدان که شاید سخت‌ترین هم‌اوردی حق و باطل در جریان است، مشاهده می‌کنید که چگونه باطل‌پیشگان به تمام اصول و موازین اخلاقی و انسانی حمله می‌کنند و هیچ حدّ و مرز اخلاقی را رعایت نمی‌نمایند. ۴۰

بررسی

۱- امروزه چه ابزارهایی برای رساندن پیام حق و گفت‌وگو با دیگر مردمان وجود دارد که می‌توان از آنها کمک گرفت؟ اینترنت - شبکه های اجتماعی - صدا و سیما

۲- دشمنان حق چگونه از این ابزارها سوء استفاده می‌کنند؟ و راه مبارزه با آنها چیست؟
راه مبارزه آگاهی از شگردها و شیوه های برچیدن آنان و برخورد منتقدانه با آنان در برابر الگوهای بی‌ما معرفی می‌کند مثل: لباس و تولید محصولات با کیفیت و محتوای مناسب با مفاهیم اسلامی

۳- مبارزه با ستمگران و تقویت فرهنگ جهاد و شهادت و صبر. ۳۷ یکی از رسالت‌های اصلی انبیا، مبارزه با ظلم و برقراری عدل و گسترش حق بوده است. هرچند بسیاری از مردم با شنیدن سخن حق دلشان نرم می‌شود و مجذوب حقیقت و عدالت می‌شوند اما باید هوشیار باشیم که همواره گروهی از اهل باطل هستند که نه تنها زیر بار حق نمی‌روند، بلکه سد راه حق جویی می‌شوند؛ زیرا گسترش عدالت، منافع آنها را تهدید می‌کند. این گروه‌ها تا همه را تابع خود نکنند و یوغ اسارت بر گردن دیگران نیفکنند، آرام نمی‌گیرند. ۴۴

امام خمینی علیه السلام می‌فرماید:

«نکته مهمی که همه ما باید به آن توجه کنیم و آن را اصل و اساس سیاست خود با بیگانگان قرار دهیم، (این ~~سبک~~) که دشمنان ما و جهان‌خواران تا کی و تا کجا ما را تحمل می‌کنند و تا چه مرزی استقلال و آزادی ما را قبول دارند. به یقین، آنان مرزی جز عدول از همه هویت‌ها و ارزش‌های معنوی و الهی مان نمی‌شناسند. (به گفته قرآن کریم [دشمنان] هرگز دست از مقاتله و ستیز با شما بر نمی‌دارند مگر اینکه شما را از دینتان برگردانند). ما چه بخواهیم و چه نخواهیم صهیونیست‌ها و آمریکا و شوروی در تعقیبمان خواهند بود تا هویت دینی و شرافت مکتبی‌مان را لکه‌دار نمایند.» ۴۵

بدین ترتیب، اگر واقع‌بینانه نگاه کنیم، درمی‌یابیم که دعوت به حق و عدالت را نباید منحصر به صحبت و شعار کنیم، بلکه برای تحقق سخن حق باید برنامه‌ریزی کرد، قیام نمود و شرایطی فراهم کرد تا موانع حق و حق‌پرستی از جامعه خود و جهان زدوده شود. ۴۷ (این مهم میسر نمی‌شود مگر با تلاش و

۴۴. ویژگی های اهل باطل را بنویسید؟

۴۵. بر اساس سخن امام خمینی (ره)، باید چه چیزی را اصل و سیاست خود با بیگانگان قرار دهیم؟

۴۶. بر اساس قرآن کریم، دشمنان تا چه زمانی از مبارزه و ستیز با ما دست بر نمی‌دارند؟

۴۷. دعوت به حق و عدالت چگونه میسر و امکان پذیر می‌شود؟
همه رسانه های ما

پشتکار، جهاد و آمادگی برای شهادت در راه خدا، و تحمل همه سختی‌های این راه که همان راه حق و حقیقت است. (۴۷)

بیشتر بدانیم

امام خمینی علیه السلام در این باره در پیام براءت از مشرکین در حج سال ۱۳۶۶ فرمودند :
 « ... تجربه انقلاب اسلامی در ایران، با خون‌بهای هزاران شهید و مجروح و خراب شدن منزل‌ها و به آتش کشیده شدن خرمن‌های کشاورزان و کشته شدن تعداد بسیاری در بمب‌گذاری‌ها و اسیر شدن فرزندان انقلاب و اسلام به دست دژخیمان بعث عراق و هزاران گونه تهدید و فشار اقتصادی و جانی به دست آمده است. ملت ایران تجربه پیروزی بر کفر جهانی را در خراب شدن منازل خود بر سر کودکان در خواب به دست آورده و با فداکاری و مجاهدت، انقلاب و کشور خود را بیمه نموده است. ما به تمام جهان تجربه‌هایمان را صادر می‌کنیم و نتیجه دفاع و مبارزه با ستمگران را بدون کوچک‌ترین چشمداشتی، به مبارزان راه حق انتقال می‌دهیم و مسلماً محصول صدور این تجربه‌ها، جز شکوفه‌های پیروزی و استقلال و پیاده شدن احکام اسلام برای ملت‌های در بند نیست.

... من به تمام دنیا با قاطعیت اعلام می‌کنم که اگر جهان‌خواران بخواهند در مقابل دین ما بایستند، ما در مقابل همه دنیای آنان خواهیم ایستاد و تا نابودی تمام آنان از پای نخواهیم نشست؛ یا همه آزاد می‌شویم و یا به آزادی بزرگ‌تری که شهادت است می‌رسیم و همان‌گونه که در تنهایی و غربت و بدون کمک و رضایت احدی از کشورها و سازمان‌ها و تشکیلات جهانی، انقلاب را به پیروزی رساندیم، و همان‌گونه که در جنگ نیز، مظلومانه‌تر از انقلاب، جنگیدیم و بدون کمک حتی یک کشور خارجی متجاوزان را شکست دادیم، به یاری خدا باقیمانده راه پر نشیب و فراز را با اتکای به خدا، تنها خواهیم پیمود و به وظیفه خود عمل خواهیم کرد؛ یا دست یکدیگر را در شادی پیروزی جهان اسلام در کل گیتی می‌فشاریم و یا همه به حیات ابدی و شهادت روی می‌آوریم و از مرگ شرافتمندانه استقبال می‌کنیم ولی در هر حال پیروزی با ماست و دعا را هم فراموش نمی‌کنیم...»^۱

۱- صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۱۸.

نمونه بارز حق ستیزی و زورگویی در عرصه جهانی، (۴۸) اقدامات صهیونیست‌ها در فلسطین اشغالی (۴۸) است. فجایع و ظلم‌هایی که امروزه در فلسطین رخ می‌دهد، بر کسی پوشیده نیست و تاکنون سازمان‌های بین‌المللی ده‌ها قطعنامه در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی صادر کرده‌اند؛ اما آیا این قطعنامه‌ها توانسته‌اند در رویه‌های ظالمانه این رژیم غاصب اندک تأثیری داشته باشند؟ آیا در مقابل یک جاه طلب قدرتمند می‌توان به مذاکره و نصیحت اکتفا کرد؟

هم‌اندیشی (۲) خیر زیرا قطعاً با حمایت آمریکا و صهیونیست‌ها همراه بوده و هیچ یک از آنها نتوانسته‌اند از جنایات

اسرائیل جلوگیری نمایند - خیر حرکت به سمت مذاکره با یک جاه طلب خطایی نابخشودنی است. برخی می‌گویند راه حل معضل فلسطین را باید در پشت میزهای مذاکره و رایزنی‌های سیاسی جست‌وجو کرد و انتفاضه مردم فلسطین تنها بر حجم مشکلات می‌افزاید. در گفت‌وگو با دوستان خود، این دیدگاه را نقد و بررسی کنید.

۴۹ (باید) با شناخت دقیق فرصت‌ها، مردم دنیا را باید نسبت به شرایط سخت و ظالمانه‌ای که در آن قرار گرفته‌اند، آگاه کنیم و با زنده کردن روحیه جهاد و مبارزه، به تقویت جبهه عدالت خواهان بپردازیم. با اقتدا به امام خمینی علیه السلام عزت و کرامت ذاتی انسان‌ها را به آنها یادآوری کنیم، روحیه خودباختگی و ترس را از ملت‌ها بزداییم و آنها را به سوی استقامت و مبارزه‌ای معقول و عزتمند هدایت کنیم (۴۹)

بیشتر بدانیم

زندگی و سخنان امام خمینی علیه السلام پر از روحیه حماسه و جهاد و شهادت طلبی است. جالب اینجاست که حتی در پیامی که هنگام قبول قطعنامه مربوط به تهاجم عراق به ایران صادر کرد، نه فقط بر تداوم روحیه جهاد، بلکه بر تداوم خود این جهاد مقدس علیه ظلم و ستم تأکید نمودند و بیان داشتند هدف ما نه فقط رفع فقر، بلکه محو هرگونه ظلم و کفر از کل جهان است:

«... آری، [مبارز] فلسطینی، راه گم کرده خود را از راه براءت ما یافت و دیدیم که در این مبارزه، چگونه خون بر شمشیر و ایمان بر کفر و فریاد بر گلوله پیروز شد، و چطور خواب بنی اسرائیل در تصرف از نیل تا فرات آشفته گشت و دوباره کوکب دریه فلسطین از شجره مبارکه لاشرقیه و لاغربیه ما برافروخت و امروز همان گونه که فعالیت‌های وسیعی در سراسر جهان برای به‌سازش کشیدن ما با کفر و شرک در جریان است، [فعالیت‌هایی] برای خاموش کردن شعله‌های خشم ملت مسلمان

۱- اشاره به تعبیر (کوکب دری) در آیه ۳۵ سوره نور، که به معنای «ستاره درخشان» است.

❖ مهم‌ترین عامل حضور کارآمد در میان افکار عمومی جهان، نظام حکومتی یک کشور است. شهریور ۹۸ تهرینی

❖ تحکیم بنیان خانواده سبب رشد فضایل اخلاقی و کاهش فساد و جرم در جامعه می‌گردد. دی ۹۸ تهرینی

❖ یکی از اقدامات برای حضور مؤثر در جامعه جهانی ترسیم چهره عقلانی از دین اسلام است. شهریور ۹۸ انسانی
همه رسانه‌های ما

فلسطین نیز به همان شکل ادامه دارد و این تنها یک نمونه از پیشرفت انقلاب است... امروز جنگ حق و باطل، جنگ فقر و غنا، جنگ استکبار و استضعاف و جنگ پابرنه‌ها و مرفهین بی‌درد شروع شده است و من دست و بازوی همه عزیزانی که در سراسر جهان کوله‌بار مبارزه را بر دوش گرفته‌اند می‌بوسم و سلام و درود خالصانه خود را به همه غنچه‌های آزادی و کمال نثار می‌کنم؛ و به ملت عزیز و دلاور ایران هم عرض می‌کنم خداوند آثار و برکات معنویت شما را به جهان صادر کرده است و شراره کینه انقلابی‌تان جهان‌خواران چپ و راست را به وحشت انداخته است ...

جنگ ما جنگ عقیده است و جغرافیا و مرز نمی‌شناسد و ما باید در جنگ اعتقادی‌مان، بسیج بزرگ سربازان اسلام را در جهان به‌راه اندازیم ...

اذناب^۱ آمریکا باید بدانند که شهادت در راه خدا مسئله‌ای نیست که بشود با پیروزی یا شکست در صحنه‌های نبرد مقایسه شود. مقام شهادت، خود، اوج بندگی و سیر و سلوک در عالم معنویت است، نباید شهادت را تا این اندازه به سقوط بکشانیم که بگوییم در عوض شهادت فرزندان اسلام، تنها خرمشهر و یا شهرهای دیگر آزاد شدند، تمامی اینها خیالات باطل ملی‌گراهاست و ما هدفمان بالاتر از آن است. ملی‌گراها تصور نمودند ما هدفمان پیاده کردن اهداف بین‌الملل اسلامی در جهان فقر و گرسنگی است، ما می‌گوییم تا شرک و کفر هست، مبارزه هست و تا مبارزه هست، ما هستیم. ما بر سر شهر و مملکت با کسی دعوا نداریم؛ ما تصمیم داریم پرچم «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» را بر قلل رفیع کرامت و بزرگواری به اهتزاز درآوریم ...

من به صراحت اعلام می‌کنم که جمهوری اسلامی ایران با تمام وجود برای احیای هویت اسلامی مسلمانان در سراسر جهان سرمایه‌گذاری می‌کند و دلیلی هم ندارد که مسلمانان جهان را به پیروی از اصول تصاحب قدرت در جهان دعوت نکند و جلوی جاه‌طلبی و فزون‌طلبی صاحبان قدرت و پول و فریب را نگیرد. ما باید برای پیشبرد اهداف و منافع ملت محروم ایران برنامه‌ریزی کنیم، ما باید در ارتباط با مردم جهان و رسیدگی به مشکلات و مسائل مسلمانان و حمایت از مبارزان و گرسنگان و محرومان با تمام وجود تلاش نماییم و این را از اصول سیاست خارجی خود بدانیم.^۲

۱- اذناب: بیروان.

۲- برگزیده‌هایی از صحیفه نور، ج ۲۰، صص ۲۳۴ تا ۲۳۷.

مرکز مشاوره تحصیلی
علیرضا افشار

راه‌های ارتباطی مرکز مشاوره

تلگرام

اینستاگرام

وبسایت

AlirezaAfsharOfficial

AlirezaAfsharOriginal

www.AlirezaAfshar.org

رزور مشاوره خصوصی علیرضا افشار

برای رزور مشاوره خصوصی تک جلسه و ماهانه
به شماره ۰۹۳۵۸۹۶۰۵۰۳ در واتساپ پیام دهید

Afshar.xyz

آدرس تمام رسانه ها :

